

Ossodat Giellagas-instituhta	čáli Sini Seine		
Duoji namma Giellagasas-instituhta studeanttaid gielalaš identitehta			
Oahppoávnnas sámegiella	Duoji šládja pro gradu	Áigi skábmamánnu 2011	Siidomearri 79 s. + čuovus 3 s.
Čeahkkáigeassu ja dutkanbohtosat			
<p>Lean dutkan pro gradu -barggustan Giellagas-instituhta studeanttaid gielalaš identitehta. Mu bargu gullá giellasosiologijja suorgái. Dat lea kvalitatiiva dutkamuš, mas jearahallanmateriála lea dutkamuša vuolggasadjin. Lean čuoggán materiála beallestrukturerejuvvon temajearahallamiid bokte. Jearahallen dutkamuša várás gávccii nuorra ollesolbmo, geat ovddastedje bures Giellagas-instituhta studeanttaid. Informánttaide gullet sihke sámegiela ja sámiiid kultuvrra studeanttat, sihke eatnigiela ja vierrogielaga ja sihke suomelaččat ja sápmelaččat.</p> <p>Guorahallen gielalaš identitehta golmma perspektiivvas. Giedáhallen informánttaid gielalaš duogáža, doaladumiid sámegillii ja sámegiela geavaheami. Gielalaš duogáža guorahallen Tove Skutnabb-Kangas eatnigiela meroštallamiid bokte. Veardidin <i>vuolgaga</i>, <i>gelbbolašvuoda</i> ja <i>siskkáldas identifikašuvnna</i> gaskaneaset. Mu dutkamušas bođii ovdan, ahte eatnigielaid meroštallan ii leat oktageardán. Informánttaid eatnigiela ledje iešguđetláganat iešguđet kritearaid vuodul. Mu barggus dehálamos kritearat ledje vuolggaga ja siskkáldas identifikašuvdna, muhto gielladáidu lei maiddái dehálaš, dasgo dat dahká vejolažžan sámegiela geavaheami.</p> <p>Mu informánttain lei eanaš hui positiiva doaladupmi sámegillii. Sii atne dan dehálažžan sihke alcceseaset persovnnalaččat, muhto maiddái oahpuid ja barggu dáfus. Sámegiela atne dehálažžan maiddái sámiiid kultuvrii. Buot informánttain lei miella oahppat ja ovddidit sámegiela. Sii háldit geavahit dan maiddái boahpteáiggis bargoeallimis ja hállat dan iežaset mánáide.</p> <p>Giellagas lei domena, mii ovddastahttii buot mu informánttaid. Doppe sámegiela geavahit mu informánttaid mielas eanaš bargit ja eatnigiela sápmelaččat. Studeanttat ieža geavahit sámegiela millosabbot seammadásat studeanttaiguin. Giellagas lei Oulus dehálamos sámegiela biras, muhto informánttat geavahedje sámegiela maiddái asttuáigge, dallege goit eanaš Giellagasa studeanttaiguin.</p>			
Lassediedut			

Tekijä Sini Seine			
Työn nimi Giellagasas-instituhta studeanttaid gielalaš identitehta			
Oppiaine saamen kieli	Työn laji pro gradu	Aika marraskuu 2011	Sivumäärä 79 s. + liite 3 s.
<p>Tiivistelmä</p> <p>Olen tarkastellut pro gradu -tutkielmassani Giellagas-instituutin opiskelijoiden kielellistä identiteettiä. Tutkimukseni edustaa kielisosiologista tutkimusta. Se on kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastattelumateriaali on tutkimuksen lähtökohtana. Olen kerännyt materiaalin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Haastattelin tutkimusta varten kahdeksaa nuorta aikuista, jotka edustivat hyvin Giellagas-instituutin opiskelijoita. Informantteihin kuuluu sekä saamen kielen että kulttuurin opiskelijoita, sekä äidinkielsiä että vieraskielisiä ja sekä suomalaisia että saamelaisia.</p> <p>Tarkastelin kielellistä identiteettiä kolmesta näkökulmasta. Käsittelin informanttien kielellistä taustaa, suhtautumista saamen kieleen ja saamen kielen käyttöä. Kielellistä identiteettiä tarkastelin Tove Skutnabb-Kankaan äidinkielen määritelmien kautta. Vertasin keskenään <i>alkuperää</i>, <i>kompetenssia</i> ja <i>sisäistä samastumista</i>. Tutkimuksessani tuli ilmi, että äidinkielten määrittäminen ei ole yksinkertaista. Informanttien äidinkielet olivat erilaisia eri kriteerien perusteella. Tutkimuksessani tärkeimmiksi kriteereiksi nousivat alkuperä ja sisäinen samastuminen. Myös kielitaito oli tärkeä, koska se mahdollistaa kielen käytön.</p> <p>Informantit suhtautuivat saamen kieleen enimmäkseen hyvin positiivisesti. Se oli tärkeä heille itselleen henkilökohtaisesti, mutta myös opintojen ja työn takia. He pitivät saamen kieltä tärkeänä myös saamelaiselle kulttuurille. Kaikki informantit halusivat oppia ja kehittää saamen kieltä. He halusivat käyttää sitä myös tulevaisuudessa työelämässä ja puhua sitä omille lapsilleen.</p> <p>Giellagas-instituutti oli domeeni, joka yhdisti kaikkia informanttejani. Siellä saamea käyttävät heidän mielestään enimmäkseen työntekijät ja äidinkieleltään saamenkieliset saamelaisopiskelijat. Opiskelijat itse sanoivat käyttävänsä saamea mieluiten samantasoisten opiskelijoiden kanssa. Giellagas oli Oulussa tärkein saamen kielen domeeni, mutta informantit käyttivät saamea myös vapaa-aikanaan, mutta silloinkin enimmäkseen muiden Giellagaksen opiskelijoiden kanssa.</p>			
Muita tietoja			

Giellagasas-instituhta studeantaid gielalaš identitehta

Sámegiela
pro gradu -dutkamuš
Oulu universitehta
Giellagas-instituhtas
skábmamánu 2011

Sini Seine

Sisdoallu

1. Láidehus	1
1.1. Dutkanfáddá	1
1.2. Dutkanmetoda ja materiála gieđahallan	2
1.3. Informánttat ja Giellagas-instituhtta	4
2. Gielalaš identitehta dutkan	6
2.1. Guovddáš doahpagat	6
2.1.1. Gielalaš identitehta	6
2.1.2. Eatnigiella, vieris giella, guovttegielalašvuohta	7
2.1.3. Domena	8
2.2. Ovddit dutkamušat gielalaš identitehtas	9
3. Gielladuogáš	15
3.1. Vuosttas giella ja ruovttugiella	16
3.2. Sáme giella gielladáidu	19
3.2.1. Vieris giella lohkkat	21
3.2.1. Eatnigiella lohkkat	25
3.3. Identifikašuvdna sáme giellii	30
3.4. Sáme giella – eatnigiella vai vieris giella?	33
4. Doaladumit sáme giellii	36
4.1. Sáme giella mearkkašupmi informánttaide	36
4.2. Makkár giella lea sáme giella?	39
4.3. Sáme giella ja sámi kultuvra	44
4.4. Sáme giellaid boahhteáigi	46
5. Sáme giella geavaheapmi	51
5.1. Giellagas-instituhtta sáme giella domenan	51
5.1.1. Giellagas-instituhtta	51
5.1.2. Studeantasearvi Gieku rs	56
5.2. Informánttaid sáme giella geavaheapmi	58
5.2.1. Sáme giella geavaheapmi Giellagasas	58
5.2.1.1. Geaiguin informánttat lávejit sámástit?	58
5.2.1.2. Giellageavahandilálašvuođat	64
5.2.2. Sáme giella geavaheapmi astoáigge	68
5.2.3. Sáme giella geavaheapmi oahpuid manjá	70
6. Loahpahuš	74
Gáldut	78
Čuovus	

1. Láidehus

1.1. Dutkanfáddá

Dutkkan barggustan Oulu universitehta Giellagas-instituhta studeanttaid gielalaš identitehta ja dan iešguđetlágan beliid. Giedahalan gielalaš identitehta golmma perspektiivvas. Vuos suokkardalan informánttaid gielladuogáža (logus 3), dasto doaladumiid sámegillii (logus 4) ja loahpas sámegiela geavaheami (logus 5). Buot golbma beali váikkuhit nuppit nuppiide. Gielladuogáš, eandalii gielladáidu, váikkuha giellageavaheapmái ja dahká dan vejolažžan. Giellageavaheapmi fas lasiha gielladáiddu. Sihke gielladuogáš ja giellageavaheapmi váikkuhit doaladumiide ja nuppe gežiid.

Válljejin dán fáttá, danin go lean beroštuvvan giellasosiologijjas ja lean čállán juo ovdal guokte kandidáhtadutkosa gielalaš identitehtas. Helssega universitehta suomagiela lágádusas dutken erenomážit sámegiela ja suomagiela mearkkašumi citysápmelaččaide (Seine 2007). Bargon vuodđun geavahin Anna-Riitta Lindgren (2000) dutkamuša Helssega sápmelaččaid gielas. Oulu universitehtas fas dutken Giellagas-instituhta sáme-studeanttaid gielalaš identitehta (Seine 2010). Mu pro gradu -dutkamuš joatká Oulu kandidáhtadutkosa fáttás, muhto viiddit geahččanguovllus. Dál in dutkka dušše sámegielat sápmelaččaid, baicce buot Giellagas-instituhta studeanttaid.

Dán barggu várás lean jearahallan gávccii studeantta, geat leat riegádan 1980-logus dahje 1990-logu álggus. Informánttat studerejedje juogo sámegiela dahje sámiid kultuvrra válđoávnnaš Giellagas-instituhtas jearahallamiid áigge. Sii buohkat máhttet sihke davvisámegiela ja suomagiela, vaikko sin sámegiela dáidduin leage stuorra variašuvdna. Muitalan dutkanmateriála ja informánttaid birra logus 1.3.

Mu bargu ovddasta gielladutkamuša giettis giellasosiologalaš dutkansuorggi. Dát lea kvalitatiiva dutkamuš, mas jearahallanmateriála lea dutkamuša vuolggasadjin. Materiála vuodul lean ohcan teoriija, mii heive iežan materiála giedahallamii. Mitalan metoda birra čuovvovaš vuollelogus, dasto teoriija ja ovddeš dutkamušaid birra logus 2.

1.2. Dutkanmetoda ja materiála giedahallan

Dát lea kvalitatiiva dutkamuš, mii gullá giellasosiologiija suorgái. Lean čoaggán iežan dutkanmateriála beallestrukturerejuvvon temájearahallamiid bokte. Dutkamušan várás jearahallen gávccii Giellagas-instituhta studeantta Oulus gidđat 2011. Jearahallen buohkaid sierra. Jearahallamat biste diibmobealis beannot diibmui. Oktiibuot materiála čoggui sullii gávccii diimmu. Báddejin buot jearahallamiid.

Válljejin informánttaid jearahallamii nu, ahte sii ovddastedje Giellagasa iešgudetlágan studeanttaid. Válljejin sihke sámegeiela ja sámiid kultuvrra studeanttaid, sihke eatnigielagiid ja vierrogielagiid. Jearahallen sihke suomelaččaid ja sápmelaččaid iešgudet jahkegurssain. Dušše vuosttas jagi studeanttaid guđden eret. Dasa lassin hálidin, ahte buohkat livčče sullii seammaahkásaččat, vai sin eallindilli livččii semmasullasaš. Buohkat, geaid mun bivden oassálastit dán dutkamuššii, hálidedje oassálastit. Giige ii biehttan jearahallamis.

Mus lei jearahallamiid vuolggasadjin gažaldatlistu (gč. čuvvosa), mii lei ordnejuvvon dihto temáid mielde. Gažaldagat giedahalle viidát sámegeiela ja dan geavaheami eandalii Giellagasa perspektiivvas. Hállen buohkain seamma temáid birra, muhto gažaldagaid ledjen heivehan juohkehačča várás nu, ahte jerren iešgudetlágan áššiid eatnigielagiin ja vierrogielagiin. Dán dutkamušas lean vudjon davvisámegillii. Go hálan eatnigielagiid dahje vierrogielagiid birra, oaivvildan olbmo oktavuoda nammalassii davvisámegillii. Dárkkuhan maiddái álo davvisámegiela, go hálan sámegeiela, jos in earáláhkai dan meroštala.

Iešárvoštallamis lei jearahallamiin guovddáš sadji. Informánttat ožžo ieža meroštallat, makkár sin gielladáidu lea ja mo sii geavahit sámegeiela. Mun in dagahan sidjiide giellateasttaid inge čuvvon sin giellageavaheami. Nappo dát dutkamuš ii vealttakeahtta mital, man dásis informánttaid gielladáidu duođas lea, dahje mo olbmot duođas geavahit sámegeiela Giellagasas, baicce dat mitala, makkár lea mu informánttaid miellagovva das. Iige mu ulbmilin leange dutkat duohta gielladáiddu dahje duohta giellageavaheami, baicce dutkat daid gielalaš identitehta oassin.

Informánttat ožžo ieža välljet jearahallangiela. Guovttis hálideigga sámástit ja earát suomástit. Jearahallangiela välljen lei informánttaide álki. Guđas vástidedje, ahte dieđusge suomagiela dahje dieđusge sámegiela. Guovttis smiehtaiga vehá áigge gielaide gaskkas. Nubbi mearridii sámástit, danin go son jurddašii, ahte dat álkidahtášii mu barggu. Nubbi fas välljii suomagiela, danin go son ii lean hállan sámegiela guhkes áigái ja dat lei sutnje álkit. Čieža olbmo buohta jearahallangiella lei seamma giella, mainna mun láven singuin muđuige eanaš hállat.

Jearahallamiid maŋná littererejin daid. Litteráhtaid dahken oalle roavvásit, daningo mu dutkamušas sisdoallu lea dehálut go hápmi. Badjelmearalaš vávddademiid lean guođđán eret, jos dat eai leat leamaš dehálaččat sisdoalu dáfus. Suomagielat jearahallamiin jorgalin sámegillii daid ovdamearkkaid, maid lean geavahan dán dutkamušas. In leat goit merken, mat sitáhtat leat jorgaluvvon, vai informánttaid anonymitehta seailu. Seamma sivas lean littereren sámegiela jearahallamiid čállingillii ja divvon vejolaš feaillaid, dego dihto sániid sojahanmeattáhusaid. Sihke suomagielat ja sámegiela jearahallamiin lean goit seailuhan olbmuid hállanvugiid inge leat rievadan sin ieža välljen sániid. Suomagielat jearahallamiid lean jorgalan sánis sátnái, jos dat lea leamaš vejolaš.

Dutkkadettiin unna servošiid lea erenomážit dehálaš, ahte olbmuid ii sáhte identifiseret dutkamušas (Kuula 2006: 204). Dat lei dehálaš maiddái mu informánttaide. Danin in leat addán informánttaide mangelágan nummiriid dahje pseudonymaid, dego lea dábálaččat dáhpin (Kuula 2006: 215). Jos teavsttas leat sitáhtat maŋŋálagaid, lean earuhan daid nuppi nuppi nu, ahte lean merken juohke sitáhta lohppii golbma čuoggá ruođuid sisa: (...). Seamma sivas in muital visot informánttaid birra, dego dárkilis riegádanjagiid, sohkabeali dahje riegadanbáikkiid. Dasa lassin lean addán juohkehažžii lohkanláhkai iežas sitáhtaid ja teavstta, man lean sin birra čállán. Sis lei maiddái vejolašvuotta divvut ja dievasmahttit daid. Guovttis geavaheigga dan vejolašvuoda.

Go ledjen čállán litteráhtaid, lohken daid čađa ja juhken vástádusaid vuos guovddáš temáide (gielladuogáš, doaladumit ja giellageavaheapmi). Dan maŋŋá ordnejin materiála velá unnit temáide teavstta čáledettiin. Temáid ja materiála vuodul ohcen dasto teoriija, man dárbbášin dán dutkamúša várás ja giedahallen materiála dan vuodul. Teoriija birra čálán logus 2.

1.3. Informánttat ja Giellagas-instituhtta

Dán dutkamuššii oassálaste gávcci Giellagas-instituhta studeantta, geat leat riegádan 1980-logus dahje 1990-logu álggus. Jearahallamiid áigge sii ledje nappo sullii 20–30-jahkásaččat. Lean ráddjen dutkamušas eret čielgasit boarrásut studeanttaid. Njealjjs ledje riegádan sámiid ruovttuguovllus, guovttis eará sajiin Davvi-Suomas ja guovttis Gaska-Suomas dahje máddelis. Lean jearahallan sihke sápmelaččaid (5) ja suomelaččaid (3).

Sii buohkat studerejedje Giellagas-instituhtas lohkanjagi 2010–2011 áigge. Dan jagi Giellagasas ledje girjjiin sullii 60 studeanta. Lohku ii doala sisttis joatkkastudeanttaid, eaige sii gula mu dutkanjovkui. Logus leat goit mielde maiddá dakkár studeanttat, geat eai studere aktiivvalaččat Giellagasas, muhto leat goit almmuhan ahte leat báikki alde.¹ Okta mu informánttain gullá dan jovkui.

Giellagas-instituhtas sáhtta lohkat válđoávnnsin juogo sáme giela eatnigiellan dahje sámiid kultuvrra. Sámiid kultuvrra studeanttain lea geatnegasvuohta lohkat kultuvrra lassin vuodđooahpuid sáme gielas. Nappo buot Giellagasa studeanttat lohket unnimustá 25 oahppočuoggá sáme giela, juogo eatni- dahje vierrogielat linjás. (Giellagas-instituhtta 2011.)

Oassi mu informánttain logai válđoávnnsin sáme giela eatnigiellan ja oassi fas sámi kultuvrra. In goit hálit juohkit sin válđoávdnasa vuodul, dasgo studeanttat leat nu unnán eandalii giela bealde. Dasa lassin buohkat leat goit lohkan sihke sámi kultuvrra ja sáme giela. Dehálut dán dutkamuša oktavuodas lea juohku eatnigiela ja vieris giela lohkkiid gaskkas. Informánttain viđas leat oassálastán sáme giella eatnigiellan -oahpahussii. Njealjjs leat lohkan sáme giela vieris giellan. Okta lea nappo oassálastán sihke eatnigiela ja vieris giela gurssaide. Informánttaid eatnigielaid ja gieladáiddu gieđahalan dárkilabbot logus 3.

Mu informánttat leat iešguđet jahkegurssain, muhto vuosttas jagi studeanttaid lean guodđán eret. Hálidin jearahallat olbmuid, geaidda livččii juo šaddan čiekŋalut govva

¹ Marjatta Jomppanen njálmmálaččat 4.10.2011

sámegielas ja studeremis Giellagasas. Dat lei dehálaš eandalii daid studeanttaid buohta, geat lohket sámegiela vieris giellan. Hálidin jearahallat dakkár olbmuid, geaid gielladáidu livččii juo dan mađe buorre, ahte sii goit teorijas basttášedje dan geavahit ja geaidda livčče juo šaddan čielgasut oaivilat sámegielas ja doaladumit dasa.

Buot informánttat ledje munnje oahppásat ovdal jearahallamiid. Studeren Giellagasas ja lean vázzán seamma gurssaid go sii ja dávjá maiddái singuin. Dasa lassin lean oassálastán singuin min oahppiid searvvi Gieku doaimmaide ja mángasiin muđuige vásihan áiggi ovttas. Mii gullat nappo buohkat seamma servosii, dahjege fierpmádahkii. Buot informánttat maid dovdet nuppit nuppiid, vaikko eai diehtánge geaid earáid mun ledjen jearahallamin. Sii goit čujuhedje jearahallamiid áigge nuppit nuppiide, mii dagai dutkanmateriála mánggabealagin ja miellagiddevážžan.

Mu sadji fierpmádaga oassin váikkuhii dieđus dutkamuššii. Mun máhtten jearrat dakkár áššiid, maid olggobeal olmmoš ii vealttakeahttá livčče fuobmán oppa jearratge. Informánttat maid muitaledje munnje áššiid eará láhkai, go livčče muitalan áibbas amas olbmui. Nuppe dáfus mus lei juo ovddežis mánggalágan fierpmádaga siskkáldas diehtu. Ovdamearkka dihte etnisihtta lea dakkár ášši, man lea váttis meroštallat, muhto mii lea dábálaččat iešalddes čielga ášši dihto servoša olbmuid gaskkas. Mun dihten gii lea sápmelaš ja gii suomelaš, ja nuppe dáfus mu informánttat maid dihtet, ahte mun dieđán dan. Mun in leat jearran dan birra jearahallamiin, muhto mángasat bukte ieža dan ovdan eará gažaldagaid oktavuodas. Čujuhan informánttaid etnisihttii dán dutkamušas dárbbu mielde, dalle go dat lea relevánta.

Universitehta studeanttaid dutkan earrána muhtin láhkai eará olbmuid dutkamis. Sis lea diehtu dutkamuša dahkamis, sii leat ožžon das oahpahusa ja leat ieža juogo čállán dahje čállimin dutkamušaid dál dahje boahpteáiggis. Mu informánttat ledje maiddái beroštuvvan das, manin mun jerren dihto áššiid ja sii ledje oppa áigge diđolaččat das, ahte mun lean dahkamin dutkamuša. Sii maiddái kommenterejedje dan jearahallamiid áigge.

2. Gielalaš identitehta dutkan

2.1. Guovddáš doahpagat

2.1.1. Gielalaš identitehta

Gielalaš identitehta lea guovddáš doaba mu dutkamušas. Dan sáhtttá meroštallat mángga láhkai. Gáržžit meroštallamis gielalaš identitehta sáhtttá oaivvildit ovdamearkka dihte dan giela dahje daid gielaid, maidda olmmoš identifisere iežas dahjege man giela son atná iežas eatnigiellan. Dat lea maiddá okta eatnigiela meroštallama kritearain (siskkáldas identifikašuvdna). Gielalaš identitehta váikkuha giela geavaheapmái ja válljemii. Álo dat giella, man olmmoš geavaha eanemus, ii goittotge leat dat giella, masa son identifisere iežas. (Lakomäki 1997: 64.)

Viidásut mearkkašumis gielalaš identitehta sisttisoallá olles máilmmegova. Dasa gullet giela hállama lassin mearkkašumit, jurddašvuogit, doaladumit gielaide ja giela hálliide, jurdagat das, makkárat mii leat giela hállin, ja maiddá doaivagat das, mo hálidivččiimet giela máhttit ja geavahit. Eatnigielagat ja vierrogielagat addet iešguđetlágan mearkkašumiid seamma gillii. Gielalaš identitehta maiddá ráddje min earáin, ja danin giela hálddašeapmi sáhtttá leat eaktun dihto jovkui gullamii. Olbmo duogáš ja ruohttasat laktásit dasto maiddá gielalaš identitehtii. (Iskanius 2004: 31.)

Mun ieš geavahan *gielalaš identitehta* viidásut mearkkašumis. Dat sisttisoallá sihke eatnigillii ja guovttegielalašvuhtii guoskevaš gažaldagaid, doaladumiid gielaide ja maiddá giela válljema. Maiddá etnikkalaš identitehtas lea oktavuohtha gielalaš identitehtii. In goit sáhte gieđahallat buot gielalaš identitehta beliid ná oanehis dutkamušas.

Dán dutkamušas lean vudjon golmma áššái: gielladuogáži, giellageavaheapmái ja doaladumiide gillii. Dat leat gielalaš identitehta dehálaš oasis ja dasa lassin váikkuhit nuppit nuppiide. Gielladuogáš, eandalii gielladáidu, addá rámaid giellageavaheapmái ja dahká dan vejolažžan. Giellageavaheapmi fas lasiha gielladáiddu. Gielladuogáš fas váikkuha doaladumiide ja doaladumit giellageavaheapmái. Giellageavaheapmi maid

riegádahttá ođđa doaladumiid ja doaladumit gillii váikkuhit gielladáidui. Gieđahalan gielalaš identitehta iešguđet beliid loguin 3, 4 ja 5.

2.1.2. Eatnigiella, vieris giella, guovttegielalašvuhta

Skutnabb-Kangas (1981: 22–23, 1988: 35, 2000: 11) mielde *eatnigiella* sáhttá meroštallat njealji iešguđet eavttu mielde. Dat eavttut leat *vuolgga* (ursprung), *identifikašuvdna* (attityder), *gelbbolašvuhta* (kompetens) ja *doaibma* (funktion). Vuolgaga kriteara mielde eatnigiella lea dat giella, man olmmoš lea vuosttažin oahppan. Identifikašuvnna kriteara sáhttá juohkit siskkáldas ja olgguldas identifikašuvdnii. Siskkáldas identifikašuvnna mielde eatnigiella lea dat, masa identifisere iežas ja olgguldas identifikašuvnna mielde fas dat, masa earát identifiserejit giela hálli. Gelbbolašvuoda mielde eatnigiella lea dat giella, man olmmoš máhttá buoremusat. Doaimma kriteara vuodul fas eatnigiella lea dat giella, man geavaha eanemus.

Ovttagielat servodagas eatnigiella lea dábálaččat seamma buot kritearaid mielde (Skutnabb-Kangas 2000: 11). Lea goittotge vejolaš, ahte ovttá kriteara mielde eatnigiella lea eará go fas nuppi kriteara mielde ja ahte eatnigiella rievdá olbmo eallima áigge. Dasa lassin lea vejolaš, ahte olbmos lea eanet go okta eatnigiella. (Skutnabb-Kangas 1988: 34). Oktageardánit sáhttá dadjat, ahte olmmoš lea *guovttegielat* dalle, go guokte giela deavdiba eatnigiella kritearaid. Eandalii giela gelbbolašvuoda kritearas leat goittotge mánggat dásit das, man buorre giellamáhttu guovttegielat olbmos gáibiduvvo. Čavgadamos meroštallama mielde olmmoš galgá máhttit guokte giela dievaslaččat, vai su sáhttá gohčodit guovttegielagin. Lupmosamos kriteara mielde fas reahkká, ahte olbmos leamaš juoga dahkamuš nuppiin gielain. (Skutnabb-Kangas 1981: 26, 1988: 61–64, 2000: 11.)

Vieris giella lea dakkár giella, mii ii deavdde eatnigiella kritearaid. Dakkár giela sáhttá gohčodit juogo vieris giellan dahje nubbin giellan. Nubbi giella lea giella, man lea oahppan seammagielat birrasis, omd. suomagiella Suomas. Vieris giellan gohčoduvvo fas giella, man studere earágielat birrasis, omd. suomagiella Duiskkas. (Sajavaara 1999: 75.) Giellagas-instituhtta lea vehá dáid guovtti molsaeavttu gaskkas. Ieš Giellagas lea guovttegielat biras: doppe geavahit sihke sámegiella ja suomagiella. Nuppe dáfus

Giellagas lea Oulus, mii lea suomagielat biras. Mun geavahan dán dutkamušas goit tearpma *vieris giella* juohke dáhpáhusas eatnigiela vuostegeahčín.

Juohke dutkamušas galggašii Skutnabb-Kangas (1988: 67) mielde álo sierra meroštallat dan, makkár kriteara geavaha eatnigielaide meroštallamis, vai eai šatta boasttoipmárdusat. Mu dutkamušas dehálamos kritearat leat siskkáldas identifikašuvdna ja gelbbolašvuohta. Áiggun goit guorahallat informánttaid oktavuoda sámegillii mángga perspektiivvas iešguđet kritearaid vuodul logus 3, dasgo dat buktá bures ovdan mánggadásat gielladili Giellagas-instituhtas. Loguin 4 ja 5 juogán informánttaid eatnigielaigiidda ja vierrogielaigiidda iešguđet kritearaid vuodul dan mielde, mii lea iešguhtege dáhpáhusas vuogas.

Diedalaččat dohkkehuvvon eatnigiela kritearaid lassin leat velá nu gohčoduvvon álbmotlaš kritearat. Daid mielde olbmo eatnigiela sáhtá meroštallat ovdamearkka dihte dan vuodul, mainna gielain son jurddaša, niegada dahje rehkenastá. Dat mitalit goit eanetge olbmo peršovnnalašvuođas go eatnigielas. (Skutnabb-Kangas 1981: 21–22, 1988: 37.) In áiggo giedahallat dáid kritearaid dán dutkamušas, vaikko dat leatge okta bealli olbmo gielalaš identitehtas.

2.1.3. Domena

Domena (eaŋgalsgillii *domain*) oaivvilda giellageavahanbirrasa, mii doallá sisttis hálliid ja sin gaskavuodaid ja birrasa, nappo báikki dahje doaimma. Domenajuohku lea álo abstrakšuvdna, man dutki lea dahkan informánttaid dábálamoš giellageavahanbirrašiin. Danin dat leage álo juohke dutkamušas iežaslágan. Domenaid lávejit geavahit eandalii guovttegielalašvuođa aspeavttaid govvideapmái. (Aikio 1988: 33; Helander 1984: 43.) Mun áiggun dán dutkamušas heivehit domenaid gielalaš identitehta govvideapmái.

Mu dutkamušas guovddáš domena lea Giellagas-instituhta, dasgo dat ovttastahtá buot mu informánttaid. Joshua Fishman (1972: 244) mielde giela válljemii váikkuha sihke dat gii hálla, geasa hállá, gos hállá ja man ášši birra hállá. Topihka in giedahala dán dutkamušas, muhto eará beliid giedahalan Giellagas-instituhta perspektiivvas logus 5. Muđuige giedahalan informánttaid giellageavaheami eandalii Giellagasa perspektiivvas:

makkár giellageavahanbirasin sii atnet Giellagasa ja mo sii ieža geavahit sámegeiela doppe.

Dasa lassin geavahan duogášmateriálan ja veardidančuoggán iešguđet domenaid. Logus 3.1. šaddá sáhka bearraša domenas informánttaid vuosttasgielaid ja ruovttugielaid giedáhaladettiin. Logus 5 giedáhalan Giellagasa lassin informánttaid giellageavaheami Oulus astoáigge. Maiddái girjjálašvuoda ja iešguđet mediaid sáhtta atnit ovttalágan domenan. Giedáhalan daid ovttaskas olbmo perspektiivvas, nappo guorahalan, geavahitgo mu informánttat sámegeielat girjjálašvuoda dahje media.

2.2. Ovddit dutkamušat gielalaš identitehtas

Giedáhalan dán logus golmma dutkamuša, mat leat miellagiddevaččat mu dutkamuša ektui. Guokte dain giedáhallet olgosápmelaččaid gielalaš identitehta (Lindgren 2000; Lakomäki 1997) ja goalmmát fas Suoma ruošša studeanttaid gielalaš identitehta (Iskanius 2006). Mu dutkamušas leat fárus olgosápmelaččat, vaikko in giedáhalage dušše sin. Lakomäki (1997) ja Lindgren (2000) dutkamušat leat goit leamaš veahkkin dán dutkamuša plánemis. Giedáhalan daid vuos. Sanna Iskanius dutkamuša lean váldán fárrui danin, go son lea dutkan nammalassii dakkár studeanttaid gielalaš identitehta, geaid ovttastahtta oktasaš giella, vaikko etnisitehtas lea variašuvdna. Giedáhalan su dutkamuša mañimužžan.

Anna-Riitta Lindgren (2000) giedáhalla iežas dutkamušas *Helsingin saamelaiset ja oma kieli* ('Helssega sápmelaččat ja iežaset giella') Helssega sápmelaččaid giellageavaheami ja gielalaš identitehta. Son suokkárdallá viidát citysápmelaččaid doaladumiid iežaset gillii ja sámi kultuvrii. Dutkamuš lea oassi Marjut Aikio jođihan prošeavttas *Saamen kielen asema Suomessa* ('Sámegeiela sajádat Suomas'), mii giedáhalla sápmelaččaid etnisitehta ja sámegeiela geavaheami sihke sámiid ruovttuguovllus ja dan olggobealde Oulus, Roavvenjárggas ja Helssegis. Maiddái Lakomäki (1997) dutkamuš gullá dán prošeaktii.

Dutkamuš muitala 1990-logu álggu dilis. Lindgren jearahalai dutkamuša várás 26 olbmo, geain lei sámi duogáš ja geat ásse jearahallamiid áigge fásta

oaivegávpotguovllus. Son ii leat nappo jearahallan studeanttaid. Nuoramus su informánttain lei riegiádan jagis 1977 ja boarrásamos 1935. Bealis ledje albmát ja bealis nissonat. 21 informánttain ledje fárren sámiid ruovttuguovllus Helssegii. Viđas fas ledje riegiádan gávpogis. Lindgren gohččoda sin fárrejeaddjin ja nuppi buolvva gávpotlašžan. Buot informánttat devde sámegeiela giellalága giellakriteara, muhto buohkat eai goit atnán iežaset sápmelažžan. (Lindgren 2000: 85–87; 2006: 165.)

Lindgren jugii informánttaid sámegeiela geavaheami ja dan riev dama vuodul golmma jovkui: geiela molsut (*kielen vaihtajat*), suoma- dahje sámegeiela geavaheaddjit (*suomen tai saamen käyttäjät*) ja sámegeiela ealáskahttit (*saamen kielen elvyttäjät*). Vuosttas jovkui gullet olbmot, geat leat heaitán geavaheamis sámegeiela juogo ollásit dahje muhtin oktavuodain. Nuppi jovkui gullet suomagiela, geat eai goassige leat geavahan sámegeiela, ja sámegeiela, geat geavahedje sámegeiela jearahallamiid áigge seamma láhkai go ovdalge. Sin giellageavaheapmi ii nappo lean riev dan moge. Goalmmát jovkui fas gullet olbmot, geat ledje viiddidan iežaset sámegeiela geavaheami. Maiddái suomagiela sápmelaččat, geat ledje studeregohtán sámegeiela, gullet sámegeiela ealáskahttiide. (Lindgren 2000: 170–175; 2006: 174.)

Informánttat juohkásedje maiddái njeallje identitehtastrategiijatiipii, maid vuodđun lei aktivisitehta sámeáššiin ja doaladupmi sápmelašvuhtii. Informánttain njealjis ledje etnikkalaš aktivistat (*etniset aktivistit*). Sis ledje aktiivvalaččat mielde sámesearvvis ja sámeáššiin. Dat válddii sin eallimis normála eanet áiggi ja fámu. Guđas ledje oassálasti sápmelaččat (*osallistuvat saamelaiset*), geat gullet sámeservii ja oassálaste aktiivvalaččat searvvi doaimmaide. Sii dollet oktavuoda nuppiidasaset maiddái searvvi olggobealde. Positiivvalaččat doaladuvvan sápmelaččaide (*positiivisesti suhtautuvat*) gullet 12 informántta. Sii eai lean searvan sámeservii, muhto buktet jearahallamiin ovdan positiiva doaladumi sápmelašvuhtii. Njealjis fas hálidedje suddat oktii suomelaččain (*sulautuvat*). Sii buktet ovdan negatiiva doaladumi sámedoaimmaide eai hálidan atnit iežaset sápmelažžan. (Lindgren 2000: 127–136; 2006: 175.)

Lindgren dutkamuša mielde Helssega sápmelaččain oassi lea suddan oktii eanetloguin ja heaitán ollásit geavaheamis sámegeiela. Nuppe dáfus nuppiid sámi identitehta lea givron ja sámegeiela geavaheapmi ealáskan ja viidon. 1990-logus sámegeiela

geavaheapmi orui eanet goit viidon go suddaluvvan, vaikko servodatlaš dilli oiddiige assimilašuvnna. (Lindgren 2006: 177.)

Marianne Lakomäki (1997) dutkamuš *“Sydämeltäni olen saamenkielinen” – Oulussa asuvien saamelaisten kielellisiä elämäkertoja* (“Váimmustan lean sámegiela” – Oulus ássi sápmelaččaid gielalaš eallingerddit’) giedahallá Oulu sápmelaččaid gielalaš duohtavuodá, prošeassa ja eallingerddiid. Gielalaš identitehta son atná gielalaš duohtavuodáossin ja geavaha doahpaga gáržžit meroštallama mielde. Son lea goit vudjon eandalii gielalaš eallingerddiide, dasa mo informánttaid giellageavaheapmi lea rievdan Oului fárrema maŋŋá.

Lakomäki (1997) dutkamuš earrána Lindgren (2000) dutkamušas eandalii das, ahte sus ledje informántan maiddá studeanttat. Danin su dutkamuš leage miellagiddevaš mu dutkamuša ektui. Áigi lea goit mannan ovddosguvlui ja máŋggat áššit leat rievdan. Lakomäki informánttain oassi lea lohkan sámegiela ja sámiid kultuvrra universitehtas, muhto Giellagas-instituhtta ii dalle velá gávdnon. Dat vuodđuduvvui easka jagi 2001. Lakomäki dutkamuša áigge lei ain leahkimin Sápmelaš oahppiid Searvi Suohpan, man joatkin lea dálá áigge Giellagasa studeanttaid ávnnasearvi Gieku rs.

Dutkamuššii oassálaste 27 sápmelačča Oulus jagis 1992. Su informánttat ledje riegádan 1930–1970-loguin. Nissonat ledje 16 ja albmát 11. Sámevuovllus sis ledje riegádan 22 (I buolvva gávpotlaččat) ja gávpogis 5 (II buolvva gávpotlaččat. Vuosttas joavkku son juohká velá guovtti sadjái: fárrejeaddjiide (15) ja studeanttaide (7). Juogu son vuđoštallá dainna, ahte fárrejeaddjit ássat fásta Oulus, muhto studeanttat eai. Studeanttain viđas lohke sámegiela ja sámiid kultuvrra válđoávnasin. (Lakomäki 1997: 1, 10–11, 13.)

Lakomäki (1997: 46–59) lea dutkan bearraša domena giellamolsuma oktavuodas, danin go bearraša domena lea buot gielaid hálliin, ja giellageavaheaddjit lávejit bearraša domenas bissut seamman čađa eallima. Bearraša domena láve maiddá leat maŋimus domena, gos unnitlohkogiella seailu. Son fuobmái, ahte ovdal Oului fárrema suomagiella lei ožžon eanet saji eanaš su informánttaid giellageavaheamis, muhto fárrema maŋŋá dilli jorai nuppe gežiid, nappo sámegiela geavahišgohte eanet.

Lakomäki (1997: 94–104) lea juohkán gielalaš eallingerddiid golmma jovkui, dan vuodul, mo olbmuid sámegiela geavaheapmi lea rievdan eallima áigge: molsut (*vaihtajat*), geavaheaddjit (*käyttäjät*) ja ealáskahttit (*elvyttäjät*). Seamma juohku gávdno maiddá Lindgrenis (2000), muhto son lea juoguin suokkardallan dan, mo giellageavaheapmi lea rievdan gávpogii fárrema maŋná. Lakomäki fas oaivvilda dan, mo giellageavaheapmi lea oppa lohka eallima áigge rievdan. Su materiálas ledje 10 ealáskahtti, 3 molsu, 2 sámegiela geavaheaddji ja 12 suomagiela geavaheaddji.

Mu materiálas dákkár juohku, mas sámegiela geavaheami rievdan lea guovddázis, ii oro vuogas. Stuoramus oassi mu informánttain livčče čielgasit ealáskahttit, dasgo mángasat leat easka Giellagasas oahppan dahje geavahišgohtán sámegiela. Giellagassii leat muđuige ohcan dakkár olbmot, geat leat juo álggu álggusge eanet beroštuvvan sámegielas go olbmot dábálaččat. Dasa lassin sin eallimis leat leamaš bottut, goas sámegiela eai leat geavahan nu ollu, muhto dasto dat lea fas lassánan dahje nuppe gežiid. Sivvan lea dábálaččat leamaš suoma- dahje sámegielat biras, gos sii leat ássan. Oktageardánis juohku ii danin heive. Mu informánttaid sáhtá goit veardidit muhtin Lakomäki (1997) jovkuide. Ovdamearkka dihte eanetlohkogielat ealáskahttiin leat seammassullasaš jurdagat sámegiela geavaheamis go mu informánttain. Čujuhan daidda dárkilut čuovvovaš loguin.

Sanna Iskanius (2006) dutkamuš *Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti* ('Ruoššagielat sisafárreaddjistudeanttaid giellaidentitehta') giedahallá ruoššastudeanttaid gielalaš identitehta ja dan oktavuoda etnikkalaš identitehtii. Son lea dutkan maiddá doaladumiid goappáge gillii ja etnistehtii, ruošša- ja suomagiela geavaheami ja studeanttaid gielladáiddu.

Iskanius (2006: 93–95, 106) dutkamuš earrána guovtti eará dutkamušas oalle ollu, iige dušše čuožáhatjoavkku dáfus. Su dutkamuš lea sihke kvantitatiiva ja kvalitatiiva. Son lea vuos čoggan materiála skoviin iešguđet nuppi ceahki skuvllain miehtá Suoma. Skovvejearahallamii oassálaste 256 ruoššagielat studeantta 35 oahppolágadusas. Oahppit ledje 16–30-jahkásaččat. Buot informánttat ledje fárren Supmii Ruoššas dahje ovddeš Sovjetlihtu riikkain. Sii ledje ássan Suomas gaskamearalaččat 4,5 jagi. Materiála čoggojuvvui jagis 2000. Skoviid giedahallama maŋná son lea velá dievasmahtán dutkamuša bohtosiid jearahallamiin 15 studeantta gidđat 2001.

Informánttaid gielalaš ja etnikkalaš duogážit ledje iešguđetláganat. 90 proseanta informánttain atne ruoššagiela eatnigiellan. 10 proseanta sis ledje guoktegielagat, bealis sis nubbin eatnigiellan lei suomagiella. Etnisitehta dáfus 60 proseanta ledje ruoššat ja 25 proseanta suomelaččat. Earát ledje ovdamearkka dihte esttelaččat, vilgesruoššalaččat ja ukrainalaččat. Stuoramus oassi sin váhnemiin ledje ruoššagielagat, muhto oassi ledje suomagielagat dahje guoktegielagat ruoššagielas ja man nu eará gielas. (Iskanus 2006: 107–108.)

Su informánttat atne ruoššagiela lágabun ja dehálabbon go suomagiela. Nuppe dáfus suomagiela dáiddu atne dárbbaslažžan eandalii studerema ja bargoeallima dihte. Sidjiide lei maiddái dehálaš šaddat Suoma servodaga oassin. Doaladumit ruoššagillii ledje eanaš positiivvat ja suomagillii neutrálat. Iskanus fuobmái, ahte doaladumit ledje dađe positiivvalut mađe eanet studeanttain ledje kontávttat suomelaččaide ja suomagillii. Sin gielalaš biras lei goit Suomasge eanaš ruoššagielat. Ruoššagiela geavahedje sihke bearrašiin ja buoremus ustibiin. Dat geat ledje ássan guhká Suomas, ledje oahpásmuvvan suomagielagiinge. (Iskanus 2006: 172–179.)

Gielalaš identitehtas ja etnikkalaš identitehtas lei Iskanus dutkamušas čielga oktavuoha. Son jugii informánttaid vihtta jovkui: suomamielalaččat (*suomenmieliset*), guovttegielagat (*kaksikieliset*), ruoššagielagat ja -mielalaččat (*venäjänkieliset ja -mieliset*), ruoššagielagat (*venäjänkieliset*) ja ruoššagielagat ja suomanegatiivvat (*venäjänkieliset ja suomalaiskieliset*). Suomamielalaččat (7 %) atne iežaset vuostažettiin suomelažžan ja suomagielagin. Sii maiddái geavahedje eanet suomagiela go ruoššagiela. Ruoššagillii sin doaladupmi lei neutrála. Guoktegielagat (20 %) fas atne iežaset sihke suomelažžan ja ruoššan. Sii geavahedje suoma- ja ruoššagiela seamma olu. Ruoššagielagat ja -mielalaččat (34 %) fas atne iežaset ruoššan ja ruoššagielagin. Sin doaladuvvan ruoššagillii lei hui positiiva, ja sii ledje fuolas ruoššagiela gáhttemis. Suomagiela sii hálidedje oahppat, muhto hálidit goit bissut iežaset joavkkus earus suomelaččain. Ruoššagielagat (23 %) atne iežaset maiddái ruoššan ja ruoššagielagin. Suomagillii ja suomelaččaide sis lei neutrála doaladupmi. Ovddeš joavkkus sii earránedje dakko, ahte sis lei miella oahpásmuvvat suomelaččaide ja ledje dan oaivilis, ahte sis lea juogá oktasaš suomelaččaiguinge. Mañimus joavku, ruoššagielagat ja suomanegatiivvat (16 %) earránedje buot earáin dakko, ahte sis ledje negatiivva doaladumit sihke suomagillii ja suomelaččaide. Ruoššagillii ja ruoššaide sin

doaladumit ledje erenomáš positiivvat. Iežaset sii atne earálaganin go Ruošša ruoššat, danin go sin ruoššagiela dáidu lei hedjonan. Sii goit áibbašedje Ruššii ja hálidedje gullat Ruošša ruoššaide. Sii eai atnán eaige hálidan atnit iežaset suomelažžan. (Iskanius 2006: 179–182.)

Ruoššagielat studeanttaid sadji Suomas lea oalle earálagan go sámegiela studeanttaid. Suomelaččain lea ollu negatiivvalut doaladupmi ruoššaide go sápmelaččaide dahje sámegiela studeanttaide. Sámeielas leat positiivvalaččat beroštuvvan, vaikko eai dieđáše das olus maidige. Ruššii doaladumit leat eanaš negatiivvalaččat historjjá dihte. Nuppe dáfus sámegiela eai kánske ane dárbblašlažžan go fas ruoššagielas soaitá leat suomelažžii ávki bargoeallimis.

Giellagasa studeanttaid ja ruoššagielat studeanttaid dilis lea goit juogá seamma. Sii leat dábálaččat fárran gos nu studeret ovttá báikkis. Ruoššagielagat dahje Giellagasa studeanttat ráhkadit ovttas unna servoša, man lahtut dorjot nuppit nuppiid. Sii hállet giela, man suomagielat eallinbiras ii dábálaččat ádde. Dan sáhtet geavahit suollemasgiellan. Sámeigiela suollemasgiellan giedáhalan logus 5.2.2. Goappáge joavkkus lea dasa lassin ruovttuguovlu, gos hállet iežaset giela. Ruoššas dieđus olles riika doarju ruoššagiela geavaheami. Sámeiguovllus sámegiella ii leat váldogiellan, muhto dan sadji lea goit ollu buoret go Oulus ja doppe beassá geavahit dan eanet.

3. Gielladuogáš

Giedahalan dán logus informánttaid gielladuogáža. Lean juohkán vuolleloguid Skutnabb-Kangas (1988: 35) eatnigiela meroštallama kritearaid vuodul. Vuosttas vuollelogus giedahalan informánttaid gielladuogáža vuosttas ohppojuvvon giela vuodul (*vuolgga*). Nuppi vuollelogus vuojun informánttaid sámegiela dáidduide (*gelbbolašvuohhta*). Goalmát vuollelogus fas giedahalan sin *identifikašuvvna* sámegillii. Njealját kriteara, *doaimma*, in giedahala dán logus.

Tove Skutnabb-Kangas (1988: 37–38) mielde doaimma kriteara lea buot primitiivvamus eatnigiela meroštallanvuohki. Dan kritearas iešalddes eallinbiras mearrida olbmo eatnigiela. Eandalii unnitlogugielaid dáhpáhusas dakkár birrasat leat hui unnán, gos unnitlogugiella livččii váldogiellan. Dalle unnitlogugielaid hállit fertetit máhttit iežaset giela lassin servodaga váldogiela ja lea gažaldat *bággoguovttegielalašvuodas*. Dákkár lea dilli maidái Suoma sápmelaččain, dasgo dušše sámegielain ii birge dálá servodagas. (Skutnabb-Kangas 1988: 55, 2000: 11.) Sámegiela geavaheapmái vuojun logus 5, muhto in ane doaimma kriteara eatnigiela meroštallama vuodđun dán dutkamušas.

Oppa áigge guovddáži lea sámegiella ja informánttaid oktavuohhta dasa. Vaikko geahččalan čielggadit, makkár kritearaid vuodul mu informánttaid sáhtta atnit sámegielagin, mu ulbmilin lea dasa lassin govvidit informánttaid gielalaš duogáža mángga perspektiivvas. Dat addá gova das, man iešguđetlágan studeanttat Giellagasas studerejit ja makkár vejolašvuodaid ja hástalusaid dat buktá giellageavaheapmái doppe.

Go lean golmma vuosttas vuollelogus giedahallan informánttaid oktavuoda sámegillii iešguđet perspektiivvain, de mañimus vuollelogus (3.4.) čoaggán vástádusaid oktii. Guorahalan vuos dan, makkár kritearaid informánttat ieža orrot geavahan iežaset eatnigielaid meroštallamis ja dasto dan, maid mun oaivvildan eatnigielain dán dutkamušas.

3.1. Vuosttas giella ja ruovttugiella

Vuosttas giella, man olmmoš oahppá, lea dábálaččat su eatnigiella (Sajavaara 1999: 73). Skutnabb-Kangas (1988: 35–38) mielde vuolgaga kriteara leage ovttas siskkáldas identifikašuvnnain buoremus vuohki meroštallat eatnigiella. Su mielde “eatnigiella lea dat giella, man lea oahppan vuostamužžan ja masa identifisere iežas”. Vuolgaga kriteara mielde eatnigiella lea dat giella, man lea oahppan ruovttus mánnán. Dat lea dat giella, man váhnemat leat hállan mánnái. Jos váhnemat leat hállan mánnái guokte giella, dalle son lea soaitán oažžut guokte eatnigiella.

Mu informánttaid lea álki johtilit juohkit sámeielagiidda ja suomagieliagiidda vuosttas ohppojuvvon giella vuodul: okta lea oahppan vuosttas giellan sáme giella, čiežas fas suomagiella. Duodas dilli ii goittotge leat ná oktageardán. Sáme giella lea leamaš ovttá informánta dáhpáhusas ruovttugiella, vaikko su váhnemat eaba leange dan sutnje hállan. Dasa lassin muhtin informánttain leat vánhemat geat livčče sáhttán sámástit mánáide, go fas muhtumiid vánhemat eai máhte sáme giella ollige. Danin leage dehálaš giedahallat informánttaid bearrašiid ja sin gielalaš duogáža vehá viiddit perspektiivvas. Guorahalan bearraša gielalaš dili informánttaid mánnávuodas, muhto muitalan maiddá, jos dilli lea rievdan maŋŋil. Dasa lassin muitalan váhnemiid ja fulkkiid doaladumis sáme giellii ja informánttaid sáme giella oahpuide.

Guovttis boahtiba ollásit suomagielat bearrašiin. Sihke sudno váhnemat ja áhkut ja ádját máhttet dušše suomagiella. Soai leaba dieđus vuosttas giellan oahppan suomagiella ja geavaheaba ain dušše suomagiella iežaska bearrašiin ja fulkkiin. Goappáge váhnemat ja fuolkkit leat imaštallan, manin soai leaba lohkgaohtán sáme giella, muhto leat goit leamaš positiivvalaččat beroštuvvan áššis.

na dieđus leat boahtán gažaldagat ahte manin, muhto eanetge leat leamaš beroštuvvan ahte giige ii leat jearran ahte, nugo negatiivvalaččat ahte man dihte. ahte mángasat leat dadjan ahte buorre hommá.

Velá guokte eará mu informánttain boahtiba bearrašis, gos váhnemiid eatnigiella lea suomagiella. Soai leaba maiddá oahppan vuosttas giellan suomagiella. Soai earráneaba goit nuppi guovttis dakko, ahte sudno sogain leat olbmot, geat máhttet sáme giella juogo eatnigiellan dahje vieris giellan. Nuppi informántta áddjá lea oahppan vuosttas giellan

sámegiela, muhto ii šat dálá áigge máhte go moadde sáni sámegiela. Sus leat maiddái nuorat fuolkkit geat máhttet sámástit. Son lea dál geavahišgoahtán vehá sámegiela fulkkiiguin. Su fuolkkit leat leamaš movttegat, go son lea studeregoahtán sámegiela.

na in gal rievtti mielde [geavat sámegiela fulkkiiguin] go oahput leat nu álgomuttus nu, ahte, muhtumin, muhtumin soaitán teakstasániid suohtasa dihte sáddet sámegillii ahte geahččala ankke vehá geavahit dan ja hárvánit dasto vehá dasa. (...)

na gal dat leat áibbas, movttegat leamaš ja, dasto, gal áhku ja áddjá leat dego dadjan ahte leaba somá go álget dákkár fáttá studeret. ja in mun goit maidige negatiivvalaččaid leat gullan dan láhkai ahte, nu. ahte áibbas somá gusto. (...)

Nuppi informántta váhnemat fas leaba oahpahallan sámegiela vieris giellan. Son maiddái árvála, ahte okta su fulkkiin máhttá sámegiela, muhto muđui buot su fuolkkit leat suomagielagat. Su váhnemat leaba doaladuvvan hui positiivvalaččat sámegillii, muhto soai eaba goit leat goassige jurddašange hállat ieš sámegiela mánáide. Dihto oktavuodain soai leaba goit sámástan informántii, dego leavssuid dagadettiin. Sii leat maiddái geavahan sámegiela bearraša siste suollemasgiellan. Dilli lea ain seammalágan.

dalle go mun ledjen skuvllas de dalle dat lei diená ahte, ahte ovdamearkan, leavssuid dahkama oktavuodas, [--] dihto oktavuodain soaitá leat ahte dat leaba sámástan. (...)

jos mii leat leamašan gos nu Matta-Suomas dahje diená, olbmuid siste, de doppe, ahte earát eai ádde maid mii, hállat muhto duon, eai dat gal diená leat, albma láhkai sámástan. (...)

Dasto leat guokte informántta, geaid nubbi váhnen lea suomagielat ja nubbi sámegielat. Goappáge bearrašis maiddái nubbi váhnen máhtii vehá sámegiela, muhto dat lei goabbázii goit vieris giella. Goappáge bearrašis leat hállan dušše beare suomagiela, ja soai leaba oahppan suomagiela vuosttas giellan. Maiddái sámegielat váhnema váhnemiid eatnigiella lea leamaš sámegiella. Goappáge informántii sudno fuolkkit leat álo suomastan.

Nubbi informánta ii lean hállan ruovttus das, manin su váhnen ii lean sámástan sutnje, muhto árvála váhnema ásodatvásáhusaid sivvan. Nuppi informánta váhnen lei dadjan sivvan dan, ahte lei nu unnán ruovttus iige danin hálidan hállat mánáide dakkár giela, man dat eai máhte. Infotmánta ieš árválii oktan sivvan maiddái dan, ahte su váhnen

gullá ásodatsohkabulvii ja lei oahppan heahpanit sámegiela ja sápmelašvuoda. Nubbin sivvan son árválii dan, ahte su nubbi váhnen lei suomelaš iige máhttán go áibbas veháš sámegiela. Sámi kultuvrra gurssain leat hállan ásodagaid birra ja várra danin muge informánttat daid jurddašedje. Minna Rasmus lea maiddáii doallan Giellagasas gurssa sápmelaččaid ásodatvásáhusaid birra iežas dutkamuša (Rasmus 2008) vuodul.

Leat leat hállan ruovttus.£ [--] mun jáhkan ahte [sámegiela váhnen] ii leat dan dihte hállan go duon, daid, ásodatvásáhusaid dihte go daid leat gielddán dalle hállamis. ahte dan dihte dat ii leat hállan. (...)

dat [sámegiela váhnen] lea dadjan ahte dat danin ii hállan go dat lei nu ollu eret ruovttus bargamin, nu dasto go dat bođii ruoktot ja oinnii min [mánáid] nu vehá áigge ahte ii dat dasto viššan hállat dakkár giela, man mii eat ádde. (...)

Nubbi sudnos lea geavahišgoahtán vehá sámegiela nuppiin váhnemiin. Su váhnen ja fuolkkit leatge leamaš hui čavlaí das, ahte son lea oahpahallan sámegiela. Maiddáii nuppi informántta fuolkkit ledje dorjon su hálu oahpahallat sámegiela.

Mañimus guovttos boahtiba bearrašiin, gos goappáge váhnema ja measta buot fulkkiid eatnigiella lea sámegiella. Nuppi váhneamat leaba sámastán mánáide, nuppi váhneamat fas suomastan, vaikko leatge gaskaneaska sámastan. Goabbáge ii lean hállan ášši birra albma láhkai ruovttus. Nuppi ii lean leamaš dárbu, dasgo sámegiela hállan lei nu lunddolaš ja iešalddes čielga ášši. Nubbi fas dajai, ahte sii eai láve hállat dáid áššiid birra ruovttus. Son lea goit dál geavahišgoahtán sámegiela muhtin fulkkiiguin, muhto ii váhnemiiguin. Sudno váhnemiidda sámegiella lei hui lunddolaš ja iešalddes čielga ášši. Goappáge váhneamat ledje goit doaladuvvan positiivvalaččat sámegiela studeremii universitehtas.

várra dat ii lean dalle, dego ovdamunnin sin mielas hállat. ahte suomagielain galggai birget. in mun iešalddes dieđe, mii eat láve hállat dáid áššiid birra. mun in dieđe go mu [nubbi váhnen] ii leatge leamaš ásodagas ahte mo dat hommá lea mannan. mun lean gáddán. muhto mun jáhkan ahte muhtin, várra dain lea leamaš vehá heahpat boahtán das. (...)

na galhan dat, ((čaibmá)) áibbas buorrin dan [ahte studere sámegiela Giellagasas] atniba vaikko eaba dat vealttakeahtá nu universitehtahommáid birra ádde maidige, eaba dat dieđe veláge [nubbi váhnen] maid mun studeren. (...)

na in mun die-, amma dat leat movttegat. ((čaimmeha)) iison das leat mihkkige eará. na várra muhtimat jurddašit na manne sámegiela manne ii eará. (...)

Vuolgaga kriteara vuodul dušše okta informánttain lea oahppan sámegiela eatnigiellan, ja čiežas fas suomagiela. Informánttaid bearrašiin lei goit stuorra variašuvdna gielalaš duogážiis. Njealje bearrašis lei aŋkke okta eatnigielat sápmelaš, gii livččii sáhtán sámástit mánáide. Dušše ovtta bearrašis ledje nie dahkan. Guovttis árválegga suomagiela válljemii sivvan váhnemiid ásodatvásáhusaid. Earáid váhnemat ledje suomastan mánáide, vaikko ovtta bearrašis váhnemat sámásteigga gaskaneaska. Njeallje bearrašis fas váhnemiid eatnigiella lei suomagiella, muhto guovtti sogas ledje goit olbmot, geat máhtte sámegiela. Njealljis ledje goit maŋŋá geavahišgoahtán vehá sámegiela juogo váhnemiiguin dahje eará fulkkiiguin. Buot bearrašiin lei juogo neutrála dahje posiitiiva doaladupmi sámegillii ja informánttaid sámegiela studeremii.

3.2. Sáme gielladáiddu

Gelbbolašvuoda kriteara mielde eatnigiella lea dat giella, man hálddaša buoremusat. Gelbbolašvuodda lea Skutnabb-Kangas (1988: 38) nubbin primitiivvamus eatnigiella meroštallama kriteara, danin go mánás ii álo leat vejolašvuodda oazžut oahpahusa iežas gillii, eandalii jos dat lea unnitlogugiella, ja danin son ii máhte dan nu bures. Mu dutkamušas ii leat nuge dehálaš, leago mu informánttaid eatnigiella gelbbolašvuoda kriteara vuodul sámegiella. Dehálut lea dat man bures sii máhtet sámegiela, danin go dat dahká vejolažžan sámegiela geavaheami, man gieđahalan viđát logus.

Informánttaid sámegiela dáiddu mun in sáhte njuolga árvvoštallat, muhto ferten guorahallat dan informánttaid iežaset oaiviliid vuodul. Lakomäki (1997: 68) fuobmái iežas dutkamušas, ahte iešárvvoštallan lei oalle álki eandalii studeanttaide. Maiddá mu informánttat baste hui bures árvvoštallat iežaset giellamáhtu, muhtimat analyserejedje dan juoba hui dárkilit máŋgga perspektiivvas. Skutnabb-Kangas (1981: 194) mielde skuvlla árvvoštallamat soitet váikkuhit olbmo jurdagiidda iežas giellamáhtus. Mun jáhkán, ahte dat doallá deaivasa maiddá mu informánttaid buodda. Sii leat ožžon ollu máhcahaga iežaset gielladáiddu Giellagasa gurssaid oktavuodas. Das ii goit boahtán sáhka jearahallamiid áigge. Okta informánta goit dajai mojunjálmmiid, ahte su gielladáiddu lea buorre, danin go su gielladuoddašusa mielde son máhtá sámegiela bures.

[máhtán sámegiela] *bures*. [--] [oahpaheaddji namma] *lea čállán sámé-, giela-*
dahje dan duodaštussii ahte mus lea buorre sámegiela dáidu muhto erenomáš
buorre dat ii leat.

Iešárvoštallan lea Skutnabb-Kangas (1981: 193–196) mielde oalle luohtehahtti olbmo guovttegielalášvuoda meroštallamis, muhto muhtimat soitet juogo uhcášit dahje stuorášit iežaset gielladáiddu iešguđetlágan sivaid geažil. Lakomäki (1997: 68) mielde dutkit leat olu ságastallan das, ahte sámegiela dáidduid ja geavaheami stuorášit jearahallamiin, dasgo sámegiella lea ožžon eanet árvvu servodagas.

Giellagasas sámegillii addet hui alla árvvu, muhto in goit jáhke ahte mu informánttat livčče ollu stuorášan iežaset gielladáiddu. Buorebutge muhtumat sis uhčášedje dan. Informánttat ledje munnje oahppásat ja dihten sullii, mo sii máhttet sámegiela geavahit. Ledjen sámástan singuin, muhtumiin čállán juoidá sámegillii man nu gurssa várás dahje veahkehan sin sámegiela leavssuid dahkamis. Veardidettiin dan miellagovvii, man mun ledjen ožžon sin gielladáiddu, muhtumiin sis lei vehá menddo fuones govva iežaset gielladáiddu. Doaladuvvan iežas gielladáidui lea oktavuodas maiddá iješdovdui, ja dat lea maiddá das gitta masa dan veardida ja mii lea vuolggasadji. Jus eatnigielat olmmoš dadjá, ahte máhtá funet sámegiela, su gielladáidu lea goit sihkkarit ollu buoret go vierrogielat olbmo, gii dadjá iežas gielladáiddu seamma láhkai.

Uhčášeapmái soaitá vierrogielagiid buohta oktan sivvan leat dat, ahte sii veardidit iežaset gielladáiddu eatnigielat ustibiidda Giellagasas eaige danin ane iežaset gielladáiddu nu buorrin. Eatnigielagiid buohta soaitá leat seammalágan dilli. Giellagasas orrot álo gávdnomin dakkárat, geat máhttet hállat buorebut ja njuovžilut. Nubbin sivvan soaitá leat dat, ahte geat nu leat cuiggodan informánttaid sámegiela. Guovtti informántta váivvidii eandalii dat, ahte soai eaba iežaska mielas máhtán hállat albma láhkai ruovttuguovllu suopmana. Dan ledje ruovttugilis divodan.

munnje ii leat álki dan hállat [ruovttugili suopmana mielde] dasgo dat ii leat,
dasgo dan eai leat oahpahan. nu álo ii sáhte diehtit go [ruovttugilis] ahte já nu
dán ii ožžonge dadjat go dát lea dat hoammá-ášši.

Eanaš mu informánttaid iežaset govva muittuhii goit oalle sakka dan, maid mun ledjen jurddašan sin gielladáiddu. Informánttat muitaledje mu mielas oalle rehálaččat, makkár sin gielladáidu lea. Dasa soaitá leat váikkuhan dat, ahte mun dovden sin ja sii dihtet,

ahte mun dieđán juo juoidá sin gielladáiddu birra. Dasa lassin eandalii vieris giela lohkkit leat ožžon ollu máhcahaga iežaset gielladáiddus sámegiela gurssaid oktavuodas.

In leat goit vuodđudan gielladáiddu giedahallama dušše beare informánttaid iežaset oaiviliidda, dasgo juohkehaš árvoštalla iežas gielladáiddu subjektiivvalaččat (Lakomäki 1997: 68). Jerren informánttain maiddá, maid gurssaid sii leat Giellagasas čadahán. Vaikko datge ii atte dárkilis gova sin gielladáiddus, dan vuodul sáhtá goit árvalit, maid sii galggašedje máhttit ja diehtit sámegiela. Dat maiddá addá vehá perspektiivva informánttaid vástádusaide. Leahan áibbas eará ášši, jos vierrogielat dadjá, ahte ii máhte hirbmat bures sámegiela, go fas jos eatnigielat dadjá dan. Lean dan vuodul juohkán informánttaid eatnigiela ja vieris giela lohkkiide, ja giedahalan daid joavkkuid sierra. Gelbbolašvuoda kriteara mielde sámegiela sáhtášii atnit eatnigiela lohkkiid eatnigiellan, muhto vieris giela lohkkiide dat lea vieris giella.

3.2.1. Vieris giela lohkkit

Mu informánttain golmmas lohke sámegiela vieris giellan. Jearahallamiid áigge sii ledje buohkat juogo čadahán buot vuodđooahpuid gurssaid dahje ledje čadaheamen mañimus gurssa. Okta sis lei vázzán sámegiela álgogurssa ovdal go bodii Giellagassii, muhto songe lei čadahán vuodđooahpuid álggu rájes. Earát ledje lohkaoghtán sámegiela easka Giellagasas. Buohkain lei nappo sullii seammalágan duogáš sámegiela studerema ektui.

Sámegiella vieris giellan -vuodđooahpuide gullet vihtta gurssa: sámegiela álgogursa, sámegiela joatkkagursa, sámegiela girjjálaš geavaheapmi I, sámegiela njálmálaš geavaheapmi I ja sámegiela girjjálaš geavaheapmi II. Buot gurssain oažžu 5 oahppočuoggá. Vuodđooahpuid mañná studeanttas galggašii leat buorre čálalaš ja njálmálaš gielladáidu. (Giellagas-instituhtta 2011.) Geavatlaččat studeanttaid gielladáiddus lea goit stuorra variašuvdna, masa muge informánttat ledje gidden fuomášumi.

mis leat Giellagasas hui, dahje jus jurddaša vieris giela lohkkiid de, hui mánggalágan gielladáidu, ahte muhtumat guđdet daidda vieris giela vuodđooahpuide, ja eai nu hirbmat, eai hálit hupmat dan giela, ipmirdit muhtin veardde, muhto eai hálit hupmat eaige geavahit dan giela aktiivvalaččat, ja, de

fas, leat muhtin dakkárat geat jotket eatnigielaigiid beallái ja doppe, birgejit bures ja ná, ahte doppe lea hui mánggalágan gielladáidu.

Sámiid kultuvrra studeanttaide sáme giela vuodđooahput gullet bákolažžan oahpuide. Buot vieris giela lohkkít čujuhedje dasa, go mun jerren manin sii leat lohkgaohtán sáme giela. Dat ii goit lean áidna sivva. Sii ledje beroštuvvan sáme gielas ja lohke, ahte sii livčče válljen sáme giela gurssaid, vaikko dat eai livččege lean bákolaččat. Guovttis maid dajaiga, ahte bohtiba sámi sogas ja danin hálideaba oahppat sáme giela. Goalmmádis eai lean sámi máttut, ja son dajaige, ahte kultuvrras ádde eanet, go máhtta giela. Okta namuhii oktan sivvan dan, ahte hálidivččii oahpahit iežas mánáide sáme giela. Sii buohkat maiddá jurddašit, ahte sáme gielas lea ávki boahhteáiggis.

danin go dat gullá daidda, goit daidda, bákolaš oahpuide. ja dasto danin go mus lea beroštupmi dasa ja várra joatkkánge dan. (...)

leahan dat somá, jos basttášii háleštit, iežas fulkkiiguin dahje, ja dasto mus lea dat niehku ahte mu mánná oahpašii sáme giela. (...)

eanet ádde kultuvrras, go lea oahppan dan giela maiddá. ja beassá fárrui dasto. (...)

ja, gal mun jurddašan ahte das lea ávki jos mun vuolggán ruovttoluotta davás. ahte ii dat mu mielas mihkkige dušši gielaid goittotge leat. (...)

Buohkain lei maiddá ankke teoriijas miella joatkit sáme giela oahpuid. Guovttis leigga goit atnán vuodđooahpuid nu lossadin, ahte eaba dál jurddašange joatkit eatnigiela oahpuide. Soai leigga maiddá dan oaivilis, ahte sudno gielladáidu ii lean dan dásis, ahte soai birgešigga eatnigiela bealde. Sudno mielas galggašii vuos vázzit ođđasit vieris giela oahpuid, vai dan sáhtášii oppa smiehttatge.

na, leihan dat [joatkin eatnigiela oahpuide] jurddan goas nu muhto, lea dat nu lossat ahte, soaitá leat ahte báhcá dasto dása. [--] mun lean jurddašan ahte jos geardduhivččii, váccášii ođđasit daid álgo- ja joatkagurssaid gos mannet čáda daid giellaoahppaáššiid. (...)

livččii ihána [joatkit eatnigiela oahpuide] muhto de orru ahte, lea issoras birgešigga dain ahte orru ahte dáid gurssaid galggašii lea vázzit ođđasit ahte basttášii joatkit. (...)

Guovttis vierrogiela lohkkiin leigga dan oaivilis, ahte sudno gielladáidu lea govttolaš. Soai áddeba sáme giela gal oalle bures, muhto eaba ieža duostta hállat. Maiddá Iskanius

(2006: 177) dutkamuša ruoššastudeanttat, geaidda suomagiella lei vieris giella, atne suomagiella váddásamos aspekthan dan hállama. Sii ledje maiddáid dan oaivilis, ahte teavsttaid čállin ja ádden lea váddásut go hállangiella ádden. Maiddáid mu informánttaid mielas čállin lei álkit go hállan. Nubbi sudnos maid dadjá, ahte máhtá čállit buorebut go su váhnen, gean eatnigiella lea sámegiella. Maiddáid Lakomäki (1997: 71) informánttain vihtta sámegiella ja kultuvrra studeantta máhtte iežaset mielas čállit buorebut go hállat. Sii bohte suomagiellat dahje eanaš suomagiellat bearrašiin. Goalmmát mu informánttain earrána guovtti earás. Su mielas su gielladáidu lea oalle buorre, go váldá vuhtii man unnán son lea dan studeren. Passiiva gielladáidu lea maiddáid sus buoret go aktiiva, muhto su mielas su njálmálaš gielladáidu lea buoret go čálalaš. Maiddáid 15:s Lakomäki informánttain atne passiiva gielladáiddu buorebut go aktiivva. Dan oahppáge álkibut ja johtilabbot. (Lakomäki 1997: 75.)

[máhtán sámegiella] *£govttolaččat.£ ((čuibmá)) in mun dieđe. máhtán mun diená ahte, mun oalle ollu jo ádden dahje measta visot, dahje in dieđus buot sániid ádde muhto, goit, dan mas lea sáhka. ja hállatge máhtán muhtin veardde muhto dan in nu issoras mielas daga. dat lea muhtin láhkai issoras stuorra šielbmá álgit hállat. (...)*

na in gal hála moge erenomáš bures ahte ii velá aiddo duostta oppa, ahte lea váttis ráhpat njálmme earret go dain sámegiella gurssain. (...)

gal mun dajašin ahte mun áibbas govttolaččat máhtán, máhtán čállitge buoret go [váhnen] vaikko dat lea dan eatnigiella. (...)

na, iežan mielas [máhtán sámegiella] áibbas bures dan ektui ahte, dušše moadde jagi lean dás fargga studeren ja, ahte buot vuodđoáššiid ja, bastán juo vehá háleštit, eanaš iežan ja iežan eallima birra. (...)

Bivden mu informánttaid mitalit, maid sii máhttet sámegielain dahkat. Okta sis basttai háleštit sámegillii ustibiiguin. Guovttis maiddáid basttaiga hállat oktageardánis áššiid birra, jus hálideigga dahje jus vástideigga suomagillii. Sii goittotge áddejedje stuorámuš oasi das, maid earát hállet gaskaneaset. Sii ledje maiddáid logaldallamiid áigge doallan sáhkavuoruid sámegillii, vaikko dat ii leange vealttakeahhtá leamaš álki.

joo, várra jos hálidan [háleštit ustibiiguin] de, dakkár áibbas dakkár oalle oktageardánis áššiid muhto in mun maidige nu hirbmat čiekjalasaid máhte. (...)

£na leat mii doallan muhtin sáhkavuoruid doppe gurssas ja, galhan dat das manai muhto ii dat nu lunddolaš leamaš.£ (...)

Sii máhtte čállit esseaid sámegillii ja ledje dan maiddái dahkan. Sii baste maiddái lohkat čáppagirjjálaš teavstta sámegillii, jos das lea álkes giella (omd. mánáid girjiid) dahje jos ožžo geavahit sátnegirjji veahkkin.

*na joo gal mun basttášin dakkár álkes, muhtin mánáid ja nuoraid girjiid várra.
(...)*

Informánttat muitaledje, ahte sii hállet sámegiela njozet ja gártet oalle ollu smiehttat, mo sii hállet. Guovttis dajaiga, ahte soaitiba vavddadit háladettiin. Okta sis maiddái dárbbasii velá veahkkin mángosiid, maid gurssain lea ožžon. Nubbi dajai, ahte jos son smiehtta ovddalgihtii maid dadjá, dalle son bastá hállat hui njuovžilit. Goalmmát lei dan oaivilis, ahte jos gii nu hálešta sutnje, de dalle son gal máhtta njuovžilit vástidit sámegillii, jos oažžu vehá áigge smiehttat. Sii ledje dan oaivilis, ahte nuppit goit dábálaččat áddejit maid sii hálidit dadjat.

Vieris giela lohkkat earránedje eatnigiela lohkkiin dakko, ahte sidjiide sámegiela suopmanat ledje ain apmasat. Sii dovde muhtin iešvuodaid, muhto eai vealttakehtta máhttan hállat ovttá suopmana mielde eaige earuhit suopmaniid gaskaneaset. Sii geavahedje oarjesuopmana ja nuortasuopmana seahkalagaid. Oktage sis ii lean didolaččat oahpahallagohtán dihto suopmana, vaikko okta leige studeremiid álggus smiehttan, ahte hálida oahppat iežas soga suopmana. Nubbi fas ii lean sihkkar, man suopmana son galggašii oahpahallat.

mus lea dasge vehá ahte, in mun dego, vealttakehtta ádde ahte mii dat lea dat nuortasuopman ja oarjesuopman. ahte muhtin sániid lea justa muhtin piena, peana, nu gal mun dasto dajan dan nuortasuopmana mielde muhto ii mus leat mihkkige, in mun diená didolaččat. (...)

£na mun lean oahpahallan vehá buot seahkalagaid ahte,£ mus lea álo dat ahte mun in ollige dieđe mo mun galggašin jietnadit man nu ášši, várra mun galggašin, £in mun dieđe goappá mun galggašin hállat.£ (...)

Guvttiin informánttain šattai maiddái sáhka das, man bures soai hálidivččiiga máhttit sámegiela. Sudnos ledje oalle konkrehtalaš ulbmilat. Vaikko livččiige somá máhttit sámegiela dievaslaččat, sudnuide reahkká ahte dainna birge árgabeaieallimis. Nubbi lei jo olahan iežas ulbmila sámegiela dáidduin. Son lei hálidan oahppat sámegiela dan mađe, ahte áddešii maid olbmot su birra hállet. Dál son sávai, ahte oahpašii maiddái ieš hállat ja geavahit dan. Goalmmát informánttain ean hállan dán ášši birra.

na, áibbas nappo dan láhkai ahte basttášii árgabeaiáššiid birra hállat ja, ja diená, árgabeaiáššiid go basttášii álggus dego, dan sátneráju hálddašit ja, háleštit jierpmálaččat ja ná nu, £dat livččii dakkár vuosttas lávki dás.£ (...)

na, @livččiihan dat hui suohtas máhttit albma láhkai dievaslaččat@ muhto mus lei dat ulbmil go mun vulgen studeret ahte mun, áddešin oppa juoidá das maid earát hállet mu birra. na dan ulbmila lean gal olahan áibbas gal ahte, ahte ipmirdan ja, gal mun dál hálidan máhttit dan hállatge (...)

Vieris giela lohkkat ledje beroštuvvan sámegeielas. Sis lei miella oahppat dan, muhto atne goit sámegeiela studerema Giellagasas lossadin. Sii hálidedje oahppat sámegeiela juogo iežaset dahje iežaset soga dihte. Sin mielas sámegeielas lea ávki boahpteáiggis ovdamearkka dihte bargoeallimis. Sii máhttet jearahallamiid áigge iežaset mielas sámegeiela vuodđoáššiid, muhto hálidivčče ain buoridit sámegeiela dáidduid vai birgešedje árgabeaieallimis sámegeielain. Sin passiiva gielladáidu lei buoret go aktiiva. Guovttis atne hállama váddásabbon go čállima. Goalmmát fas hálai iežas mielas buorebut go čálii.

3.2.1. Eatnigiela lohkkat

Viđas mu informánttain ledje lohkan sámegeiela eatnigiellan. Oassái dat lei válđoávnas ja oassái fas oalgeávnas. Sii ledje čađahan juogo oasi eatnigiela vuodđooahpuin dahje daid ollásit. Muhtumat ledje maiddá oassálastán muhtin ávnas- dahje čiekŋudeaddji oahpuid gurssaide. Njealjis ledje lohkan sámegeiela juogo eatnigiellan dahje vieris giellan vuodđoskuvllas ja čállán dan studeantačállošii juogo eatnigiellan dahje vieris giellan. Okta lei lohkgaohtán sámegeiela easka Giellagasas.

Giellagasas sámegeiela ožžot lohkat eatnigiellan eatnigelagat ja dakkárat, geat máhttet sámegeiela eatnigelagiid láhkai (Giellagas-instituhtta 2011). Giellagasa meroštallamis ii goit boađe ovdan, mo sii leat eatnigiela meroštallan. Das fuolakeahhtá sáhtta navdit, ahte goit muhtin meroštallama mielde eatnigiela lohkkiid sámegeiela gielladáidu galggašii leat eatnigiela dásis. Anán sin gielladáiddu dán dutkamušas eatnigelat olbmo gielladáidun, vaikko diedánge, ahte sin gielladáidduin lea stuorra variašuvdna. Sin sáhtášii nappo Skutnabb-Kangas (1981: 22) gelbbolašvuoda kriteara vuodul atnit eatnigelagin sámegeielas.

Lean váldán eatnigiela lohkkiid jovkui maddái dan informánta, gii lea lohkan sámegiela sihke eatnigiellan ja vieris giellan Giellagasas. Su gielladáidu earrána goit čielgasit njealji earás. Son iešge dadjá, ahte son lea vehá dego eatnigelagiid ja vierrogielagiid gaskkas gielladáiddu bealis. Son máhtá sámegiela čielgasit buorebut go vieris giela lohkit, muhto ii goit leat áibbas eatnigelagiid dásis. Maddái iežas oaiviliid dáfus son muittuha nuppe dáfus vieris giela lohkkiid ja nuppe dáfus eará eatnigiela lohkkiid.

mun lean das gaskkas. ahte ovttá láchkai vehá fuonet gielladáidu go eatnigelagiin muhto dasto goittotge buoret go dain vierrogielagiin. dahje dain geat leat čadahán daid vieris giela vuoddoahpuid. (...)

Eatnigiela lohkit ledje studeregoahtán sámegiela iešguđetlágan sivaiddat geažil. Oktasaš sidjiide lei hállu oahppat ja buoridit iežaset sámegiela dáidduid. Okta lei lohkgaoahtán sámegiela Giellagasas, danin go Oulus ii muđui beasa geavahit dan nu ollu iige son hálidan vajáldahttit iežas gielladáiddu. Golmmas dadje oktan sivaiddat dan, ahte hálidivčče máhttit boahhteáiggis hállat sámegiela iežaset mánáide. Sámegiela studerema atne maddái dehálažžan bargovejolašvuodaid dihte ja danin vai sáhttet gulahallat boares olbmui. Sámegiela oahpahallan lei dehálaš maddái ovttá informántta identitehtii. Okta maid dajai álgovuolggalaš sivaiddat dan, ahte Giellagassii lei álki beassat sisa.

mun hálidin dan nugo ahte, buoridit iežan sámegiela dáiddu, ja go ledjen issoras beroštuvvan dalle lohkat sámegiela, ja, ja, ja dat lei ulbmilin ahte sáhtášii dasto iežas mánáide hállat sámegiela. (.) rývttis sámegiela, dahje albma sámegiela. £giellaoahpalaččat goittotge,£ (...)

dieđus danin ahte bastá boares olbmui háleštit leat dahkamušain, [--] mun jurddašan bargovejolašvuodaid dáfus ja dasto iežan, iežan identitehta dáfus ahte dat lea vuosttažettiin gal identitehta dáfus. sámegiela oahpahallan lea munnje dehálaš. (...)

dan dihtii ahte seailu dat giellamáhttu, [--] go dáppe ii Oulus vealldakeahtta leat nu ollu dat dilálašvuodát ja báikkis gos beassá sámásttit, de duon, mearridin ahte, das dat anžke seailu dat gielladáidu £ja várva vehá maddái ovdana, doavvu mielde.£ (...)

Maddái muhtin eatnigiela lohkkiide sámegiella lei bákkolaš oalgeávnna. Okta sis čujuhiige dasa, go muitalii, manin lei lohkgaoahtán sámegiela. Sii buohkat goit lohke, ahte livčče váldán sámegiela gurssaid juohke dáhpáhusas, dasgo sámegiela oahpuid atne

dehálažžan ja lunddolaš oassin kultuvrra studeremis. Oktage ii goit áigon joatkit šat ávnnasoahpuid. Ovttaskas miellagiddevaš gurssaid sii soaittášedje goit välljet.

naa, álggo álggus, dieđus mun bohten deike, duon kultuvrra beallái, lohkat kultuvrra muhto, dat lei jo oalle lunddolaš, £dáiddii juoba leat bákkolaš váldit daid sámegiela oahpuid£ ja vaikko dat ii livčče leange bákkolaš de gal mun livččen goitge hálidan, (...)

ja duon, in dieđe, in leat mearridan ahte hálidivččen daid, vealtakeahhtá daid ávnnasoahpuid šahten, válditge muhto duon, baicce jos lea miellagiddevaš fáddá, de dalle muhto, muđui in. (...)

Dušše okta mu informánttain dadjá, ahte hállá sámegiela áibbas eatnigiela dásis. Songe goit fuobmášahtá, ahte ii son goit nu bures máhte go iežas váhnemat. Son hálidivččii buoridit eandalii sátneráju. Nubbi lea dan oaivilis, ahte máhtá sámegiela doarvái bures, dasgo maŋgasat leat navdán dan su eatnigiellan. Dán guovttis lei čađa jearahallama čielgasit buoremus iešdovdu sámegiela dáidduideaskka ektui. Goalmmát hállá sámegiela iežas mielas bures, muhto ii goit áibbas lunddolaččat. Njealját dadjá, ahte birge sámegielain muhto ii máhte dan dievaslaččat. Vidát informánta gielladáiddus lei juo sáhka ovdal siiddus 26.

na, gal dieđus, oalle bures, eatnigiela dássái, muhto jos veardida [iežan váhnema] gillii de iihan dat leat, nu dievaslaš go sus leat ahte in mun muite daid, dahje dieđe daid boarrásut sániid, luonddu, doahpágiid dien diekkáriid, govvidit bohccuid dahje luonddu doavdagiid. gal muđui jáhkan ahte mus lea hui njuovžilis giella ja, diená ahte mun lean hui diđolaš ahte dat lea buorre giella, (...)

gal mun máhtán diená nugo, doarvái bures, iežan mielas. [--] hui dávjá, nugo dakkár áibbas eatnigelagat sápmelaččat leat dadjan munnje £go mun lean dadjan£ ahte @na ii mu eatnigiella leat sámegiella@ dat leat maid? ahte ii sáhte leat ahte fertehan dat leat don hálát nu bures, (...)

mus lea buorre sámegiela dáidu muhto erenomáš buorre dat ii leat. ii mus nu leat dat, dakkár lunddolaš goittotge dat, (...)

gulahalan. ((čaimmeha)) birgen gal. muhto in áibbas dievaslaččat bastte, eandalii dál go lea leamaš nu guhká hálakeahhtá. (...)

Eatnigiela lohkkit earránedje vieris giela lohkkiin dakko, ahte sii ledje eanaš dan oaivilis, ahte hállan lei sidjiide buot álkimus. Spiehkastat lei goittotge dat informánta, gii lei álggahan sámegiela lohkama easka Giellagasas. Su mielas hállan lea sutnje váddásamos ášši sámegielas. Dasa lassin okta dadjá, ahte su passiiva gielladáidu lea

buoret go aktiiva. Sivvan dasa lei dat, ahte son lei leamaš guhká geavatkeahtá sámegeiela. Mánjasat maiddái ledje dan oaivilis, ahte sátneráju galggašii viiddidit.

várra buot lea buorre. na hállan dieđusge. hállan gal lea buoret. (...)

várra ádden buorebut go hálan ja [--] flogan buorebut go ieš čálán.£ (...)

sátneráduhan oaččošii álo leat juohke ovttas, ii dušše mus, muhto juohke ovttas álo vehá buoret, (...)

Lakomäki (1997: 71) dutkamušas sámegeiela studeanttain dat guovttos geat bodiiga sámegeielat bearrašiin atne njálmmálaš gielladáiddu buorebun go čálalaš. Dat viđas fas geat bohte suomagielat bearrašiin, máhtte čállit buorebut go hállat. Mu materiálas vuhtto seammasullasaš juohku. Buohkat earret okta dain, geat leat álggahan lohkat sámegeiela Giellagasas, atne čálalaš gielladáidu buoribun, go fas njuolgá eatnigiela linjái bohtán olbmot atne njálmmálaš gielladáiddu buoribun. Guovttis maid hálaiga erenomážit čállinváttisvuodaid birra.

áidna ahte mun in máhte veláge čállit sámegeiela albma láhkai ja dat lea mu mielas issoras heahpat.

Eatnigiela lohkkiid jurdagat sámegeiela suopmaniid birra earránit maiddái čielgasit vieris giela lohkkiin. Sii dovde suopmaniid, ja ovtta dihto suopmana hállan lei sidjiide dehálaš. Okta informánta, gean mun jearahallen suomagillii, hálidii ahte mun rievdadivččen buot *hállat*-vearbbaid *hupmat*-vearban. Mun ledjen jorgalan sitáhtaid nuortasuopmana mielde, muhto sutnje lei hui dehálaš, ahte su sitáhtain gullošii su iežas suopman.

Guovttis leigga oahppan dihto suopmana mánnávuodas eabage smiehttan dađe eanet dan, máhttibago soai hállat dan riekta. Nubbi goit smiehtai, ahte muhtin apmasut suopmaniid soaitá leat váttis ipmirdit. Guokte eará fas eaba iežaska mielas máhttán doarvá bures ruovttuguovllu suopmana. Soai dajaiga, ahte seaguheaba iežas suopmanii nuppi suopmana iešvuodaid, vaikko geahččaleaba hállat ruovttuguovllu suopmana. Dat informánta, gii lei Giellagasas lohkgaohtán sámegeiela, lei maiddái didolažžat oahpahallan dihto suopmana. Son goit árvala, ahte su hállamis gullá, ahte sámegeiella lea sutnje vieris giella, ovdamearkka dihte danin go son seaguha suopmaniid.

vehá seaguhussuopman, ahte vehá leat goappážit. ja de dál eanet dat [iežas]suopman (...)

munnje ii leat álki hállat dan [ruovttugili suopmana] dasgo dan eai leat, dan eai leat, go eai leat oahpahan. nu álo ii sáhte diehtit go [ruovttugilis] ahte já nu dán ii ožžonge dadjat go dát lei dat hoammá-ášši. (...)

gal mun jáhkan ahte mu hupmamis gullá ahte dat lea vierrogielaga hupman. ja justa dan dihte ahte, ja dasto fas, justa dan suopmaniid seaguheami dihte, muhto dasto maiddái danin ahte, ferte smiehttat juoidá, dasto, álo ii kánske dieđe dan buot buoremus sáni muhtin dilálašvuhtii. (...)

Suopmaniid ovddošepmi lea dábálaš maiddái suomagiela oktavuodas. Guovlosuopmaniid atnet rikkisin ja lunddolažžan. Dat leat oahppásat ja árbevirolažžat. Dat ovddastit rivttes suomagiela. Fennistalaš ságastallamis lea dábálaš, ahte buhtes ja rivttes albmánusat orrot gávdnomin unna gilážiin boares áhkuid ja ádjáid luhtte, go fas gávppoga ja nuoraid giella lea muhtinláhkai billášuvvan. Odđa ja amas hámiid gielas atnet ártegin ja badjelmearalažžan. (Hiidenmaa 2003:17.)

Buot eatnigiela lohkkat hálidivčče máhttit sámeigiela buorebut. Guovttis hálidivččiiga máhttit sámeigiela eatnigiela láhkai ja guovttis dievaslažžat. Sii meroštalle dakkárin rikkis giela, mas eai leat feallat čállimis eaige hállamis ja mii čuovvu ovttá dihto suopmana. Sii eai goit atnán vealttakeahtta vejolažžan dakkár ulbmila olaheami. Ovttá informántii reahkkášii datge, jos máhtášii hállat sámeigiela iežas mánáide boahteáiggis. Viđat informánta duđai dasa, ahte máhtášii sámeigiela vehá buorebut.

((čaibmá)) na dieđusge dievaslaččat. muhto mun in dieđe sáhtágo mange, giela hálddašit dievaslaččat muhto duon, gal mun hálidivččen, na, dieđus, dat livččii nugo, máilmmi buorre, jos mun máhtášin nu bures sámeigiela ahte, jos mus, goas nu leat mánát, ahte mun sáhtášin, sámásttit iežan mánáide, jos mun hálidivččen. (...)

vuosttažettiin ahte das eai livčče feallat, ja, ja ahte dat livččii okta suopman, ahte dál vehá boahdá, vehá boahdá [boastto]suopman, ja ahte máhtášii daid [iežan]suopmana nyánssaid daid iežan, iežan suopmana sániid geavahit. (...)

na, gal dan vehá buorebut dieđusge sáhtášii máhttit. muhto mun jáhkan ahte jos oáččun goas nu mánáid de dasto dat dego sáhtášii boahit vehá lunddolabbot dat hommá. (...)

Dego vieris giela lohkkat maiddái eatnigiela lohkkat ledje beroštuvvan oahppat sámeigiela. Sivvat dasa ledje osohahkii seammát go vieris giela lohkkiin. Sámeigielas

livččii ávki ovdamearkka dihte bargoeallimis. Sámeigiella lei maiddái oassi sin identitehtas ja dan oahppan lei sidjiide dehálaš. Sii háldivčče máhttit dan ain buorebut, eatnigiela láhkai dahje dievaslaččat. Dievaslaš sámeigiella lea sin mielas rikkis giella, mas eai leat feaillat ja mii čuovvu ovttá dihto suopmana. Oalgeávnaslohkkiin ii goit lean miella čadahit ávnasoahpuid, earret ovttaskas miellagiddevaš gurssaid. Oktan sivvan soaitá leat dat ahte Giellagasa sámeigiela oahpuid atnet váttisin (Rasmus 2010: 20–22).

Eatnigiela lohkkiid doaladumiin iežaset gielladáidui lei stuorra variašuvdna. Guoktásis lei buorre iešdovdu iežaska sámeigiela dáidduid ektui. Nubbi hálai iežas mielas hui njuovžilit ja nuppi ledje rábmon buori gielladáiddus. Guokte eará fas vehá eahpideigga iežaska gielladáidduid. Soai hállaba bures ja áibbas áddehahtti sámeigiela, muhto dat ii lean sudno mielas lunddolaš dahje doarvái buorre. Okta fas lei lohkgaohtán sámeigiela easka Giellagasas ja son lei báhcán vehá dego vierrogielagiid ja eatnigiela gielagiid gaskii. Hállan lei eatnigiela lohkkiide álkit go čállin earret ovttá informántii. Suopmanat ledje oahpásat eatnigiela lohkkiide, ja sii atne ruovttuguovllu suopmana hálddašeami dehálažžan.

3.3. Identifikašuvdna sámegillii

Bivden áibbas jearahallama álggus mu informánttaid muitalit, mat leat sin eatnigielat (gažaldat 4, čuovus). Das šattai sáhka maiddái eará gažaldagaid oktavuođas. Jearahallama loahpabealde háladettiin sámeigiela mearkkašumis jerren velá odđasit, leago sámeigiela sidjiide eatnigiella vai vieris giella (gažaldat 33b, čuovus). Dáinna gažaldagain geahččalin čielggadit informánttaid *siskkáldas identifikašuvnna*, nappo dan, man giela dahje gielaidda sii ieža atne iežaset eatnigiellan.

In vigga meroštallat mu informánttaid eatnigiela *olgguldas identifikašuvnna* mielde, nappo dan vuodul, man gielagin earát atnet informánttaid. Dan gieđahallan livččii dieđus leamaš vejolaš Giellagasas, danin go buot mu informánttat dovdet nuppit nuppiid. Livččii leamaš miellagiddevaš veardidit sin jurdagiid nuppiideaset eatnigielain, muhto fuobmájin dan easka jearahallamiid maŋŋá. Dalle livččii maiddá galgga hutkat man nu vuogi suodjalit sin anonymitehta.

Njealjjs vástidedje jearahallama álggus, ahte sin eatnigiella lea suomagiella. Golmmas ledje čađa jearahallama áibbas seamma oaivilis das eaige bidjan dan jearaldatvuložin mange muttus, vaikko okta sis máhttáge sámegiela measta eatnigiela láhkai ja lohká dan eatnigiellan Giellagasas. Earát lohket sámegiela vieris giellan. Guovttis čujuheaba dasa, ahte soai leaba oahppan sámegiela ollesolmmožin, iige dat danin sáhte leat sudno eatnigiella. Nubbi maid dadjá, ahte sámegiella ii leat su eatnigiella, danin go suomagiella lea. Okta sis atná goit váivin dan, ahte sámegiella lea sutnje vieris giella, dasgo sus leat sámi máttut. Njealjádii sámegiella ii goit lean vieris giella, vaikko son ii dajaše dan eatnigiellange.

[sámegiella lea munnje] *vieris giella. danin go lean, studeren dan easka moadde jagi. ja eatnigielas lean suomagielat. (...)*

[sámegiella lea munnje] *vieris giella. dađi bahábut. (...)*

na duon, in mun dieđe. ártet, mo dan, mo dat vieris giellage meroštallojuvvo? danin go £ii dat gal munnje vieris giellage diená£, áibbas vieris leat. ahte áibbas vávvá rájes lea goittotge gullan. muhto ii dat gal mu eatnigiellage leat. (...)

Buot eará informánttat atne iežaset guovttegielagin sámegielas ja suomagielas. Sii ledje maiddái njealjjs. Guovtti informánttii sámegiella lea sihkarit eatnigiella eabage soai eahpidan dan ollige. Dat lea lunddolaš ášši, masa soai leaba ruovttus hárvánan. Soai leabage guktot ruovttus, gos váhnemat leaba sámástan gaskaneaskka ja nuppi ruovttus maiddái mánáide. Soai guktot lohka sámegiella eatnigiellan Giellagasas.

dat [sámegiella] lea mu eatnigiella da lea, dat mainna mun dego, sáhtán buoremusat kommunique-, dahje gulahallat nuppiiguin, ja buktit ovdan iežan dovdduid buoremusat, dahje mainna mun, navddán ahte dat lea. (...)

lea dat [sámegiella] eatnigiella danin go dan mun lean gullan goittotge dat lea lunddolaš munnje. dat ii leat miige amas, hommá, Indias. muhto dat lea dat hommá mii lea leamaš álo ruovttus. vaikko munnje eai leat dan hállan. muhto mun lean álo ádden dan. (...)

Guokte eará fas deattuheaba juo álggus, ahte suomagiella lea sudno vuosttas eatnigiella ja sámegiella nubbi eatnigiella. Soai maid smiehttaba jearahallama áigge mángii identifikašuvnna sámegillii, iige dat loahpa loahpas leatge sudnuide áibbas iešalddes čielga ášši. Soai máhttiba suomagiella buorebut go sámegiella, muhto leaba lohkan sámegiella eatnigiellan vuolledási rájes. Maiddái Giellagasas soai lohka sámegiella

eatnigiellan. Sámeigiella lea oassi sudno identitehtas, ja sáhtá dadjat ahte soai háldivččiiga atnit dan iežaska eatnigiellan.

suomagiella lea eatnigiella. dan ohppen vuostamužžan. dasto sámeigiella ohppen, nubbin. ahte duon, (.) nu ahte gal mun rehkenastán dan nubbin eatnigiellan. (...)

na, mu, vuosttas eatnigiella lea suomagiella. muhto, muhto duon, gal dan [sámeigiella] sáhtášii dadjat nubbin eatnigiellan, (...)

Nubbi sudnos ii sáhtáše atnit sámeigiella vuosttas eatnigiellan, danin go son ii máhte dan dievaslaččat. Lea maiddái miellagiddevaš, ahte son veardida jearahallama áigge iežas eará eatnigielaidda, geaid son ieš atná albma láhkai eatnigelagin. Iežas ja mu birra son hállá dalle vierrogielagin. Vieris giela lohkkiid son gohččoda seamma oktavuodas albma láhkai vierrogielagin. Miellagiddevaš lea, ahte dat álbma láhkai eatnigelagat, geaid birra son hálai, gullet maiddái mu informánttaide ja nubbi sudnos atná sámeigiella čielgasit eatnigiellan ja nuppi identifikašuvnna sámegillii lea seammalágan go sus alddis. Informánta goit atná sámeigiella sudno eatnigiellan, nappo dan guoktášii sámeigiella lea eatnigiella olgguldas identifikašuvnna mielde.

Jearahalli (J): *na go don dadjet ahte eatnigelagat sámástit gaskaneaset, de leatgo dasto fuobmán ahte dat vierrogielagat geavahivčče, geavahitgo dat gaskaneaset sámeigiella vai hálletgo dat ollige sámeigiella?*

Informánta (I): *mm, gal dat, dalle go earátge hállet. kánske. ((čaimmeha)) dahje, nu. joo. jos vaikko, jos vaikkoo, muittán ovttá dilálašvuoda ahte das [informánta A] hálai geainna nu, leašgo lean [informánta B:ain] sámeigiella, de dasto moai maid sámástetne, **don ja mun**. ((čaimmeha))*

J: *nu, muhto mun jurddašin dakkáriid nugo geat lohkket dan vieris giellan –*

I: *nu diená albma láhkai vierrogielagiid.*

Tove Skutnabb-Kangas finai logaldallamin Oulu universitehtas gidddárvet 2011 ovdal mu jearahallamiid. Mánegasat, jus eai juoba buohkat, mu informánttain ledje guldaleamen su. Son hálai ovttá sáhkavuoru áigge nammalassii eatnigiella meroštallamis ja dan váttisvuodain. Dat soaitá leat váikkuhan mu informánttaid jurdagiidda nu, ahte sii ohppe jurddašit eatnigiella odđa perspektiivvas. Dat lea kánske maiddái váikkuhan dasa, man giela sii atnet iežaset eatnigiellan. Erenomáš čielgasit dat bohtá ovdan ovttá informántta jearahallamis, dasgo son njuolggá čujuha dasa.

jos duon, £Tove Skutnabb-Kangas meroštallamiid mielde geahččá de, dalle dan várra sáhtášii dadjat ahte datge lea mu eatnigiella£ muhto rievtti mielde dat lea virggálaččat suomagiella.

Siskkáldas identifikašuvnna mielde nappo njealjis mu informánttain atne iežaset ovttagielain suomagielain ja njealjis fas guovttegielain sámegielas ja suomagielas. Guovttegielagiin guovttis galggaiga smiehttat iežas identifikašuvnna sámegillii. Soai eaba atnán dan vuosttas eatnigiellan dego suomagiela muhto nubbin eatnigiellan. Sámegiella lei goit dehálaš mu informánttaide ja oassi sin identitehtas. Suomagielagiin okta ii sáhttáge atnit sámegiela vieris giellan vaikko ii atnán dan eatnigiellange. Dušše guovtti suomelažžii suomagiella lei áidna eatnigiella ja áidna giella masa soai identifiseriiga iežaska.

3.4. Sámegiella – eatnigiella vai vieris giella?

Mu informánttat orrot geavahan iešguđetlágan kritearaid iežaset eatnigielaid meroštallamis. Vuolgga, gelbbolašvuolta ja siskkáldas identifikašuvdna hábmejedje vuodu eatnigiela meroštallamii. Doaimma kriterii čujuhii dušše okta, dalle go geahččalii vuđuštallat, manin sámegiella ii orron su mielas vieris giellan.

dat orru nubbin eatnigiellan iige vieris giellan dan dihte go dan lea, studeren nu guhká ja geavahan guhká.

Dábálaččat eatnigiellan atnet dan giela, man leat vuostamužžan oahppan (Sajavaara 1999: 73). Vuolgaga kriteara lei muge informánttaid mielas dat árbevirolaš ja álkimus vuohki meroštallat iežaset eatnigielaid. Buohkat atnet eatnigiellan dan giela, man ledje vuostamužžan oahppan. Muhtumat goit atne maiddái sámegiela eatnigiellan, vaikko dat ii leange sin vuosttas giella. Guovttis dajaiga, ahte leigga gullan sámegiela mánnávuoda rájes, vaikko eai leange ieža dan ruovttus oahppan. Nubbi sudnos anii sámegiela danin eatnigiellan ja nubbiga dajai, ahte danin son ii sáhte atnit sámegiela áibbas vieris giellan. Vuolgaga kritearaide gullá, ahte lea oahppan guokte giela bearraša siste eamiháliin dahje/ja ahte olmmoš lea geavahan guokte giela báldalágaid álggu rájes (Skutnabb-Kangas 1988: 63). Dát guovttos eaba ollásit deavdde dáid kritearaid, muhto goittotge sámegiela gullan mánnávuodas lea váikkuhan sudno siskkáldas identifikašuvdnii.

Suomagiela lei álki atnit eatnigiellan, danin go dat lei dábálaččat vuosttas ohppojuvvon giella. Sámegielas informánttat dihtet, gos ja goas sii ledje dan oahppan. Danin lei váttis

atnit dan eatnigiellan, vaikko sii dihtet ahte eatnigiella ii álo leat dat giella, man lea vuostamužžan oahppan.

das lea várra vuohon dat ahte go mun dieđán ahte na, mu vuosttas giella lei suomagiella (.) de duon dan dihtii dat lea várra nugo, álkit smiehttat diená ahte dat lea maiddáii dat mu eatnigiella, ja go mun dieđán nu čielgasit, ahte goas mun lean ja gos mun lean oahppan dan sámegiela

Anna-Riitta Lindgren (2000: 160–161) gávnnahii iežas dutkamušas, ahte Helssega sápmelaččat lávejedje atnit vuosttas giela maiddáii iežaset eatnigiellan. Dat doallá mu materiálas deaivasa suomagiela ektui, muhto sámegiela ektui dušše osohahkii. Lindgren materiálas erohusat vuosttas giela ja dálá eatnigiela gaskkas čujuhedje suomaiduvvama guvlui, earret etnikkalaš aktivistain. Mu materiálas tendeansa fas čujuha namalassii sámáiduvvamii. Kánske mu informánttaid sáhtášiige veardidit Lindgren dutkamuša etnikkalaš aktivistaide.

Juohke dáhpáhusas sámegiela ektui vuolgaga kriteara ii čilge buot informánttaid buohta dan, manin sii atnet sámegiela eatnigiellan dahje nubbin eatnigiellan. Siskkáldas identifikašuvnnas lea maiddáii guovddáš sadji. Skutnabb-Kangas (1988: 38) mielde eatnigiela galggašiige meroštallat nammalassii vuolgaga ja siskkáldas identifikašuvnna kritearain ovtta. Mu informánttain viđas muitaledje, ahte sámegiella lei oassi sin identitehtas. Njealjis atne dan eatnigiellan. Okta fas ii atnán dan eatnigiellan muhto ii aiddo vieris giellange. Guovttis suopmelaččain fas eaba hálidange atnit sámegiela eatnigiellan, danin go sudno eatnigiella lei suomagiella ja soai identifiseriiga iežaska dasa. Dasa lassin okta suomagielat sápmelaš anii váivin dan, go sámegiella ii lean su eatnigiella. Sámegiella lei sutnje goit persovnnalaččat dehálaš.

Gelbbolašvuohta váikkuhii maiddáii mu informánttaid eatnigiela meroštallamii. Suomagiella lei čieža informántii nannosamos giella ja dan lei álki atnit eatnigiellan. Nuppe dáfus ovtta informántii sámegiella lei nannosamos giella. Jearahallamiin in jearran njuolgá sin nannosamos giela birra, muhto das bođii sáhka eará gažaldagaid oktavuodas. Vieris giela lohkkiiid buohta lei dasa lassin iešalddes čielggas, ahte sii máhttet suomagiela buorebut go sámegiela. Gelbbolašvuodain muhtin informánttat vuđoštalle dan, manin sámegiella ii leat sin eatnigiella. Maiddáii okta gii anii iežas

guovttegielagin, dajai ahte sámegeiella ii sáhte leat su vuosttas eatnigiella, danin go son ii máhte dan dievaslaččat.

dat [sámegeiella] lea mu eatnigiella dat lea, dat mainna mun dego, sáhtán buoremusat kommunique-, dahje gulahallat nuppiiguin, ja buktit ovdan iežan dovdduid buoremusat, dahje mainna mun, navddán ahte dat lea. (...)

in dajaše vuosttas eatnigiella dan dihte go in máhte dan, dievaslaččat. (...)

Skutnabb-Kangas (1988: 34) mielde lea dehálaš fuobmát, ahte olbmo eatnigiella sáhtta rievdat meroštallama mielde. Dat vuhtto maddái mu materiálas. Go hálán čuovvovaš loguin sámegeielagiid ja suomageielagiid, dahjege eatnigeielagiid ja vierrogeielagiid birra, čujuhan informánttaid siskkáldas identifikašuvdnii. Dasa lassin oaivvildan informánttaid identifikašuvnna namalassii sámegeilli, dan atnetgo sii dan eatnigeiellan. Njealjis leat dan vuodul nappo vierrogeielagat ja njealjis eatnigeielagat. Go fas hálán sámegeiella dáiddu perspektiivvas, geavahan tearpmaid eatnigeiella lohkki ja vieris geiella lohkki.

4. Doaladumit sámegillii

Gieđahalan dán logus, makkár mearkkašumiid mu informánttat addet sámegillii. Guorahalan, maid sámegiella mearkkaša mu informánttaide alcceseaset ja makkár giellan sii atnet dan. Nuppe dáfus guorahalan maiddái, maid sámegiella mearkkaša sin mielas sámi kultuvrii. Gieđahalan maiddái dan, maid sii jurddašit sámegielaid boahtteáiggis.

4.1. Sámegiela mearkkašupmi informánttaide

Buot mu informánttat liikojedje sámegillii, muhto dat mearkkašii sidjiide iešguđetlágan áššiid. Eatnigiela ja vierrogielagat, nuppe dáfus suomelaččat ja sápmelaččat, adde dasa iešguđetlágan mearkkašumiid. Harri Mantila (2004: 9–13) mielde giela sáhtta juohkit golmma suorgái dan vuodul, makkár doaimmat ja mearkkašumit das leat olbmui. Dovduid ja jurddašeami giellan dat lea eatnigiella. Dihto álbmoga ja olbmuid ovttahttima ja identitehta ráhkadeami dáfus dat lea nášuvnnagiella. Riikkaidgaskasaš oktavuodaid giellan dat lea lingua franca. Buot dát golbma beali gávdnojit maiddái mu informánttaid vástádusain, dasgo ovtta gillii addet iešguđetlágan mearkkašumiid dan vuodul, man perspektiivvas dan gehččet. Dán logus guorahalan dáid áššiid.

Viđas mu informánttain muitaledje, ahte sámegiella lea oassi sin identitehtas. Dán viđas njealjis atne sámegiela eatnigiellan, viđat fas ii máhttán meroštallat sámegiela eatnigiellan muhto ii vieris giellange. Sámegiella oaččui goit iešguđet sturrosas oasi sin identitehtas. Muhtumiidda sámegiella lei unna oassi identitehtas, muhtumiidda fas hui dehálaš. Guovttis čujuheigga sámegiella gollegiella -veardádussii. Okta informántta dulkui dan goit viiddit perspektiivvas. Sámegielas lea hui alla árvu, muhto dan lea maiddái muhtumin lossat guoddit, go ferte duodaštit olbmuide, sihke sápmelaččaide ja suomelaččaide, ahte máhtta sámegiela ja ahte sámegiella lea ain eallimin.

ja dat lea dat dološ sámegiella gollegiella, na, na, ja danin go dat lea golli giella, na golli lea hui lossat maiddái. [--] ja dego daid, boarrásut olbmuin sáhttet leat muhtumin dakkár doaladumit ahte eai dat nuorat máhte šat buoškage dan gielas, šat ahte, ahte dat sáhtta leat dan dáfus noaddin dat giella maiddái, go galggašii, gáibida olu oppa áigge go dan, ferte leat muhtumin, ja muhtumiidda, [--] ferte

duođaštit ahte na mun dál máhtán dan giela. ahte dat ii leat jávkamin, dat lea vel eallimin dáppe ahte, dan dáfus dat lea noađđi maiddá. muhto gal mun anán dan eanet gollin dieđus, dahje dien, jus mun jurddašan ahte golli sil-, diená, sibilda ja diená ahte dat oidno, dahje šealgá. ahte dat lea fiinnis olggos oaidnit. dakkár, mii šealgá. £hui idealista jurdagat.£ ((čaibmá)) muhto maid mun dasa daidda veaján?

Sápmelaččat atne sáme giela maiddá dehálaš sámi identitehta dáfus. Dat lei dehálaš danin, vai sii sáhtte dovdat iežaset sápmelažžan. Sáme giella lei maiddá dehálaš danin, go dat lei sin soga giella. Sii hálidit máhttit sáme giela, vai sáhtásedje gulahallat iežaset fulkkiiguin. Okta leige dovdan iežan váilevažžan, dalle go ii velá máhtán sáme giela.

leahan dat [sáme giella] čáppat gullat ja, leahan dan somá máhttit ná sápmelažžan. (...)

dat [sáme giella] gullá mu identitehtii. dat nanne dan. almmá sáme giela haga mus ii sáhtáše leat dát, hommá. sámi, identitehta. [--] almmá dan giela haga in, mun in sáhtáše leat sápmelaš, muhtin láhkai. ja álo dalle go mun in máhtán sáme giela mun dovden iežan váilevažžan. (...)

Mantila (2004: 10) mielde eatnigiella lea dovdduid ja jurddašemi giella. Dat oidno maiddá mu materiálas. Golmma sáme gielagii sáme giella lei maiddá váimmu giella dahje dovdduid giella. Okta informánta máhtii buoremusat buktit ovdan iežat dovdduid sáme giellii. Nubbi fas dajai, ahte sáme giellii lea álkit jurddašit dovdduid birra, vaikko ii vealttakeahtá hálašege daid birra geasage. Goalmmát jurddaša suomagiellii, muhto sáme giella duddjo sutnje mearkkašumiid.

várra dat [sáme giella] lea, nu ártet go dat leage dat lea muhtin láhkai, muhtin dási dovdduid giella vaikko dat ii munnje leat leamaš nu lunddolaš, álggu rájes. muhto gal duon, mun in máhte dadjat mii dat oktavuoha lea, danin go mus lea nu mus lea suomagiella dat mainna mun jurddašan, muhto sáme giella lea dat mii duddjo mearkkašumiid. nugo alccen, mii lea dehálaš. (...)

dat [sáme giella] lea dat nugo dat váimmu giella ja dat, mainna nugo visot dovdduid muitala ja diekkár muhto, muhtumin mu mielas orru ahte, dat lea measta jo álkitge, vaikko mun in vealttakeahtá hála daid áššiid birra geasage muhto nugo, jos mun ieš smiehttan daid sáme giellii, na in mun dieđe manin, muhto dat dušše orru ahte, £na mun beare smiehttan daid sáme giellii,£ in mun dieđe manin, muhto, naa. (...)

Guovtti informántta eallimis sáme giela sadji lei rievdan. Nubbi dajai, ahte sáme giella lei leamaš sutnje dehálaš dalle go lei Giellagasas. Jearahallamiid áigge son ii studeren doppe aktiivvalaččat. Biras váikkuha su mielde ollu dasa, man dehálaš sáme giela

atná. Jos iežan eallinbirrasis ii ollige dárbbáš sáme giela, dalle dan ii iešge ane nu dehálažžan. Sutnje sáme giella leige dál okta giella gielaid gaskkas. Nuppi informántta eallimis sáme giella lei fas šaddan lahkásabbon dađi mielde go son lei oahppan lasi. Son maid sávai, ahte sáme giella šattašii boahtteáiggis dehálabbon su eallimis.

kánske dat lea dál dakkár, giella earáid joavkkus dán áigge. ahte okta dáidu lasi. ahte kánske dat lea vehá dego, nu, in kánske ane dan nu árvvus go jagi dassái go, danin go dáppe Giellagasas ja Oulus don dárbbášat dan dihto láhkai don anát dan árvvus danin go don dárbbášat dan doppe logaldallamiin ja skuvllas, de dasto dál go ledjen dan jagi eret nu ovttá láhkai don it šat ane dan nu árvvus go don fuobmát ahte don it dárbbáš dan doppe. don it dárbbáš dan it masage. [--] muhto ahte dat gal lea nu birrasis gitta álo, eallinbirrasis. (...)

mu mielas dat oppa áigge šaddá lágabun dat giella go ádde ja oahppá, mun jáhkan, dahje goit sávan ahte das lea boahtteáiggis velá stuorát mearkkašupmi ahte duođas, ahte hálasiige veháš. vaikko ii nu ollu hálasiige de, goittotge. (...)

Sáme giella buvttii maiddái oktiigullelašvuoda dovdu. Dat buktá oktii sáme gielat olbmuid, danin go sis lea oktasaš giella. Sáme giella maiddái ovttastahtta olbmuid golmma riikkas, mii lea hui vuogas ovttá informántta mielas. Davvisáme giella lea ovttalágan golmma riikka davvisápmelaččaid lingua franca. Maiddái Jomppanen (2010: 5) atná davvisáme giela Norgga, Ruota ja Suoma lingua francan.

go deaivá, eará sáme gielat olbmuid ahte, [--] go mis lea dat oktasaš giella, de das bohtá dalán dakkár dovdu ahte mii gullat oktii. (...)

mu mielas dat lea hui vuogas go davvisáme gielain birge golmma riikkas. (...)

Sáme giella lei mu informánttaide maiddái gulahallangaskaoapmi. Dat lea giella, mainna sáhtta gulahallat olbmuid golmma riikkas. Dasa lassin dan sáhtta geavahit eará sáme gielat olbmuid, boares olbmuid, ja sápmelaččat sáhttet hállat dan iežaset fulkkiiguin. Gulahallangaskaoapmin dat lea goit ovttaláhkai dásseárvvosaš eará gielaiguin, ii dađe buoret iige dađe fuonit. Jus nubbi olmmoš ii ádde, maid don dajat, dalle gielas ja dan geavaheamis ii iehčanassii leat árvu dán perspektiivvas.

dat lea gulahallangaskaoapmi sáme gielat olbmuid ja sáme-, álbmogii ja, dain, ja eatnigielat olbmuid dahje na, earáide maiddái dieđušge. (...)

mun oainnášin buot giellaid ovttá láhkai dásseárvvosažžan ahte, dehálažžan, ahte jos dat beare lea, dakkár gaskaoapmi mainna don gulahalat nuppiin olbmuid, na dat lea dehálaš dalle. [--] buot gielain lea dat seamma vuolggasadji, dat

gulahallan nuppiin olbmuin ja jos don it gulahala na, mii dásseárvu dalle lea? ii mihkkige. (...)

Golbma suomagielaga liikojedje sámegillii. Dat lei sin mielas “somá” dahje “ihána”. Sii eai logaše sámegiela, jos eai dasa liikoše. Sámegiella ii goit sidjiide lean seamma láchkai identitehta oassi go sámegielagiidda. Sii atne sámegiela dárbbaslašžan eandalii studerema ja bargoeallima dihte. Sámegiella lei maiddái ovttalágan vuohki leat earálágan, earránit joavkkus.

na mu mielas sámegiella lea somá, muhtin veardde kánske váttis, buot sojahusat ja earát. muhto liikon olu, in muđui studereše. (...)

dat lea, dál studerengiella, ja dat lea giella man ovdii mun lean bargan áibbas issoras olu. [--] doavvu mielde boahteáiggis maiddái bargogiella. (...)

munnje dat ii leat moge dego laktás vássanáigái dahje, sohkkii dahje, skihpáriidda, muhto dat lea dego dakkár, dat lea nuppe dáfus dakkár iežan hommá go studere dakkár, dihto, dihto giela dahje kultuvrra. munnje dat mearraša eanaš dakkár kánske, dego earálaganvuoda dahje earráneami eará olbmuin nuppe dáfus. (...)

Sámegiella lei buohkaid mielas dehálaš, muhto iešguđetlágan sivaid geažil. Dat lei muhtumiidda dehálaš identitehta dáfus, nuppiide fas oahpuid ja barggu dáfus. Eatnigielagiidda sámegiella lei lagat go vierrogielagiidda, mii leage oalle lunddolaš. Dasa lassin sápmelaččaide sámegiella lei oassi sámi identitehtas. Sámegiella lei mu informánttaide maiddái gulahallangaskaoapmi dego mii beare gielaid. Dat nuppe dáfus buktá sámegielat olbmuid oktii, muhto maiddái earuha sin earáin. Sámegiella lea vuohki gullat dihto servošii, muhto maiddái dovdat iežas erenomážin, earálaganin.

4.2. Makkár giella lea sámegiella?

Dán logus giedahalan, makkár giellan informánttat atnet sámegiela. Adjektiivvaid vuodul geahččalin čielggadit, makkár stereotypiijat laktásit sámegillii. Stereotypiijat leat generaliserejuvvon miellagovat man nu áššis. Daidda lea mihtilmas, ahte dihto iešvuohka gullá ovdamearkka dihte dihto gillii dahje álbmogii. Dat soitet leat juogo positiivvalaččat dahje negatiivvalaččat. Dat sistisdollet mánggalágan doaladumiid ja árvvuid. Dain lea dábálaččat muhtinlágan oktavuohka duohtavuhtii, muhto dat eai goit vealttakeahtta doala deaivasa. Ovdamearkka dihte gielaid sáhttet atnit váttisin,

románttalažžan dahje logálažžan. Stereotiippaid lea dábálaččat váttis rievdadit. (Dufva 2002: 25; Garrett 2010: 32–33.)

Jearahallama loahpabealde dadjen informánttaide muhtin adjektiivvaid ja sihten sin mitalit, leago sámeigiella sin mielas dakkár ja dasto vuđoštallat manin dahje manin ii (gažaldat 34). Adjektiivvat ledje *dehálaš*, *dárbbasmeahtun*, *amas*, *rikkis*, *váttis* ja *čáppat*. Dasa lassin sis lei velá vejolašvuhta govvidit sámeigiella iežaset sániiguin. Sii eai goit láven hutkat dasa šat maidige ođđasiid dadjanláhkai.

Adjektiivvaid giedahallan čájehii iežas oalle mohkásin. Informánttat vástidedje gažaldagaide iešguđetláhkai ja iešguđet perspektiivvain. Oassi sis jurddašii adjektiivvaid iežas perspektiivvas, leigo sámeigiella sidjiide alceseseaset dakkár, oassi fas, leigo sámeigiella oppalohkai dakkár, ja velá muhtumat jurddašedje eará olbmuid ja sin perspektiivva vástidettiin. Informánttat maiddái govvidedje sámeigiella oalle positiivvalaččat – várra danin go jearahallan guoskkai namalassii sámeigiella ja dan geavaheami. Nuppe dáfus mun gal jáhkan iežan informánttaid doaladumi leat eanaš positiiva sámeigiella ektui. Livččen várra ožžon vehá earálágan vástádusaid, jos livččen jearran dáid adjektiivvaid vuostegežiid dahje maid nu eará adjektiivvaid. Gažaldahkan 34 lei nappo oalle problemáhtalaš. Hálidan goit giedahallat dáid adjektiivvaid dás, dasgo dat buktá buot váttisvuodain fuolákeahttä miellagiddevaš dieđu das, makkár stereotypiijaid mu informánttat laktet sámegillii ja makkár giellan sii atnet dan.

Ovdeš vuollelogus lea juo bohtán ovdan, ahte mu informánttat atne sámeigiella dehálažžan. Juohke áidna vástidiige dänge gažaldahkii positiivvalaččat. Sámeigiella lei dehálaš informánttaide persovnnalaččat (gč. logu 4.1.) muhto maiddái oppalohkai. Lea dehálaš, ahte sámeigiella lea leahkimin ja ahte dat seailu maiddái boahtteáiggis.

dat lea sihke, dan dihtii dehálaš ahte dat lea, dat lea ieš alddes čielga ášši ahte dat lea dehálaš giella danin go dat lea, lea leahkimin, ja dalle dat lea munnje maiddái persovnnalaččat hui dehálaš. (...)

@buot iešguđet kultuvrrat ja gielathan leat máilmmis riggodat@ nu leahan dat dasto sámeigiellage lea dehálaš. ja dan lea dehálaš hállat vai dat seailu boahtti sohkaolvvaide. (...)

Sámegiella ii lean mu informánttaid mielas dárbbášmeahttun giella, vaikko muhtumat dadjege, ahte lea gal oktavuodas gitta leago dasa álo nu ollu dárbu. Jerrenge dasto lassegažaldahkan, leago sámegiella dalle dárbbášlaš, jos informánta ássá Havajisulluin. Dat ii goit rievadan olbmuid oaiviliid. Sámegiella ii liikká leat dárbbášmeahttun, vaikko ásašii lieggariikkain. Dallege sáhtášii vahágis deaivvadit sámegielat olbmui. Dálá áigge teknologijja lea dan mađe ovdánan, ahte sámegiela sáhtášii maiddá geavahit interneahtha bokte, hállat skype bokte sámegielagiin ja lohkat neahas vaikko sámerradio ođđasiid. Sámemáttut maiddá johtet olmmo fárus, sámegiella livččii liikká oassi identitehtas ja duogáži, vaikko biras livččii earágielat. Dasa lassin sámegiella livččii goit dehálaš sámeguovllu sápmelaččaide, vaikko das ii dan havajilažžii livččiige dárbu.

na ieš alddes datge lea vehá oktavuodas gitta ahte, jos, fárrre gosa nu olgoriikkaide gos ii leat nugo, dahkamušas sámegielain iige sámegielagiin de, in mun dieđe, iihan dasa dalle doppe leat nu, ollu dárbu, muhto, fin mun liikká máhte dadjat ahte mii nu giella livčče dárbbášmeahttun.£ (...)

na gal dat várra dalle livččii oalle dárbbášmeahttun. baicce, £doppege sáhtášii boahit okta sápmelaš jearrat mus ahte gos lea doavttir?£ (...)

ii leat lea leahkimin skype ja sáhtá skype bokte muhtin áhkkui. ii dat leat goassige dárbbášmeahttun. (...)

goittotge dat sohkaruohtasat johtet fárus ja dasto dat čeavláivuohta iežas máttuin. (...)

goittotge dat lea, suomelaččaid, dahje Suoma sápmelaččaid dahje Norgga dahje Ruota dahje Ruošša sápmelaččaide goittotge dehálaš giella. nu ii dat leat, soaittášii dat kánske dan havajilažžii leat, gii ii diedáše. (...)

Muhtin informánttaid mielas sámegiella lei vehá amas sidjiide alcceseaset, ovttá mielas dat lei amas olbmuide oppa lohka. Eanaš mu informánttat ledje goit dan oaivilis, ahte sámegiella ii leat sidjiide amas. Dat ii lean amas, danin go dat lea oassi sin identitehtas, eatnigiella dahje giella, man sii leat gullan ollu. Vierrogielagiiddage sámegiella ii lean šat amas, danin go sii ledje jo oahppan dan dahje atne dan oahppama vejolažžan. Nuppe dáfus sámegiella lei sidjiide vehá amas, dasgo sii eai velá máhtán dan nu bures ja ledje oahpasmuvvan dasa easka maŋŋil. Okta suomelaš dajai sivvan dan, ahte ii lean šaddan sámegielat birrasis. Okta eatnigielat lei dasa lassin dan oaivilis, ahte sámegielas gal eaidá go lea guhká eret sámibirrasis.

na olbmuide dat lea gal amas. dahje diená almmolaččat ahte olbmot gáddet esttegiellan dahje, man nu earán. munnje amas? na ii dat diená amas ieš alddes leat. munnje alccen, ahte go dan lea goittotge gullan. (...)

vehá. (.) dan ii goittotge máhte diená muhto, ii dat oro dakkárin, vieris ja amas giellan, man livččii veadjemeahtun oahppat ja, dakkárin ii áddeše dan, dan mii buot dan gielas dego lea ahte, diená oahppis goittotge. (...)

gal dalle go lean guhká leamaš eret, (.) dego sámegielat birrasis dahje servošis dahje, dahje in leat, dahje na, jos in leat geavahan dan, nu gal dat diená eaidá. orru amas ja orru árggít geavahit dan. (...)

Buot mu informánttat atne sámegiela rikkis giellan. Dat lei oalle vuordehahti, dasgo dan birra leat báibman ollu sámegiela gurssaid áigge Giellagasas. Sii leat oahppan atnit ja dadjat sámegiela rikkis giellan. Eandalii bohcco ja luonddu namahusaid riggodaga birra lea leamaš sáhka gurssain. Daid namuhedje measta buohkat mu informánttain. Sámegiella lei sin mielas rikkis giella eandalii sátneráju dáfus. Dan sáhtášii jo gohčodit oktan stereotiipalaš jurddan sámegielas. Maiddái mu informánttat atne dan stereotypiijan.

na dieđus dat sátnerádju lea hui diekkár ja, [--] na dieđus dat luonddu sánit leat, hui valljis, ja justa da nugo ovdamearkan bohcco namahusat leat várra miljovvna, ja duon dat, luonddu namahusat ja báikenamat ja dien diekkárat, (...)

dat lea nu mángga láhkai rikkis dieđusge, na jos váldá dan, stereotypiija ahte dat lea luonddu dáfus rikkis giella, (...)

Stereotypiijaid lassin informánttain ledje goit earáge sivat, manin sii atne sámegiela rikkisin. Dat lea rikkis, danin go leat mánggat sámegielat ja iešguđetlágan suopmanat ovttá giela siste. Dat lea ealli giella ja danin rikkis. Dat lei maiddái ovttá informánttii alcces riggodat, danin go dat lea su eatnigiella. Okta nubbi eatnigielat lei goit dan oaivilis, ahte sámegiella lea rikkis, muhto son ja eará dálá nuorat eai šat máhte dan, sin giella ii leat nu rikkis.

joo, suopmaniid dáfus ja dasto ahte sámegielatge leat mánggat. (...)

dan dihtii ahte dat, eallá ja rievdá olles áigge. (...)

rikkis giella dat lea muhto dálá sámegiella, dálá nuorat eai máhte, ii, mun lean dat dálá nuorat. eat mii máhte šat daid sámegiel sániid maid boares olbmot máhttet. (...)

Sámegiela riggodat dagai dan maiddái muhtin informánttaid mielas váttisin. Sátneráju nyánsaid lea sin mielas measta veadjemeahttun oahppat, jos ii leat oahppan sámegiela eatnigiellan mánnávuodas. Sámegielas váttisin atne eandalii ráhkaduslaš áššiid sátneráju lassin. Eatnigiela lohkkiid mielas sámegielas leat váddásat vearbaid sojaheapmi, jietnadatoahppa, Sammallahti cealkkaoahppa, čállin, sátneráhkadeapmi, govvideaddji ja luonddu sánit ja sátneráju nyánsaerohusat. Ovtta informántta mielas sámegiela ii leat váttis oahppat gielladieđalaččat. Nubbi fas dadjá, ahte sámegiella ii leat váttis, muhto Sammallahti syntáksa gal lea. Sammallahti (2005) lea čállán girjji funkcionála cealkkaoahpas. Dan girjji leat geavahan guhká eatnigiela oahpuid cealkkaoahpa gurssa vuodđun. Eatnigiela oahpuide gullá maiddái jietnadatoahpa gursa, masa Sammallahti lea ráhkadan gursamateriála. Son lea maiddái ovdal doallan ieš dáid gurssaid. Olbmot lávejit atnit daid váttisin, juoba Giellagasa váddásamos gursan – várra danin jietnadatohppii ja cealkkaohppii čujuhedje muge jearahallamis.

sátnerádjju. dat lea aŋkke. muhto, ja dasto, dahje in mun dieđe sáhttágo dadjat váttisin ahte, (.) ahte lea nu, ovttá lálkai justa, viiddis, ovttá sátnái lea vaikko mánggat sámegiela sánit. unna nyánsat. ja dasto daid nyánsaid oahppá dušše dainna ahte oahppá daid mánnávuodá rájes, (...)

váttis, lea. ((čaibmá)) muhto kánske datge livččii dušše, geavaheamis ja hárbhallamis gitta. ahte diena giella-, @gielladieđalaččathan@ dan ii leat váttis studeret iige oahppat, ((čaibmá)) muhto jos livččii ángirut ja aktiivvalut. (...)

ii dat leat váttis. (.) lea dat váttis jos mii álgit hállat Sammallahti Beahka syntávssa birra muhto ii dat muđui leat. munnje. (...)

Vieris giela lohkkiid mielas measta buot giellaoahpalaš áššit ja sámegiela oahppan oppalohkai orrot muhtimin váttis. Ovttaskas áššiin sii namuhedje nomenaid ja vearbaid sojaheami, eandalii duálas, ja diftonganjuolgáma. Sámegiela dahká váttisin sin mielas dat, ahte gurssain bohtet nu ollu áššit ja daid mannet čađa nu johtilit. Sin mielas sámegiela lea goit vejolaš oahppat, jos dasa bidjá áiggi ja návccaid.

váttis? na biro dat gal lea váttis. ((čaibmá)) dat oahppan ja dan álggus buot dat giellaoahpalaš áššit. hui, dat lea váttis muhto gal dat das dasto go oahppá daid ja ná, nu gal dan dasto áddegoahtá oppa áigge eanet. lea dat diena oalle váttis. (...)

na, joo. nuppe dáfus váttis, dasgo leat buot sojahanhámit ja earát maid galgá oahppat, diftonganjuolgamat ja earát, duálat. ovdamearkka dihte duálahápmi. muhto duon, gal dange dasto oahppá, go nagoda bargat.

Sámegiella lei buot mu informánttaid mielas čáppa giella. Dan meroštallan lei goit váddásut. Dat lei sin mielas čáppat gullat ja dan jietnadagat leat čábbát. Maiddái dat, ahte mottiin sániin sáhtta mitalit ollu, lea čáppat. Okta anii čábbán dan, go gullá earáid hállamin sámegiela. Ovtta mielas lea ihána gullat iešguđetlágan suopmaniid, go fas nuppi mielas nuortasuopman lea njuovžil muhto oarjesuopman gággat.

dat makkár dat lea gullat, ja nuppe dáfus makkár áššiid dainna sáhtta buktit ovdan ahte go doppe, sáhtta duođas nu dárkilit dadjat mottiin sániin de, dat. (...)

na gullat goittotge lea munnje, ja dat lea hui njuovžil ja dakkár, na fiidna gullat. (...)

ja de, go beassá gullat, muhtin olbmo gii hállá fas, vaikko, davvisámegiela Ruota beal suopmaniin de dat lea [--] ihána gullat, dalle go sii hállet dan ahte, mu mielas dat gal lea riggodat. (...)

mu mielas dat lea, suohčá, [nuorta]suopman goittotge. jos dat lea oarjesuopman de dalle dat lea gággat. dasgo duon, dat lea dat, kalkkatko ton mannat taka taka tōkō tōkō tōkō. (...)

Adjektiivvaid giedahallamis badjánedje muhtin iešvuodát, main mu informánttat ledje eanaš ovtta oaivilis. Sin mielas sámegiella lea dehálaš giella, dehálaš juogo sidjiide alcceseaset dahje oppa lohka. Sámegiella ii sin mielas leat goassige oalát dárbbášmeahttun. Sámegiella lea sin mielas rikkis giella, eandalii sátneráju dáfus. Miellagova luonddu- ja bohconamahusaid valjis sáhtáši buresge atnit stereotypiijan. Danin go sámegiella lea nu rikkis, dat lea maiddái váttis. Sátneráju nyánsaid ja giela ráhkaduslaš áššiid lea váttis oahppat. Dasa lassin sámegiella lea mu informánttaid mielas čáppat gullat. Sin mielas sámegiella lea nappo dehálaš, rikkis, váttis ja čáppa giella.

4.3. Sámegiella ja sámi kultuvra

Mu informánttat atne sámegiela hui dehálažžan sámi kultuvrii. Giella ja kultuvra gullet álo oktii iige daid sáhte sin mielas earuhit nuppiideaset. Giella ja kultuvra speadjalastiba nuppiideaska. Gielain lea maiddái álki sirdit kultuvrra ovddosguvlui. Giella lea dat mii doallá kultuvrra čoahkis. Dat lea aidná, mii ovttastahtta eará riikkaid sápmelaččaid ja earuha sin eará albmogiin. Giella lea kultuvrra eallineaktu. Seamma oaivilis lei maiddái

okta Lindgren (2000: 136) informánttain, etnikkalaš aktivista. Su mielas gielain “bajásdollet ja ráhkadit eará kultuvrra”.

mu mielas gielat dat leat dan kultuvrra speadjalat dan dáfus ahte dat speadjalastet dan, kultuvrra ja nuppe gežiid ahte kultuvra speadjalastá giela ja giella speadjalastá kultuvrra. ahte, jus dus ii leat dat giella mainna don, govvidat dan, kultuvrra na, mii, ávkkiid das lea? (...)

ahte lea dat [sámeigiella] goittotge dat mii earuha earáin. dahje ovttahtá, eará riikkaid, sápmelaččaid. nu lea áidna dat giella mii ovttahtá. (...)

Ovttá suomelaš informánta mielas kultuvrra ii sáhte áddet giela haga. Nubbi dadjá, ahte iihan giige logaše vaikko eangalskultuvrra, jos ii máhtáše eangalsgiela. Ovttá mielas giela dehálašvuoda kultuvrii fuobmá ovdamearkka dihte das, ahte suomelaččat jáhkket, ahte buot sápmelaččat máhttet sámeigiela.

lea [sámeigiella dehálaš sámi kultuvrii]. danin go almmá giela haga ii sáhte áddet dan kultuvrrage. (...)

ii giige sáhtáše govahallat ahte logašii vaikko eangalskultuvrra, jus ii máhtáše eangals giela, nu dakko bokte, ja dasto, dahje oppa lohka, gal giella ja kultuvrra álo laktásit oktii. (...)

Viđas ledje dan oaivilis, ahte sámi kultuvra ii sáhte seailut giela haga. Lakomäki (1997: 61) dutkamušas vihttanuppelogis su 27 informánttas ledje seamma oaivilis. Maiddái Lindgren (2000: 136) informánttain bealis ledje dan oaivilis, ahte giela haga ii leat sámi kultuvra. Mu informánttain okta dajai, ahte gal muhtin kultuvra oasis sáhtášedje ain gávdnot, dego duodji, muhto ollisvuhtan kultuvra ii šat livčče leahkimin. Sápmelaš sáhtá sin mielas goit leat vaikko ii máhtáše sámeigiela. Muhto jos buohkain livččii dakkár dilli, ii sámi kultuvra šat sáhte eallit. Okta maid smiehtai, ahte livččiigo kultuvrra seailuheamis oppa jierbmige giela haga.

ii diená ollisvuhtan. galhan daid dujiid ja earáid sáhtášii velá joatkit vaikko dat giella nohká muhto, ii dat leat šat dakkár okta oktašaš kultuvra. (...)

mm, guhkit áigge in jáhke ahte [kultuvra] sáhtášii [seailut giela haga], muhto leathan dat dieđusge ollu dakkár olbmot geat leat manahan dan giela ja seajlluhan dan kultuvra, muhto dat ahte jos buohkain livččii dakkár dilli nu in jáhke ahte dat sámi kultuvra seillošii. (...)

gal dat [sámeigiella] lea nu, dehálaš goittotge dasa [sámi kultuvrii] ahte, livččiigo das miige jirpmiid šat?£ in, in jáhke. ((čaimmeha)) (...)

Golmmas ledje dan oaivilis, ahte kultuvra gal seailu, vaikko giella jávkkašii. Sin mielas kultuvra livččii goit earálagan, “geahppáduvvon veršuvdna”. Sin mielas kultuvra livččii buoret ovttas gielain. Guovttis maid dajaiga, ahte sápmelaš sáhtá gal leat, vaikko ii máhtáše sámegiela. Goalmmádiin ii boahtán sáhka ášši birra.

dat giella lea liikká, nu stuorra oassi dan kultuvrra ahte jos dat massá, dahje jos dat kultuvra massá dan giela, na de, dat lea gal sámi kultuvra muhto dat ii leat dat, dat ii leat dat seamma kultuvra dieđusge [--] ahte dat lea ollu riggát dat [--] kultuvra, gi-, dalle go das livččii dat giella maid fárus. (...)

na, gal dat [kultuvra] dieđus muhtun láhkai [sáhtá seailut giela haga] muhto duon, £in mun dieđe livččego dat diekkár, geahppáduvvon veršuvdna,£ ((čuibmá)) ahte das juoidá goit váilu, justa danin go dat giella ii leat šahten das mielde. (...)

Buot mu informánttat atne sámegiela dehálažžan sámi kultuvrii. Dat leage oalle lunddolaš, dasgo buohkat studerejedje Giellagasas ja ledje doppe oahppan atnit sámegiela árvvus. Giella lei sin mielas guovddáš oassi kultuvrras. Vidas ledjege dan oaivilis, ahte sámi kultuvra ii sáhte seailut giela haga, iige ovttá informánta mielas kánske livčče jierbmige geahččalit seailuhit kultuvrra jos giella jávkkašii. Golmmas fas ledje dan oaivilis, ahte kultuvra gal seailu – muhto earálaganin. Kultuvra livččii goit riggát ovttas gielain.

4.4. Sámeielaid boahtteáigi

Dán logus gieđahalan informánttaid oaiviliid Suoma sámegielaid boahtteáiggis. Jerren sis, mo sii jáhkket Suoma sámegielaid seailut boahtteáiggis ja livččiigo dehálaš, ahte dat seillošedje. Dasa lassin bivden sin mitalit, maid sin mielas galggašii dahkat sámegielaid seiloma ovdii. Oaivvildin gažaldagain buot Suoma golmma sámegiela: davvisámegiela, anárašgiela ja nuortalašgiela. Geavatlaččat informánttat goit vástidedje eanaš davvisámegiela perspektiivvas. Dat bođii ovdan, go mun jerren velá informánttaid vástádusaid maŋŋá, maid gielaid sii ledje jurddašan vástidettiin. Eandalii revitaliserenvugiid sii jurddašedje davvisámegiela perspektiivvas, vaikko muhtumat viiddidedjege dasto vástádusaid guoskat maiddái unnit sámegielaide.

Informánttain ledje ollu oaivilat sámegielaid boahtteáiggis. Vástádusain vuhttui čielgasit dat, ahte sii ledje smiehttan ášši dahje goit gullan dan birra logaldallamiid áigge. Dat ii

lean sidjiide odđa fáddá. Dušše okta sis ii duostan árvalit maidige sámegielaid seilomis, sávai dušše ahte dat seillošedje. Nubbi fas ii váldán beali dasa jáhkkgágo gielaid seailut, láhtii beare, ahte dat gáibida ollu bargu. Nappo sámegielaid seailuma leat árvalan oktiibuot guhtta informántta. Čiežas fas vástidedje revitaliseremii guoski gažaldahkii. Gávccát informánta ii máhttán dadjat, mo sámegielaid galggašii revitaliseret. Buot earáin ledje oaivilat ja evttohusat. Dás vuolábealde buvttán iežan refererema ja sitáhtaid bokte ovdan, maid mu informánttat leat dadjan dáid áššiid birra. Jurdagat, mat bohtet dán logus ovdan, eai nappo leat mu oaivilat baicce mu informánttaid oaivilat.

Guđas ledje dan oaivilis, ahte davvisámegiella gal seailu boahhteáiggis. Sivvan sii atne dan, ahte sámegiela atnet dálá áigge árvvus. Olbmot studerejit dan ja leat beroštuvvan das. Unnit sámegielaid buohta oaivilat ledje iešgudetláganat. Dušše okta lei dan oaivilis ahte sihke anárašgiella ja nuortalašgiella seilot. Sus lei muđuige hui posiitiiva govva sámegielaid boahhteáiggis. Son jáhkii, ahte daid dilli juoba buorrána boahhteáiggis. Okta nubbi árvalii, ahte goabbáge unnit sámegielain ii kánske seaillo. Njealjjs ledje dan oaivilis, ahte anárašgielas leat buoret vejolašvuodát seailut go nuortalašgielas. Nuortalašgiela dili atne erenomáš heittogin. Okta sis lei dan oaivilis, ahte nuortalašgiella gal jápmá. Gielaid seilon lea sin mielas eanaš gitta giela hálliin, eandalii unnit sámegielaid buohta, ja dat gáibida ollu barggu.

gal mun, jáhkan ahte, go dálá áigge goit atnet dan [davvisámegiela] nu ollu árvvus ja, dáppege universitehtas dan studerejit nu gal mun jáhkan ahte, áibbas posiitivvalaš vejolašvuodát leat. [--] na, dain [anárašgielain ja nuortalašgielain] kánske vehá, negatiivvalut vejolašvuodát. Aŋkke nuortalašgielain ahte, leathan datge dál, hui buorre ahte leat buot, buot revitaliserenhommát ja ná muhto, dilli orru oalle fuotnin. (...)

na gal mun jáhkan ahte davvisámegielas lea oalle buorre dilli, anárašgielasge dat leat dál leamaš, £nu movttáskan ieš das,£ dahje dat leat nu aktiivvalaččat ieš ahte mun gal jáhkan ahte dat, datge muhto nuppe dáfus dat leat nu unnán dat, dat hubmit ahte, [--] anárašgielas leat mu mielas oalle buorit vejolašvuodát, muhto dasto, nuortalašgiella lea mu mielas vehá dakkár stuorat, stuorat gažaldatmearka. [--] gal mu mielas nuortalašgielas lea dego buot fuonimus dilli. (...)

Buohkaid mielas livččii dehálaš, ahte sámegielat seillošedje. Okta goit dajai, ahte sutnje lea dehálut davvisámegiela ja anárašgiela seailun go nuortalašgiela. Sus leat sihke davvisápmelaš ja anársápmelaš máttut, ja dat leat sutnje danin dehálut persovnnalaččat. Okta informánttain čujuhii Tove Skutnabb-Kangas logaldallamii vástidettiin dása. Son

lei Skutnabb-Kangasiin seamma oaivilis das, ahte gielaid diversitehta lea seamma dehálaš go luonddu biodiversitehta.

livččiihan dat dieđus [dehálaš ahte sámegielat seaillošedje]. mm, eandalii, in dieđe livččengo muđui beroštuvvan, dahje kánske dan birra livččii muđuige beroštuvvan muhto, dahje lea dat vehá nuortalašgiela ektui ahte ii nu, váimmu bávččagahte jos, dat jávká justa ahte go, [fuolki] hállá anárašgiela de livččiihan dat šállu jos, dat jávkkašii, (...)

humaihan dat Tove Skutnabb-Kangas doppe logaldallamis das ahte, go lea dego luonddus dakkár biodiversitehta nu dan, dat gielaid diversitehta dat lea maiddái áibbas seamma dehálaš. ja nugo, das lei ovdal sáhka nu das eai dat kultuvrratge seaillo, jos dat giella ii seaillo. (...)

Gielaid revitaliseren gáibida mu informánttaid mielas ollu barggu. Sin mielas návččaid galggašii geavahit eandalii mánáid ja nuoraid giela ealáskahttimii. Sámegiela ja sámegielat oahpahusa ja giellabesiid atne dehálažžan. Maiddái anárašgiela ja nuortalašgiela galggašii oahpahit skuvllain davvisámegiela lassin. Okta sávai lasi ruđa, vai sáhtášii ordnet oahpahusa, skuvlet oahpaheaddjiid, mánáidgárddi oahpaheaddjiid, mánnábiiggáid ja nu ain. Sin mielas galggašii maiddái váldit vuhtii mánáid sámevuovllu olggobealde. Dohko maid galggašii ordnet oahpahusa. Dasa lassin livččii buorre ordnet sámegielat beaivvedivššu, giellalávgo-beaivveruovttuid, suomagiela dahje suomelaš mánáide.

skuvllain, oahpahit sámegiela. ja sámegielat, skuvllat dahje luohkát, daidda, geat daid hálidit. Ja dasto ahte bearrašiin geavahivčče sámegiela. ja dasto dieđusge anáraš- ja nuortalašgillii ahte doppe maiddái ahte ii dat livčče dušše beare davvisámegiella mii oahpahunvošii skuvllas. (...)

livččii fiinnis goas nu oažžut, go leat vaikko man gielat giellalávgo-beaivveruovttut, nu oažžut, sáme-, sámegilliige dakkáraš [--] danin go dat giellabeasit, dathan leat vehá eará ášši. muhto ahte oaččošii muhtin dakkáriidda ahte, jos váhnemat vaikko orrut davvin, ja hálidit ahte, ahte mánná stuorisin, dahje ahte oahppá hupmat njuovžilit sámegiela áibbas jo dan dihte ahte orru sámevuovllus, nu mu mielas dasa galggašii leat vejolašvuohta. (...)

Oppalohkai giela ealáskahttin vuolga mu informánttaid mielas mánnávuodas. Sámegiella galggašii šaddat bearrašiid giellan. Váhnemat galggašedje duostat hállat sámegiela mánáide, vaikko eai máhtáše dan dievaslaččat. Mánát maid ohppet doaladumiid ruovttus. Dálá áigge nuorain leat nu olu eará áššit mielas, ahte sámegiella ii vealttakeahtta oaččo nu ollu árvvu. Dasa sáhtášii váikkuhit ruovttus.

sámegiela nuoraide, leat nu olu eará, [--] vejolašvuodát ahte, ahte ahte, dainna gielain ii vealttakeahhtá leat daidda nuoraide, ii vealttakeahhtá leat nu stuorra mearkkašupmi. muhto oainnán maid ahte dat vuolgá doppe ruovttus dalle ahte gii makkár doaladumi dasa addá dan gillii dal. ((čaimmeha)) dahje gielaide, oppalohkai.

Sámegiela geavaheami galggašii muđuige dahkat vejolažžan. Dan galggašii beassat geavahit odđa birrasiin. Livččii dehálaš, ahte giela hállit anášedje dan dárbbaslažžan. Dan dihte giella galggašii oidnot eanet, ovdamearkka dihte gávppiin. Sámegiella galggašii maid oazžut seammalágan virggálaš giela saji go ruotagielas lea. Dat oáččošii olbmuid atnit dan árvvus.

na dahkat vejolažžan daid geavaheami. dahkat daid dárbbaslažžan. ahte dat hállit vásihivčče, dat unnánas hállit geat ain leat nu vásihivčče ahte dat lea dárbbaslaš ja ávkkalaš, ja ahte dan sáhtá geavahit dan giela. nu konkrehtalaččat mun in dieđe vaikko ahte, vaikko, ahte Avvila K-Marketis buot dávvirat logašedje vaikko buot sámegielain dahje, ((čaimmeha)) nu in dieđe. nu ahte dat oidnošedje dat gielat.

Dasa lassin ovttá informántta mielas eandalii davvisápmelaččaid doaladumit vierrogielat hálliide, sihke sápmelaččaide ja suomelaččaide galggašedje rievdat. Sii galggašedje váldit vuostá buot odđa hálliid, vaikko dat eai hálaše sámegiela dievaslaččat. Anárašgiela hálliid doaladuvvan lea su mielas ollu rahpásut. Sii leat ilus juohke ovttas, gii geavaha giela. Su mielas davvisápmelaččainge ii leat várri olgguštit geange. Son jáhkii, ahte buot davvisápmelaččat eai leat hárvánan dasa, ahte sámegiela hállit vieris giellan eaige danin máhte dahje hállit hállat sámegiela vierrogielagiin.

maiddá dat ahte, dan giellaservošis livččii dakkár, rabas doaladumi dasa ahte, geat dan giela oahpahallet ahte eai nugo, geahča ahte @duot lea suomelaš@ ja dat geahččala dan oahpahallat ƒháhá eatba huma dasa maidige, ƒ ((čaimmá)) muhto dego, válddášedje diená, diená rabas mielain vuostá daid, geat dan giela hállidit oahpahallat. ahte mun lean ipmirdan, anáraš-, gielas lea dakkár gilli ahte dohko ƒváldet gean beare ƒ gii dan giela hállida oahpahallat nu dat searvvuš dego, váldá dan vuostá ja, doarju dan olbmo dan giela studeremis,

Leena Valkeapää (2011: 48) čállá iežas nákkosgirjjis vásáhusaid sápmelaččaid doaladumis su sámegiela geavaheapmái. Su mielas olbmot nuppe dáfus vurdet, ahte son oahpahalašii sámegiela ja geavahivččii dan. Nuppe dáfus fas son vásihii, ahte sápmelaččat hállidit dahkat earu suomelaččaid ja sápmelaččaid gaskii eaige danin hállidan olggobeal olbmuid geavahit sámegiela. Nappo sihke dan, ahte geavaha

sámegiela ja dan ahte ii geavat dan, sáhttet atnit loavkašahttin. Mu informánttaid vástádusaid vuodul dilli ii goit Giellagasas leat dákkár. Ovddeš informántta vástádus sámegiela boahpteáiggis lei áidna, mas lei dán sullasaš jurdda.

Mu informánttat dovde maiddái ieža vástu sámegiela seailumis. Okta dajai, ahte sus lea iežas mielas geatnegasvuohta hállat sámegiela eandalii sámemánaide, danin go son geardde máhtta dan. Nubbi lei maid mearridan, ahte geavaha sámegiela álo go dat beare lea vejolaš. Son hálida hállat sámegiela buohkaiguin, muhto jos nubbi ii áiggo sámástit, ii son diedusge gáibit dan. Mángasiin lei maiddái hállu sirdit sámegiela ovddosguvlui, iežaset mánáide. Dán ášši birra čálán eanet logus 5.2.3.

diedusge diená beaivválaš eallimis [gulahallan lea dehálut go ieš sámegiella], muhto diedusge, galhan dange veháš smiehtta dalle dan ahte jos, jos daiguin ieža, iežan doaimmaiguin sáhtta doarjut dan sámegiela de, áinnas. (...)

ja justa dan dihtii, muhtun muddui lea vehá maiddái dakkár dovdu ahte, [--] munge livččen geatnegahttojuvvon geavahit dan sámegiela nu ollu go vejolaš, [--] ahte buot sámemánaide hállat dan sámegiela ahte dat ohppet dan, ahte dien mun lean álo smiehttan ahte na dat lea mu nugo, dahje muge geatnegasvuohta danin go mun máhtán sámegiela. (...)

Mu informánttain ledje iešguđetlágan oaivilat Suoma sámegielaid boahpteáiggis. Eanaš sii goit ledje dan oaivilis, ahte davvisámegiella seailu oalle sihkarit ja ahte dasa lassin anárašgielas leat buorit vejolašvuodát go nuortalašgielas. Nuortalašgiela dili sii atne erenomáš heittogin. Sin mielas livččii goit dehálaš ahte buot sámegielat seillošedje. Dan ovdii galggašii bargat olu. Dehálamos livččii vuodjut mánáid ja nuoraid gillii. Sámegiella galggašii maid oažžut eanet árvvu servodagas ja bearraša siste. Dan geavaheami galggašii dahkat vejolažžan, vai hállit anášedje dan dárbbalažžan. Dasa lassin olbmuid doaladumiide galggašii váikkuhit dan láhkai, ahte odđa vierrogielatge hállit livčče bures boah tán servošii. Mu informánttat dovde maiddái ieža vástu sámegiela boahpteáiggis.

5. Sámegeiela geavaheapmi

Dán logus gieđahalan informánttaid sámegeiela geavaheami eandalii Giellagas-instituhtas ja Giellagasa perspektiivvas. Informánttat leat ieža ožžon meroštallat, mo sii geavahit sámegeiela. In leat dán dutkamuša várás čuvvon sin giellageavaheami duohta dilálašvuodain, vaikko dieđus mus ledje dihto vuordamušat sin vástádusaid ektui, danin go lean studeren singuin ovttas. Nappo dán logu ulbmilin ii leat nuge duođaštit, mo Giellagasa geavahit sámegeiela, baicce mitalit, makkár miellagovva mu informánttain lea iežaset sámegeiela geavaheamis ja Giellagas-instituhtas. Dat govvida ovttá beali sin gielalaš identitehtas.

Vuosttas vuollelogus gieđahalan Giellagas-instituhta, makkár jurdagat mu informánttain leat das ja sámegeiela geavaheamis doppe oppalohkai. Nuppi vuollelogus guorahalan, mo sii ieža geavahit sámegeiela. Gieđahalan sin giellageavaheami sihke Giellagasa ja eará domenain. Gieđahalan maiddái dan, mo sii áigot geavahit sámegeiela oahpuid maŋŋá.

5.1. Giellagas-instituhtta sámegeiela domenan

5.1.1. Giellagas-instituhtta

Giellagas-instituhtta ovddasta mu dutkamušas skuvlla dahjege studerema domena. Dat lei oktasaš domena buot mu informánttaide, dasgo sii studerejedje doppe. Giellagasa sámegeiela sáhtta geavahit beaivválaččat sihke bargiiguin ja eará studeanttaiguin. Giellagas-instituhtas leat guokte válđoávdnasa, sámegeiella ja sámiid kultuvra. Sámegeiela logaldallamat leat sámegeilli ja sámiid kultuvrra logaldallamat dábálaččat suomageilli. Dasa lassin lea davvisámegeiella vieris giellan -oahppoávdnasa, gos oahppoplána mielde oahpahusgiellan lea sámegeiella. Geavatlaččat doppe goit geavahit ollu suomageiela. (Giellagas-instituhtta 2011.)

Giellagas-instituhtta lea iežas váccáhagas, gos leat buot bargiid lanjat, gáffelatnja (oahpaheaddjiid lanja) ja oahppiid lanja. Logaldallamat leat miehtá universitehta,

dábálaččat goit Giellagasa váccáhaga láhkosis humanistalaš diedagottis. Studeanttat lávejit golahit áiggi iežaset lanjas earret eará logaldallamiid gaskkas. Doppe sii barget skuvlabargguid ja deaivvadit skihpáriiguin. Maiddái Giellagasa studeanttaid ávnnassearvvi, Gieku, čoahkkimat leat dábálaččat oahppiid lanjas. Dat lea dehálaš deaivvadanbáiki giekulaččaide. Gieku birra čálán eanet čuovvovaš vuollelogus.

Mu informánttaid mielas universitehtas sámegeiella geavahuvvo eanaš Giellagasas. Sámegeiela gullá Giellagasa váccáhagas, logaldallamiin, gáffelanjas (oahpaheaddjiid latnja), bargiid lanjain ja oahppiid lanjas. Giellagasa gáffelanjas gulai mu informánttaid mielas sihkkarabbot sámegeiela go oahppiid lanjas. Oahppiid lanjas leat dábálaččat nu olu dakkárat, geat eai hálit dahje máhte sámástit, ahte doppe oktasaš giellan láve leat suomagiella.

ii dan, universitehtas, jos jurddaša olles universitehta de hui hárve. ahte dat lea, dat £Giellagasa váccáhat ja oahppiid latnja lea dakkár iežas sámegeielat, dakkár, máilbmi doppe. muhto ii dat doppe muđui gal. (...)

gos ja goas. na doppe váccahagain ja, oahppiid lanjas. doppe £oahpaheaddjiid gáffelanjas gullo ja daid bargolanjain ja,£ nu. ja goas. na goas beare. álo. (...)

na, Giellagasa, diet, gáffelatnja, dat lea oalle sihkkar, ja, diet Gieku latnja lea vehá diená ahte dat ii leat áibbas nu, čuohteproseanta sihkkar muhto duon, ((čaimmeha)) oalle sihkar goitge. (...)

Logaldallamiin sámegeiela geavahit eanaš sámegeiela bealde, sihke eatnigiela ja vieris giela gursain. Okta mu informánttain lei maiddái oassálastán kultuvrra logaldallamiidda, maid oahpaheaddji lei doallan sámegillii. Dalle gursii ledje oassálastán dušše sámegeielagat. Dábálaččat kultuvrra bealde leat álo suomagiela gat fárus, iige logaldallamiid danin sáhtte doallat sámegillii. Dallege goit muhtin sámegeielagat soitet sámástit gaskaneaset. Sámegeiela logaldallamiin soitet maiddái dakkár olbmot sámástit gaskaneaset, geat muđui lávejit geavahit suomagiela gaskaneaset.

na logaldallamiin hállet ja, na kultuvrra logaldallamiid diedusge dollet suomagillii ja na [vieris] giela logaldallamiin diedusge hállet sámegeiela nu ollu go vejolaš, (...)

[sámi kultuvrra] ávnnasoahpuid ja čiekŋudeaddji oahpuid bealde, de doppe soaitá leat diená ahte jos mii buohkat máhttit sámegeiela, de dalle, anŋke [kultuvra oahpaheaddji] láve, £sihkkarit dalle£ doallat logaldallamiid sámegillii (...)

na [sámegiela eatnigiellan] logaldallamiin justa diekkáriin geainna ii dábálaččat duon, hála sámegiela, de sáhtá nugo doppe hállat sámegillii. [--] Lahte dat livččii hui ártet álgit doppe fáhkkestaga suomagillii hállat diená ahte,£ ahte duon ii dieđusge, ahte dat lea justa das ahte go dat lea sámegiela logaldallan de doppe hállojuvvo sámegiella dalle. (...)

Giellagasa lassin universitehtas soaitá gullat sámegiela váccáhagain, gáfeain ja boradanbáikkiin dalle, go doppe deivet leat sámegielat olbmot. Sámegiella oaččošii sin mielas goit oidnot eanetge universitehtas. Okta informántta veardidii Oulu universitehta Tromssa universitehtii. Doppe son lei oaidnán visot gálbbaid sámegillii. Oulus dušše Giellagasa váccáhagas lea sámegielat gálba. Dat lei su mielas suddu.

ja jos duon manná ieš mearrida, mannat sámegielat olbmui gáfestallat. ((čaimmeha)) dahje boradit. (...)

[--] Tromssas, finaimet doppe universitehtas nu, doppe lei mu mielas áibbas issoras fiinnis go doppe ledje dat universitehta, oahpistangálbbat, @dat ja dat dieđagoddi mana gurutgvlui,@ nu, dat gálbbat ledje visot maiddá sámegillii, nu mu mielas dat lei hui ihána go iihan doppege dan sámegiela gullan go daid dihto olbmuid, doppe, gos dat studerejedje, muhto justa dat ahte dat oppa oidnui muhtin láhkai ahte iihan Oulu universitehtas sámegiella oidno oppa dego čálalaš hámis mange gálbbain iige gostige. baicce dat Giellagas, dahje dakko go manná Giellagasa váccáhakkii nu doppe lea dat gálba, muhto ii gostige eará sajis. (...)

Giellagasas sámegiela hállet mu informánttaid mielas eanaš oahpaheaddjit ja eará bargit ja muhtin studeanttat. Sii árvaledje, ahte Giellagasas ii várra leat oktage bargi, gii ii máhtáše sámegiela. Bargit geavahit sámegiela sihke gaskaneaset ja háladettiin studeanttaide. Ledje goit dakkárge bargit, geaiguin mu informánttat eai man nu sivas láven sámástit. Muhtin oahpaheaddjit goit lávejit sámástit dakkárge studeanttaide, geat eai vástidan sámegillii baicce suomastedje. Dat studeanttat lávejit leat vieris giela lohkkat. Maiddá sámegielat guosselogaldallit lávejit sámástit Giellagasas finadettiin.

oahpaheaddjiin ieš alddes buohkat hállet gaskaneaset, dahje studeanttaide sámegiela. (...)

bargit, hupmet [sámegiela]. ja dainhan dat sihkarit boahtá barggu beales. (...)

maiddá guossit. guossit geat bohtet, guosselogaldallit geat bohtet vaikko Guovdageainnus dahje Tromssas dahje, [--] sii maid lávejit sámástit. (...)

Studeanttaid buohta mu informánttaid oaivilat ledje vehá iešguđetláganat. Ovtta oaivilis sii ledje das, ahte studeanttain sámástit eanaš eatnigiela ja sápmelaččat – sápmelaččat

danin go suomelaččain ii láve leat sámegiella eatnigiellan. Sámegiela geavahit ovttá informántta mielas dat, geat dan buoremusat máhttet. Dat lávejit leat olbmot, geat bohtet davvin. Sin mielas dat, geat lohkket sámegiela válđoávnnsin lávejit sámástit, muhto maiddáii kultuvrra studeanttat, geaid eatnigiella lea sámegiella. Stereotiipalaš sámegiela geavaheaddji Giellagasas livččii nappo davvin bohtán eatnigielat sápmelaš, gii lohka válđoávnnsin sámegiella.

gal dat leat dat studeanttat geat buoremusat máhttet nu gal dat doppe háleštit sámegillii. (...)

hmm, dábálaččat jos studere válđoávdnasa. sámegiela. nu dalle lea dat, sámegiella eatnigiella, nu kánske dat studeanttat eanet [geavahit sámegiela], muhto dasto fas kultuvrra bealde, dat olbmot geat dasto leat maiddáii eatnigiellan sámegielagat nu dat hállet dasto ja geavahit eanet sámegiela. (...)

sápmelaččat. [--] várra dat etnisitehta goittotge, muhtin veardde das váikkuha. [--] dasgo dat lea čielggas ahte dat geat leat davvin ja dat máhttet dan giela, dathan dat hállet, [--] dat leat dat dihto olbmot geat máhttet. (...)

Maiddáii earát soitet sámástit, muhto dat leat goit dušše dihto studeanttat, geat lávejit dan dahkat. Okta anii earáid go eatnigielagiid, ovdamearkka dihte vierrogielat suomelaččaid, sámasteami muhtin láchkai spiehkastahkan. Maiddáii muhtin suomelaččat lávejit sin mielas sámástit, muhto eai nu gallis. Vieris giela lohkket soitet geavahit sámegiela dalle, go leat hárjehallamin oahpuid dihte.

muhtin oahppit gaskaneaset, dihto oahppit gaskaneaset hállet sámegiela. [--] na eanaš eatnigielagat ja sápmelaččat. ((čaimmeha)) ja dasto @muhtin roahkkadis suomelaččat@ ((čaibmá)) vierrogielagat. (...)

studeanttain, eanaš sápmelaš studeanttat. ahte, mii eat nu gallis leat dego geain lea suomaduogáš, geat fđan hupmet doppe£, mánggas leat diená ahte vázzet daid bákkolaš gurssaid ja, dat lea dasto das, iige dan gielas šatta geavahangiella. muhto leat mii muhtimat, £geas lea suomaduogáš.£ (...)

ja vierrogielagat olbmot geat leat hárjehallamin duoid, vierrogielat diibmuide. (...)

Ovttá informántta mielas vieris giela lohkkiin nuppi ja goalmmát jagi studeanttat geavahišgohtet vehážiid mielde sámegiela. Nuppi ja goalmmát jagi studeanttat leat dábálaččat čadahan goit stuorámus oasi vieris giela vuodđooahpuin. Ovttá informántta mielas sáhttáge dadjat, ahte sullii buohkat geavahit goit veháš sámegiela Giellagasas.

muhto, galhan doppe nugo, mu mielas orru ahte jo nuppi ja goalmát jagi oahppit jo, dahje studeanttat, ((čaimmeha)) álget jo nugo, dahje sáhttet, nugo maiddái vierrogielagat, de datge sáhttet nugo duon, ankke nugo vástidit jo sámegillii, ahte go daidda sámastá. (...)

ii várra sáhte dadjat ahte áibbas buohkat doppe sámastit, muhto, muhto ankke nugo muhtun muddui, diená sullii buohkat, várra. (...)

Giellagas doarju mu informánttaid mielas studeanttaid sámegiela geavaheami oalle bures. Sámegiela geavaheapmái atnet árvvu Giellagasas. Dan eai mu informánttaid mielas bágge geavahit, muhto dasa addet vejolašvuoda. Oahpaheaddjit sámastit studeanttaide ja studeanttat ožžot iežaset mielas hállat sámegiela aiddo nu, mo sii hálidit dahje suomastit jos eai hálit sámastit.

na dieđus jos jurddaša diená ahte oppa lohka doppe sáhttá lohkat dan, sámegiela. nu dathan doarju ja lasiha issoras ollu dan sámegiela geavaheami, ja ovddida dan go doppe sáhttá studeret, (.) ja dasto man dat ráhkada, de birrasa gos sáhttá hállat sámegiela ahte gos olbmot hállet sámegiela. (...)

na dan láhkai ahte mii eat dárbbas leat dievaslaččat. mii oažžut hállat justa nu mo mii hálidit, lea dat fuotni dahje buorre dat min giella. dat eai divot. eaige árvvoštala. (...)

dat lea eambbo dakkár vejolašvuhta ahte, oažžu sámastit, ja sáhttá sámastit jos hálida muhto, ii leat miige diekkár ahte, ahte @du lea bággu hállat sámegillii@ (...)

Sámegiela geavaheapmi lea goit positiivvaláš ášši. Okta informánttain dajai, ahte su sámegiela geavaheapmi lei Giellagasas šaddan diđolažžan. Guovttis leigga goit dan oaivilis, ahte studeanttaid sámegiela geavaheapmái váikkuha eanet sin iežaset doaladuvvan dasa go Giellagas. Vaikko oahpaheaddjit barggašedje maid, studeanttat galget ieža geavahišgoahtit giela.

dat lea dakkár positiiva ášši goittotge dáppe álo ahte, jos fal máhttá juoidá dadjat de gánneha. (...)

eandalit dál das [sámegiela geavaheamis] lea bohtán eambbo diekkár, diđolaš hommá ahte, áibba nugo, eaktodáhtolaččat iská geavahit nu ollu go vejolaš. (...)

dat lea gitta dain studeanttain doppe ahte ávžžuhitgo sii nuppit nuppiid geavahit [sámegiela] ahte das dat lea eanet gitta. (...)

Mu informánttaid mielas universitehtas sámegeiella geavahuvvo nappo eandalii Giellagasas ja doppe, gos leat Giellagasa studeanttat ja bargit. Sin mielas sámegeiella geavahit buot bargit ja studeanttain eandalii eatnigielat sápmelaččat. Maiddái earát soitet sámástit dihto dilálašvuodain. Giellagasas sámegeiella geavaheami atne positiivvalázžan ja Giellagas doarju sin mielas studeanttaid sámegeiella geavaheami. Loahpa loahpas dat leat goit studeanttat ieža, geat mearridit geavahitgo sii sámegeiella vai eai.

5.1.2. Studeantasearvi Gieku rs.

Giellagasa studeanttain lea iežas studeantasearvi, Gieku rs, man doaimmaide measta buot instituhta oahppit servet. Gieku doaimmain geavahit sihke sámegeiella ja suomagiella, danin go buohkat eai máhte sámegeiella. Sámegeielas lea goit guovddáš rolla, ja dat lea Gieku virggálaš giella. (Miettunen 2010: 12, 15.)

Mu informánttaid mielde sámegeiella geavaheapmi lei unnánan Giekus. Ovdal fárus ledje eanet sámegeielagat go fas jearahallamiid áigge doppe ledje eanaš suomagielagat ja odđa studeanttat. Hállangiella lea álo das gitta, geat Gieku doaimmaide servet. Seammalágan vásáhusat ledje maiddái Lakomäki (1997: 87) informánttain Suohpana doaimmain. Okta mu informánttain dajai njuolga, ahte dál Gieku giella lea suomagiella.

álggushan mis ledje buohkat dušše sámegeielat olbmot doppe, muhto dál dat leat fárren iešguđetge guovlluide Sámis, ja máilmmis, na na, mu mielas dat lea geahpanan, mealgadit dat [sáme]giella geavaheapmi. [--] go eai doppe leat dál, nu gallis sámegeielagat. (...)

mishan lea, dál, mishan rievddai easka hálddahus, ja dál leat, hui ollu fuksit fárus, nu Gieku giella lea dál suomagiella. (...)

mun jáhkan ahte Gieku njuolggádusain lea ahte dat lea guovttegielat searvi, muhto dat lea álo das gitta ahte geat, geat doppe leat aktiivvalaččat mielde ahte, man gielagat olbmot dat leat. (...)

Ovdal Giekus leat doallan čeahkimiid sámegillii. Dálá áigge dat ii leat vejolaš, go odđa hálddahusas leat eanaš vierrogielagat ja odđa studeanttat. Gieku eahketdoaluin, dego lávvoeahkediin, muhtin studeanttat soitet goit sámástit gaskaneaset, vaikko buohkaid oktasaš giellan leage suomagiella. Giekus ledje goit giddden fuomášumi sámegillii,

vaikko dan eai sáhttáŋge geavahit čeahkkimiid giellan. Ovdamearkka dihte Gieku neahttasiidduid ja njuolggadusaid ledje jorgaleamen sámegillii.

muhto čeahkkimiid giella lea dál [suomagiella], mii muhtin muttus geahččaleimme daid čeahkkimiid sámegillii muhto dalle lei, dalle eai ieš alddes lean dakkár olbmot geat eai livčče, máhttán sámegiela, ahte dál lea earáláŋgan dilli. (...)

na lánvoeahkedis galhan doppe soaitá muhtun [sámástit] muhto go doppege leat dakkáratge geat, eai dasto ádde. muhto gal muhtumat soitet guovttis, gullá hálešteamen sámegillii dahje, muhto gal doppe lea dat, kánske eanet goittotge suomagillii mun jáhkan. danin go leat, nu ollu, geat eai sámegillii dasto hála. (...)

gal mii leat álo geahččalan, ƒgeahččalanƒ jos galgá vaikko muhtin, teavsttaid čállit nu oažžut daid maiddái sámegillii, dál mii, earret eará oažžut duoid Gieku njuolggadusaid sámegillii. (...)

Giekulaččain livččii miella geavahit eanetge sámegiela, muhto sii eai diehtán mo dat livččii vejolaš dálá dilis. Eandalii sámegielagat atne suddun dan, go Giekus eai šat geavat sámegiela. Maiddái vierrogielagiid mielas livččii somá, jos sámegiella oidnošii eanet. Geavatlaččat lea goit álkit suomastit, dasgo dat lea buohkaide oktasaš giella. Sámegielagiidda lei maiddái dehálaš, ahte suomagielagat eai báze olggobeallái. Sii eai hálidan olgguštit geange.

na, dál vehá unnit ahte, nu máŋggas leat, ođđa studeanttat ja, vierrogielagat. dahje nappo suomagielagat, nu dan [sámegiela] geavahit hui hárve mii lea gal suddu, (...)

sáhtášedje leat vaikko dat beavdegirjjit sámegillii ja, ja dasto, na oassi dain rávdnjeboasttain boahťa sihke sámegillii ja suomagillii, muhto sáhtášii, sáhtášii kánske eanetge. muhto in dieđe go dat lea goittotge goappáge, goappáge ávdnasa [ávnassearvi] nu kánske dat lea dasto álkit čállit suomagillii visot. buohkat áddejit goittotge sámegiela muhto livččiihan dat somá ahte, livččii sámegillii maiddái. ((čaimmeha)) (...)

eanet dasto jos lea muhtin ovttá láhkai doarvái stuorra joavku, mmm, vaikko dál ledje válborať, nu, gos leat nugo, leat nu ollu olbmot ahte jos geat nu hupmet gaskaneaset sámegillii nu dat eai, muhtin suomagielagat eai dovda ahte báhcet olggobeallái dasto doppe. (...)

Jearahallamiid áigge mu informánttaid mielas Gieku giella lei eanaš suomagiella. Ovdal, go doaimmaide ledje searvan eanaš sápmelaččat, ledje geavahan eanet sámegiela. Sámegiela unnáneami atne váivin. Eanaš aktiivvalaš giekulaččain ledje goit jearahallamiid áigge suomagielagat nu ahte sámegiela eai sáhttán geavahit oktasaš

giellan. Muhtimat soitet goit geavahit dan gaskaneaset Gieku doaimmain, vaikko buohkaid oktasaš giellan leige suomagiella.

5.2. Informánttaid sámegiela geavaheapmi

5.2.1. Sámegiela geavaheapmi Giellagasas

Lakomäki (1997: 11, 92) mielde Oulus sámegiella geavahuvvo eandalii universitehtas. Su informánttat leat árvalan, ahte sámegiela geavaheapmi lea Oulus lassánan nammalassii danin, go studeanttat leat bohtán Oului. Universitehta, ja nammalassii Giellagas, lei maiddái mu informánttaide dehálamos dahje juoba áidna báiki Oulus, gos sii besse sámástit. Sii lávejedje geavahit sámegiela maiddái Giellagasa olggobealde, muhto dallege eanaš Giellagasa studeanttaiguin. Astoáiggi sámegiela geavaheami giedahalan čuovvovaš vuollelogus.

Dán logus giedahalan informánttaid giellageavaheami Giellagasas guovtti perspektiivvas, maid lean juohkán iežaset vuolleloguide. Vuos giedahalan dan, geaiguin mu informánttat lávejit sámástit Giellagasas. Dasto giedahalan sin giellaválljema ja doaladumiid golmma iešgudetlágan dilálašvuodas.

5.2.1.1. Geaiguin informánttat lávejit sámástit?

Okta mu informánttain árvalii, ahte sullii buot Giellagasa studeanttat geavahit goit veháš sámegiela (gč. logu 5.1.1.). Dat orru doalamin deaivasa, go veardida dan árvalusa mu informánttaid vástádusaide dasa, mo sii geavahit sámegiela Giellagasas. Sii lávejit buohkat geavahit sámegiela goit muhtin muddui, eai buohkat seamma ollu eaige seamma láhkai, muhto goittotge geavahit dan.

Giedahalan eatnigiela ja vieris giela lohkkiid gielageavaheami sierra, dasgo dat earránit nubbi nuppis oalle ollu. Logus 5.1.1. bođii jo ovdan, ahte mu informánttaid mielas Giellagasas eanaš eatnigielagat geavahit sámegiela. Eatnigiela lohkkiin leatge buoret vejolašvuodát sámástit, dasgo sin gielladáidu lea buoret go vierrogielagiin.

Vierrogielagiidge gielladáidu lea goit dan dásis, ahte sii áddejit sullii maid earát hállat ja earát áddejit maid sii háldit dadjat, vaikko sii eai máhttange iežas mielas hállat sáme giela erenomáš bures. Buot mu informánttain livččii nappo vejolašvuohta sámástit Giellagasas.

Álggahan giedahallama eatnigiela lohkkiin. Sii buohkat lávejit sámástit oahpaheaddjiiguin ja eará bargiiguin. Njealjis geavahedje sáme giela buot dahje measta buot oahpaheaddjiiguin. Okta lei hárvánan suomastit guvttiin kultuvrra oahpaheaddjiin ja nubbi fas geavahii eanaš suomagiela ovttain kultuvrra oahpaheaddjiin. Vidát informánta geavahii sáme giela dušše golmmain oahpaheaddjiin, geat ledje sihke giela ja kultuvrra bealde. Giela válljemii bargiiguin ii váikkuhan olluge dat, goappá ávdnasa oahpaheaddji oahpahii, baicce dat man bures sii máhtte sáme giela ja man giela informánttat ledje hárvánan singuin hállat. Giela oahpaheaddjiin lei goit okta gean birra guovttis muitaleigga, ahte son ii láve goassige suomastit studeanttaide.

Bargiid lassin eatnigiela lohkkat lávejedje geavahit sáme giela muhtin studeanttaiguin. Buohkat lávejedje sámástit eatnigelagiiguin. Dasa lassin sii soitet hállat muhtin vierrogielagiiguin, geat máhttet sáme giela eatnigiela láhkai dahjege lohket dan eatnigiellan. Buohkat eai goit sámástán buot dákkár studeanttaiguin, muhto dušše dihto olbmuiguin dahje dihto dilálašvuodain. Sii soitet geavahit sáme giela singuin ovdamearkka dihte sáme giela logaldallamiin dahje stuorát joavkkus gos hállat sáme giela. Okta eatnigiela lohkki dajai, ahte geahččala geavahit sáme giela buohkaiguin, geat dan beare máhttet. Lea dasto nuppis gitta áigugo son sámástit vai ii. Su mu eará informánttat lávejedjege namuhit oktan dain, geain sii lávejit sámástit.

muhtumat maid vierrogielagat dego don maddái ja, muhto eanaš dat leat eatnigelagat dieđusge (...)

mun lean maid mearridan dan ahte, jos mun dieđán ahte dihto olmmoš máhttá sáme giela muinna hállat na mun geahččalan hállat suinna sáme giela. (...)

Eatnigiela lohkkat muitaledje, ahte sii lávejit sámástit dihto studeanttaiguin, danin go sii ledje hárvánan singuin sámástit. Dat lea goit ieš alldes pseudoargumeanta, iige muital, mas dat hárvánupmi lea bohtán. Sii eai juogo máhttán dahje háldan dan dárkilabbot analyseret. Hárvánupmi giellageavaheamis lei šaddan ovdamearkka dihte das, mainna gielain informánttat ledje oahpasmuvvan olbmuiguin. Okta dajai, ahte giela ii sáhte iige

dan hálitge maŋŋil rievdadit, earát atne dan vejolažžan muhto váttisin. Maiddái Lakomäki (1997: 83, 98) fuobmái iežas dutkamušas, ahte olbmot hárvjaniit geavahit gielaide dihto láhkai, iige dat láven maŋŋil rievdat. Sáme giela geavaheapmi lassánii nu, ahte dan geavahišgohte ođđa olbmuiguin.

áibbas buohkat geat máhttet sáme giela, buohkaiguin hálan sáme giela. baicce diedusge dat geat leat bohtán dego lohkat sámi kultuvrra ja dat eai leat álggu álgguge hállan sáme giela. ja easka maŋŋil leat oahppan dan giela ii šat sáhte rievdadit.

Okta dajai ahte giela válljen dáhpáhuvvá ieš alldes. Muhtumiiguin sáhtta sámástit, muhtumiiguin fas ii. Maiddái nubbi lei dan oaivilis, ahte dihto olbmuide orru lunddolaš sámástit ja dihto olbmuide suomastit. Nuppi giela geavaheapmi fas ii oro lunddolaš. Ledje dihto eatnigiela studeanttat, geaidda su mielas lea áibbas veadjemeahttunge suomastit. Oassi olbmui ledje sin mielas goittotge dakkárat ahte, jos singuin sáhtta sámástit, de maninbat dan ii dasto sáhtáše dahkat. Eatnigiela lohkkit sámástedje dakkár olbmuiguin, geat máhttet sámástit. Okta sis dajai, ahte son sámasta daidda, geat hállet sáme giela sutnje.

na muhtun olbmot dáppe, na ovdamearkka dihte [eatnigiela studeanta] lea diekkár ahte, mu mielas lea hui váttis suomastit dasa. dat lea sullan veadjemeahttun. s ahte mun lean álo hállan dasa sáme gillii. (...)

earáiguin dat lea eambo diekkár ahte, naa, na go daiguin geardde sáhtta sámástit de, maninbat ii? (...)

na danin go, dat hállet munnje sáme giela. ((čáibmá)) ja dasto mun hálan ruovttoluotta. (...)

Okta eatnigiela lohkki lei smiehttan, manin son ii geavat buohkaiguin sáme giela. Ovdal namuhuvvon sivaidd lassan son lei fuobmán, ahte dihto olbmuiguin giella rievda álkibut suomagiellan. Dat lávejedje leat dakkár eatnigiela olbmot, geain lea hui nana sáme giella. Jos son ieš galggai muhtumin dadjat muhtin sániid suomagillii, de dalle sii molsot giela. Danin son hálašige millosabbot sáme giela dakkár olbmuiguin, geat máhttet sáme giela sullii seamma bures go son ieš. Dakkár olbmot áddejit feaillaidd buorebut ja bastet doallat gulahallangiela sáme giellan dain fuolakeahtta.

nuppe dáfus das lea maiddái, dat ahte muhtin olbmuiguin dat giella álkibut gaskan ságastallama rievda suomagiellan. nappo jos mun ferten dadjat dasa

sámegiela ságastallamii vaikko man nu oasi suomagillii go in máhte dadjat dan sámegillii, nu muhtumat molsot dan giela das automáhtalaččat. muhto dasto fas muhtumat, eai ane dan maninge dan ahte dadjá suomagillii ja jotket dasto sámegillii. ahte dat lea hui ollu olbmot gitta ahte mo dat, ahte dainna lágiin mun anán álkibun hupmat dakkáriiguin geain ii leat áibbas £dievaslas dat gielladáidu, £ ahte dat buorebut ipmirdit feaillaid ja jotket dasto. muhto dasto orru ahte, muhtin dakkárat geain lea hui buorre, eatnigiela dáidu de, dat dasto álkit maiddá molsot dan giela eret. ahte mun in ovttá láchkai leat sin dásis das. nu dat dasto molsot suomagillii.

Jerren maiddá eará informánttain, geavahitgo sii millosabbot sámegiela eatnigielaiguin vai vierrogielaiguin. Golmmas dadje ahte das ii leat mearkkašupmi. Guovttis goit leigga dan oaivilis, ahte eatnigielaiguin lea njuovžilut ja lunddolut hállat. Jos lea hoahppu, eatnigielaiguin ášši lea johtilut čilget go vierrogielaiguin. Goalmmát fas dajai, ahte son lea eanet gealdagasas go hállá eatnigielaiguin. Okta sis lei goit dan oaivilis, ahte dehálamos lea ahte beassá sámástit. Viđát informántta dajai, ahte son ii hála sámegiela vierrogielaiguin, danin go sii eai máhte dan iige son ane iežas bargun oahpahit sin.

lea lunddolut hállat eatnigielaiguin sámegiela go dat lea njuovžilut hállat singuin. (...)

na iiba das, ieš alldes. [--] ahte kánske lean vehá duon, eanet gealdagasas go hálan eatnigielaiguin. (...)

jus mun beasan hállat sámegiela na mun lean movttá. (...)

vierrogielagat hárvve máhttet sámegiela nu bures. ahte mun daiguin hálaš in sámegiela. nappo in hála sámegiela. [--] dasgo mun in nagot vealttakeahhtá álgit geange oahpahit. ((čaimmeha)) [--] ii dat leat mu bargu ii. (...)

Okta eatnigiela lohkkiin lei dan oaivilis, ahte livččii buorre, jos eatnigielaiguin hálašedje sámegiela buohkaide – maiddá vieris giela lohkkiide. Dál sii su mielas hállat sámegiela dušše gaskaneaset. Váttisvuotán lea dušše dat, ahte vierrogielagat eai ieš alldes nu mielas hállat sámegiela eatnigielaiguin, danin go eatnigielaiguin máhttet sámegiela nu bures. Das šaddá eanet sáhka maŋŋil siiddus 63. Maiddá okta eatnigiela lohkki lei fuobmán, ahte vierrogielagat eai hállat suinna hállat sámegiela, vaikko son ieš mielas singuin sámástivččiige.

dat mii livččii hui somá ahte dat eatnigielaiguin hálašedje dego buohkaide, vieris giela lohkkiide ja, buohkaide hálašedje. ((J: hállatgo dat dál dasto eanaš gaskaneaset?)) joo. ((čaimmeha)) (...)

gal várra doppe Giellagasas millosabbot hálan dakkáriiguin geain ii leat dat leatnigiella.£ ahte dat lea várra áibbas áddehahttige ahte ii dasto, daiguin nu mielas go dat máhttet nu bures ja, (...)

na vierrogielagat mus orru ahte vierrogielagat eai mielas huma muinna sámegiela. danin go mun fas human vehá buorebut go stuorámus oassi dain vierrogielagiin, nu £dat eai hálit hupmat muinna sámegiela,£ (...)

Vieris giela lohkket lávejit geavahit sámegiela eanaš vieris giela logaldallamiid áigge, danin go dalle lea bággu. Dasa lassin sii maiddá geavahit sámegiela muhtin oahpaheaddjiiguin, dahje buorebutge nu beliid, ahte muhtin oahpaheaddjit lávejit geavahit sámegiela singuin. Vieris giela lohkket lávejedje eanaš vástidit suomagillii. Sidjiide sámegiela hállat sihke giela ja kultuvrra oahpaheaddjit. Giela oahpaheaddjiid sámasteami atne diehtelassan. Sii árvaledje oahpaheaddjiid hállat sidjiide sámegiela, danin go oahpaheaddjit dihtet, ahte sii jo vehá dan máhttet.

gal dat oahpaheaddjit anjke dábálaččat soitet munnje juoidá dadjat sámegillii muhto mun soaittán vástidit dasto suomagillii (...)

na várra danin go sii leat munnje dan sámegiela oahpahan nu, ahte dat dihtet ahte munnje sáhtá jo muhtin veardde goittotge hállat dan. (...)

Okta vieris giela lohkkiin dajai, ahte ii liiko geavahit Giellagasas. Son dajai, ahte ii várra goassige Giellagasas álgge sámástit, danin go su mielas universitehtas leat nu alladášat ságastallamat ja alla gáibadusat sámegiela dáiddu ektui. Guokte eará fas soittiiga sámástit eará vierrogielat studerenskihpáriiguin. Sudno ulbmilin lei dalle aktiveret ja buoridit gielladáiddu. Nubbi maiddá dajai, ahte sámegiela geavaheapmi lea okta vuohki atnit dan ja sápmelaččaid árvvus.

in jáhke ahte Giellagasas goassige áiggun ollu hállat sámegillii. in dieđe mii das lea dat, muhto datge, dahje na, dat das várra leage ahte go, dat lea duođas universitehta ja doppe olbmot nu, alla dásis studeret dan giela ja, dat lea dakkár ahte, in várra doppe áiggo olus goassige hállat. (...)

na skihpáriiguin dakkáriiguin dábálaččat geat leat nugo seamma dásis ahte, geahččalit vehá aktiveret dan giela ahte, dadjat duollet dalle juoidá sámegillii ja, nu ahte das ovdanivččii dasto dasge. (...)

várra dange dihte ahte justa gielladáiddu ovdana muhto nuppe dáfus fas danin ahte, mu mielas lea áibbas buorre ahte dat, muđuige giella seailu. ahte nuppe dáfus gudnejahtá dainna lágiin sin [sápmelaččaid], ahte hállá sin eatnigiela. (...)

Buohkat ledje dan oaivilis, ahte geavahit sáme giela millosabbot nuppiiguin vierrogielagiiguin. Sin mielas orru ahte eatnigielaiguin galggašii hállat dievaslaččat. Eatnigielaiguin maiddái fuobmájit visot sin feallaid. Okta lei goit dan oaivilis, ahte gielladáiddu ovddideami dáfus livččii ávkkalaš sámástit eatnigielaiguin.

*vierrogielagiiguin, ahte, jos hállá eatnigielaiguin nu kánske dat vehá lea dego dakkár ahte orru ahte galggašii hállat nu dievaslaččat dan ja, ahte ii, ii velá viša.
(...)*

várra vierrogielagiiguin dasgo eatnigielaiguin dasto áddejit buorebut daid feallaid muhto, muhto dasto iežan ovddideami dáfus várra dasto eatnigielaiguin lea buoret hállat (...)

Sihke vieris giela ja eatnigiela lohkkat lávejedje nappo geavahit sáme giela Giellagasa bargiiguin, juogo buohkaiguin dahje dihto oahpaheaddjiiguin. Das ii orron leamen stuorra mearkkašupmi, oahpaheaddji giela vai kultuvrra. Giela oahpaheaddjiid sámasteami atne goit eará lágai diehtelassan. Sáme giela geavaheapmi oahpaheaddjiiguin ii goit vealttakeahhtá oaivvildan dan, ahte informánta ieš livččii sámástan. Vierrogielagaiguin atne sáme giela geavaheapmin maiddái dan, ahte oahpaheaddji sámásta ja informánta vástida suomagillii. Oahpaheaddjiiguin dákkár giellageavaheapmi doaimmai bures, ja informántat atne dan ávkkalažžan sáme giela oahpama dáfus.

Studeanttaid buohta dilli lea dál mu informánttaid mielde dakkár, ahte eatnigielaiguin sámástit eanaš gaskaneaset ja vierrogielagaiguin vehá gaskaneaset. Sii eai goit geavat sáme giela ovttas, eige ieš alldes dábálaččat hálitge geavahit, muhtin spiehkastagain fuolakeahhtá, vaikko muhtimat atne dan gal teorijas ávkkalažžan. Sii hálidit geavahit sáme giela dakkár olbmuiiguin, geaid gielladáiddu lea sullii seamma dásis go sis alldáset. Dalle hállit leat gaskaneasetge seamma dásis. Maiddái Iskanus (2006: 168) dutkamušas okta informántta muitalii, ahte geavaha ruoššagiela millosabbot seammalágan olbmuiiguin go son ieš. Son oaivvildii ruoššagielaiguin, geat leat fárren Supmii. Son anii Ruošša ruoššaid giela earálaganin go iežas giela. Suoma ruoššaid giella soaitá sisttisoallat ovdamearkka dihte suomagielaiguin sániid dahje eará váikkuhusaid suomagielas. Ruoššas dakkár giela eai ádde. Eará Suoma ruoššain lei su mielas buot álkimus hállat, danin go sis lea oktasaš vuohki geavahit ruoššagiela.

5.2.1.2. Giellageavahandilálašvuodat

Ovdeš vuollelogus lean gieđahallan, geaiguin mu informánttat lávejit sámástit. Dán logus gieđahalan iešgudetlágan dilálašvuodaid, gos sámegeiella geavahuvvo. Vuosttas dilálašvuodas gii nu boahtá sámástit informántii. Nuppi dilálašvuodas fas informánta ieš sámástišgoahtá geasa nu. Goalmmát dilálašvuodas earát sámástit gaskaneaset. Eatnigielagiin lean dasa lassin jearran dilálašvuodas, gos sii ieža hállet sámegeillii ja láhkosis lea olmmoš gii ii máhte sámegeiella bures. Dán gieđahalan goalmmát dilálašvuoda oktavuodas, danin go dat lea seamma dilálašvuolta muhto nuppi perspektiivvas. Gieđahalan maiddái dán logus eatnigiela ja vieris giela lohkkiid sierra.

Eatnigiela lohkkit liikojit dasa, go olbmot bohtet sidjiide hállat sámegeiella. Sii eai atnán dakkár dilálašvuoda mange láhkai erenomážin. Okta goit dajai, ahte anášii erenomážin dan, jos vaikko muhtin vierrogielat, geainna son lea hárvánan suomastit, boađášii hállat sutnje sámegeiella. Su mielas dat livččii goit suohtas.

liikon gal. oaččošedje eanetge hállat. (...)

ii das mihkkige, dat lea áibbas lunddolaš. (...)

dieđusge leat dakkár olbmot geain mun vehá, hirpmástuvašin jos dat humašedje munnje sámegeiella. muhtin dakkár vierrogielagat geaiguin lea álo hupman suomagiela. okta iešalddes humaige oktii. [--] gal dat lei mu mielas hui suohtas ahte dat dasto, álggii hupmat sámegeillii (...)

Buot eatnigiela lohkkit lávejit vástidit sámegeillii, jos gii nu sámástišgoahtá sidjiide. Buohkaid mielas orru, ahte olbmot maiddái vurdet dan. Okta sis lei dan oaivilis, ahte lea ustitlaš hállat seamma giela.

jos munnje hállet sámegeiella nu gal mun sámegeillii vástidan. (...)

na, gal dat mu mielas lea ustitlaš hállat seamma giela. ((čaimmeha)) nu mun goit vuorddašin ahte jos mun hálán geasa nu suomagiela ahte, in mun hálidivčče ahte dat hállá munnje vaikko, dárogiela ruovttoluotta. ((čaimbá)) (...)

Vieris giela lohkkit fas muitaledje, ahte leat vehá gealdagasas, jos gii nu boahtá sidjiide sámástit. Sin mielas dat lea somá, eandalii jos sii áddejit, maid nubbi dadjá sidjiide. Sii lávejit dábálaččat vástidit suomagillii. Jos nubbi jearrá muhtin oktageardánis ášši, de dalle sii soitet vástidit sámegeillii.

naa, in mun dieđe ((čaimmeha)) £ii das várra mihkkige.£ muhtumin soaitá leat vehá gealdagasas ahte áddengoson mun dál maid dat aiddo dadjá (...)

jos mun ádden dan nu dasto [liikon dasa]. ((čaiimbaba)) muhto lea dat, muhtumin moivašuvvá nu ahte orru, ahte £vuoi ii, hála munnje suomagiela leage nu buorre.£ (...)

na dat lea gitta das, ahte, mángii jos leat váttis sánit galgá dadjat dahje ságastallat man nu váttis ášši birra nu dalle suomagillii, muhto dasto sámegillii jos jerret vaikko man nu diimmus dahje, dahje earás. (...)

Eatnigiela lohkkít lávejit ieža maid álggahit ságastallamiid sámegillii. Sii hállagohte sámegillii dakkár olbmuide, geaiguin sii lávejedje álo sámástit ja geaid sii dihtet máhttit sámegiela. Sii maiddái vurde, ahte nubbi vástida sidjiide sámegillii, eandalii jos dat nubbi hállá sámegiela eatnigiellan. Okta sis dajai, ahte vuordá, ahte nubbi goit geahččala sámástit. Njealjis dadje, ahte livčče juogo loavkašuvvan dahje hirpmástuvvan das, jos eatnigielat olmmoš vástidivččii sidjiide suomagillii. Guovttis molssošeigga giela dalle suomagillii, goalmát joatkašii sámegillii ja njealját livččii nu hirpmástuvvan ahte ii várra dajaše maidige dahje dasto nu loavkašuvvan ahte hálašii riikkaidgaskasaš gielaid. Su mielas gii nu soaitá dieđus vahágis suomastit, danin go sámegielagat fertejit jurddašit guvttiin gielain.

vuorddán. eandalii jos, sámegiela human muhtin eatnigielagii, de, gal mun vuorddán ahte dat vástida maiddái sámegillii. (...)

na mun vuorddán ahte dat geahččala. joba jo vehá muhto, muhto in mun, dego mun lean dadjan, jos son ii áiggo na in mun bákkut. ((čaimmeha)) (...)

naa, dat lea vehá olbmos gitta ahte jos mun dieđán dat lea diekkár gii ii vealttakeahtá, máhte nu bures sámegiela, de ii dat dalle leat nu diekkár ahte na jos dat vástida suomagillii de dat vástida, muhto, ja dat ii diená hehte mu mange láhkai ahte, muhto, dat orru hui ártet, £in muitte ahte livččii gossige oppa geavvan nu£, muhto ahte, jos smiehtá diená ahte, ahte livččii gii nu sámegielat, geasa mun álggášin sámástit, ja dat vástidivččii, vástidivččii suomagillii, de dat livččii gal ahte @what?@ ((čaimmeha)) (...)

£na várra, riikkaidgaskasaš gielaid£ ((čaiimbaba)) in mun dieđe. mun livččen várra nu hirpmástuvvan ahte in dajaše maidige. na in mun dieđe, gii nu sáhtá vahágis dadjat suomagillii go mii galgat jurddašit guvttiin gielain. (...)

Vieris giela lohkkít eai dábálaččat ieža láven álggahit ságastallamiid sámegillii. Okta dajai, ahte son sámástiŋgoahtá muhtumin dakkáriidda, geat leat suinna seamma sámegiela gursas. Son láve sámástit álkes áššiid birra. Son soaitá ovdamearkka dihte

jearrat nuppis mii gullo. Son dajai, ahte dakkár gažaldagaide olbmot lávejit maiddái dábálaččat vástidit. Maiddái vieris giela lohkket vurdet, ahte jos sii sámástit geasa nu, ahte dat olmmoš maiddái vástida sidjiide sámegillii. Sivvan okta dajai dan, ahte jos son hállá, de dat lea nu oktageardánis ášši ahte dasa galgá máhttit vástidit. Jos nubbi vástida suomagillii, sii maiddái molsot giela.

na ii dál goit dakkár dilálašvuolta boade millii ahte, in leat dáidán gal, álggahit. (...)

na dábálaččat dat leat dakkár dilálašvuodat ahte mii gullo, dahje, go diedán ieš ahte daidda dábálaččat vástidit. leanáš. ja váttisvuodaid haga.£ (...)

na gal várra [vuordán ahte vástida sámegillii] dasgo jos mun hálán de dat lea juoidá oktageardán nu, ((čaimmeha)) (...)

Go mu informánttat gullet earáid sámasteamen Giellagasas, sii atne dan oalle lunddolažžan. Sii soite fuobmát, ahte earát hállet sámegiela, muhto eai vealttakeahhtá giddden dasa dađe eanet fuomášumi. Jos sámegiela gullet man nu eará báikkis Oulus, sii giddejit dasa eanet fuomášumi. Okta maid dajai, ahte davvin lea iešalddes čielggas ahte gullá sámegiela, muhto Oulus ii. Seamma oaivilis ledje maiddái Lakomäki (1997: 84) informánttat. Mu informánttaid mielas lei hui somá gullat sámegiela Oulus ja Giellagasas.

na, in mun dieđe. in mun álo fuobmá. muhtumin dieđusge, kánske, soaitán smiehttat, já dat álge sámegillii, ((čaimmeha)) ii dat, ii mus leat mihkkige váttisvuodaid das go jo goittotge ipmirda. (...)

ii, ii kánske dego Giellagasas, dahje jos lea doppe gos nu, logaldallamis dahje doppe gáffelanjas dahje, doppe dat ii doppe vealttakeahhtá čuoze bealljái muhto jos lea vaikko, doppe, vaikko boradanbáikkis. nu dasto, soaitá diená, fuobmát ahte já doppe hállet sámegiela. dahje ja jos lea gos nu eará sajis olgobealde, (...)

kánske dieđátgo giddden [dasa fuomášumi] dasgo dáppe dat lea nu finna ášši hállat sámegiela. davvin dat lea kánske, jos romet dadjá iešalddes čielggas ahte doppe dan gullá, muhto dáppe dat lea dakkár luksus. ahte go gullá dan sámegiela. (...)

Mu informánttat eai hálidan oassálastit earáid sámegielat ságastallamii dušše danin, ahte dat lea sámegillii. Jos sis lei áššái juogá dadjanláhkai, sii goit soite dasa oassálastit. Maiddái vieris giela lohkket ledje dan oaivilis, ahte sáhtáshedje oassálastit ságastallamii suomagillii, jos hálidivčče. Áibbas oahpuid álggus, go sii eai velá ádden sámegiela,

muhtumat ledje goit atnán vehá eahpeustitlažžan dan, go earát hálle gaskaneaset sáme giela. Sii báhce iežaset mielas olggobeallái. Nuppe dáfus sii áddejedje, ahte sáme gielagat galget oazžut hállat iežaset eatnigiela.

jos lea dakkár miellagiddevaš ságastallan masa mus lea juoidá dadjanláhkai nu dasto oassálasttán. muhto jos dat lea čielgasit daid olbmuid gaskkas muhtin £nu in mun mana dasa veagal fárrui dušše dan dihte ahte dat lea sáme giellii.£ ((čuibmá)) (...)

na, in mun dieđe leago mus mihkkige dakkár stuorra háluid diená ahte, duođas jos deaivá áddet juoidá boastut ((čuibmá)) [--] muhto, jos mun hálidivččen de basttášingo mun? na, gal mun várra diená muhtin láchkai joo. ja na suomagillii dieđušge hálašin muhto, gal mun jáhkan ahte mun áddešin goit stuoramus oasi das mas lea gažaldat. (...)

dat lei vehá dat, orui ahte bázii olggobeallái muhtumin, muhto ii, ii goittotge nu gáfat. (...)

na mu mielas dat lei dien dáfus oalle lunddolašge dasgo, jos eatnigiella lea sáme giella nu dan dábálaččat geavaha. ahte ii dan dárbbasge dasto suomagillii molsut vaikko livčče suomagielat studeanttat. (...)

Dalle go sáme giela lohkkit sámástedje gaskaneaset ja láchkosis ledje vierrogielagat, sii válde daid vuhtii dárbbu mielde. Jos ášši guoskkai buohkaid, sii juogo molsot oalát suomagillii dahje čilgejit ovttaskas áššiid dakkáriidda, geat eai lean ádden dan. Okta goit dajai, ahte dábálaččat dakkár dilálašvuodas olbmot eai láve sámástit ollige. Sáme giela lohkkit eai goit láven molsut giela, jos sii hálle iežaset áššiid birra mat eai guoskan earáide. Dalle lei sin mielas juoba buoret sámástit, jos earát eai ádden sin ságaid.

dábálaččathan dakkár dilálašvuodas eai huma sáme giela ahte jos doppe leat báikki alde dakkár olbmot, muhto dasto jos leat justa dakkár olbmot geat leat oahpahallamin dan ja diehtá ahte, daid ii hehte ahte das hupmet sáme giela, nu, na dábálaččat dat olbmot jerret, doppe leat muhtun dakkár olbmot geat jerret, ja, dasto soaittán kánske čil-, dahje jos dat geah-, £jos oaidná dego dan geahčastagas ahte dál dat ii šat ipmir nu,£ soaittán čilget suomagillii ahte mas lea gažaldat. (...)

jos doppe lea gii nu gii ii máhte ollenge sáme giela, dee, (.) de duon duon, na jos dat lea dakkár ášši mii £ii vealttakeahtta sutnje gula£ mange láchkai ahte dat lea dušše nugo mun lean geainna nu earái hálešteamen de in mun dieđe, dasa nugo dalle gitte fuomášumi, muhto, muhto jos dat lea mii nu dakkár, oktasaš ášši de dalle, soaitá leat ahte dat rievda dat giella dalle suomagiellan. (...)

Eatnigielagiid ja vierrogielagiid doaladuvvan sámegiela geavaheapmái iešguđet giellageavahandilálašvuodain lei iešguđetlágan. Eatnigielagat liikojedje eanet dasa, ahte olbmot bohtet sidjiide sámástit. Sii maddái lávejedje vástidit sámegillii ja vurde maddái earáid vástidit sidjiide sámegillii, jos sii ieža álggahedje ságastallama sámegillii. Vierrogielagat fas ledje eanet gealdagasas, jos gii nu sámástišgođii sidjiide. Sii lávejedje vástidit eanaš suomagillii. Sii eai láven álggahit ságastallamiid sámegillii, muhto jos sii hálle sámegiela geasa nu, de sii gal vurdan dan olbmo maddái vástidit sidjiide sámegillii. Buot informánttat atne vejolažžan oassálastit earáid sámegielat ságastallamii, jos livčče hálidan dan dahkat. Sin mielas lei lunddolaš, ahte olbmot sámástit gaskaneaset, vaikko buohkat eai dan ádden. Oahpuid álggus oassi vierrogielagiin ledje goit báhcán iežaset mielas vehá olggobeallái gielladáiddu váiluma dihte. Eatnigiela lohkkit lávejedje váldit vuhtii vierrogielagiid dalle go sámegielat ságastallan guoskkai buohkaid.

5.2.2. Sámegiela geavaheapmi astoáigge

Dán logus giedahalan, mo mu informánttat geavahit sámegiela astoáigge Oulus. Giedahalan sihke njálmmálaš sámegiela geavaheami ustibiiguin ja dasto iešguđet mediaid geavaheami. Muitalan, lávejitgo mu informánttat lohkat sámegielat bládiid dahje girjjiid, geahččat tv-ođđasiid, guldalit sámiradio dahje geavahit sámegiela internehtas.

Mu informánttat lávejedje geavahit sámegiela ástoáiggis ustibiiguin. Sámegielat ustibat lávejedje leat eanaš Giellagasa studeanttat, muhto maddái earát. Muhtumiin ledje ovdamearkka dihte sámegielat fuolkkit dahje eará sápmelaš ustibat Oulus. Singuin lávejit sámástit sihke deaivvadettiin ja telefovnna. Guovttis namuheigga, ahte láveba sámástit dalle, go leaba báras ustibiiguin. Nubbi sudnos ii láven muđui geavahit sámegiela Oulus. Nubbi fas geavahii dalle sámegiela ovttain dakkár olbmui, gainna son ii muđui láven sámástit.

Giellagasa olggobealde sámegiela geavahedje maddái suollemasgiellan. Njealjis eatnigiela lohkkiin hálle dan birra. Okta dajai, ahte jos lea gávpogis vázzimin, son hállá iežas ustibii sámegiela, vaikko dat suomastivččiige ruovttoluotta. Sámegiela lávejedje

geavahit oppalohkáii dalle, go eai háldidan earáid áddet iežaset ságaid. Jos sii ovdamearkka dihte háldidedje kommenteret gean nu olgguldas hámi dahje man nu romes biktasa gávppis, sii mielas válljejedje sámegeiela. Maiddái Lakomäki (1997: 85) informánttain okta namuhii sámegeiela geavaheamis suollemašgiellan, muhto ii goit nuoraid buolvva gaskkas. Son muitalii baicce, ahte boarrásut olbmot lávejedje geavahit sámegeiela gaskaneaset dalle, go eai háldidan mánáid áddet.

muhto nappo diená ahte, humadit muhtin nieiddaid áššiid maid eat hálit ahte earát, earát gullet nu gal das lea sámegeiella dat giella. (...)

gávppis livččii miella hállat geainna nu álo sámegeiela dan fuobmá jos oaidná man nu romes biktasa nu dan háldivččii bealkit muhto go dan ii sáhte. ((čaimmeha)) (...)

Informánttain okta geavahii buot sámegeielat mediaid hui aktiivvalaččat. Earát geavahedje daid duollet dálle, nuppit eanet go nuppit. Das ii orron lean mearkkašupmi, hállego sii sámegeiela eatnigiellan vai vieris giellan. Sihke eatnigiela ja vierrogielagat geavahedje sámegeielat mediaid. Lindgren (2000: 184–185) materiálas fas gávdnui korrelašuvdna gielladáiddu ja lohka gaskkas. Dat geat máhtte lohkat sámegeiela bures, maiddái lohke eanet go dat geat eai máhtán go veháš. Mu informánttain measta buohkat lávejedje lohkat juoidá sámegeillii astoáigge. Golmmas namuhedje Š-bláđiid. Daid lei sin mielas suohtas lohkat. Dasa lassin lohket ovdamearkka dihte diktagirjjiid, mánáid girjjiid, sámeradio ođđasiid interneahras, Facebook-siidduid ja teakstasániid.

ja dasto lea áibbas suohtas muhtumin universitehtas vaikko go doppe, doppe girjerájusge leat dat muhtin bláđit, nuoraid bláđit. sámegeielagat. lean mun daidge geahččalan muhtumin doppe daid logadit. (...)

juohke beaivve, logan daid, Yle sámeradio daid sámegeielat ođđasiid, dasto, skihpáriin leat facebookis beaivvádušat sámegeillii, dat leat juohke beaivve,£ (...)

Vidas informánttain lávejit geahččat ođđasiid dávjá dahje muhtumin. Golmmas eai láven daid geahččat dahje gehčče daid hui hárve, dasgo dat bohtet nu fuones áigái. Sámeradio guldaleamis ledje maiddái váttisvuodat. Sii lávejedje guldalit daid davvin, muhto eai nuge Oulus. Okta maid dajai, ahte ii ane radio sáddagiid miellagiddevažžan.

áviissaid ođđasiid guldalan, na, radio ja geahčan tv-ođđasiid mánáid-tv nuoraid prográmma ja, dien diekkáriid, ja logan, dakkár, na bláđiid, sámegeielat bláđiid, mat leat doppe girjerádjosis. (...)

ođđasiid geahččalan gal geahččat dalle go fal muittán ja, na sámeradio, na dalle gulddalan muhtumin go lean davvin fitnamin. (...)

na go dat ođđasat bohtet nu amas áigái álo. nu, in mun daid álo nagot vuordit ja geahččat. (...)

sámeradio in gulddal, dasgo, doppe ii mu mielas boađe hirbmat ollu £dakkár prográmma mas mun livččen beroštuvvan.£ (...)

Buot mu informánttat lávejedje geavahit sámegeiela astoáigge. Muhtumat geavahedje dan hui aktiivvalaččat, muhtumat fas hui unnán. Sámegeiela hállet ustibiiguin muhto sii geavahedje maiddái iešgudet mediain sámegeiela. Eandalii bođii ovdan sámegeiela geavaheapmi interneahtha bokte, ovdamearkka dihte Facebookis ja Sámeradio neahttasiiduin.

5.2.3. Sámegeiela geavaheapmi oahpuid maŋŋá

Buot mu informánttat ledje dan oaivilis, ahte sámegeielas lea sidjiide ávki boahteáiggis. Sii maiddái áigo geavahit dan oahpuid maŋŋá. Hálaimet eandalii bargoeallima ja mánáid birra, muhto sii áigo geavahit sámegeiela maiddái ovdamearkka dihte ustibiiguin ja fulkkiiguin. Okta árvalii ahte sámegeiela geavaheapmi šattašii gárvvásmuvvama maŋŋá dehálabbon maiddái eará Giellagasa studeanttaiguin. Guovttis sávaiga, ahte sudno guoimmit oahpahalašeigga sámegeiela, vai sáhtášeigga sudnuiguin sámástit.

soaitáhan dat leat ahte dan maŋŋá, £go ieš lea fárren eret dáppe,£ ahte livččii nugo eambo dárbu, [--] geavahit sámegeiela maiddái [--] dieiguin olbmuiguin geaidda mun lean dál oahpasmuvvan vuos suomagillii, geat leat nugo, vierrogielagat, ahte, in dieđe, sáhtá leat daiguin, £dalle sámástišgoahtá muhtin muttus.£

Eanaš informánttat ledje dan oaivilis, ahte dárbbašit sámegeiela bargoeallimis. Okta kultuvrra studeanta dajai, ahte ii dieđe gosa manašii bargui, jos ii máhtáše sámegeiela. Okta ii diehtán velá, áigugo bargat sámi kultuvrrain, muhto sávai goit ahte su sámegeiela dáiddus livččii duollet dálle ávki bargoeallimis. Guđas hálidedje dakkár bargui, gos sáhtášii geavahit sámegeiela. Guoktásii das ii lean nu stuorra mearkkašupmi. Sámegeiela geavaheami barggus atne muhtin láhkai diehttelassan.

£in mun dieđe, gos mun áiggošin bargat£ jos mun in máhtáše sámegiela. dál mun luohrán dasa ahte, ahte eai dat leat nu ollu dat sámegiela ahte, sihkarit mun oaččun muhtun £barggu gos nu.£

Measta buohkat áigo dahje goit hálidedje hállat iežaset mánáide sámegiela. Dušše okta suomagiela suomelaš dajai, ahte ii várra áiggo sámástit iežas mánáide. Son goit sávai, ahte áhčči sámástivččii mánáide, jos dat livččii sámegiela. Dasa lassin nubbi informánta dajai, ahte ii dieđe velá, dasgo suomagiella lea goit su eatnigiella. Son lei goit ollu jurddašan ášši ja nuppe dáfus hálidii sámástit. Guokte informántta máiddai árvaleigga ahte dasa váikkuha maiddái dat, gos soai ássaba. Oulus máná ii leat nu álki bajásgeassit sámegiela. Maiddái Lakomäki (1997: 78) informánttat jurddašedje, ahte sámebirrasis sii hálášedje sihkarit sámegiela.

Mu kandidáhtadutkamušas (Seine 2010) bođii ovdan, ahte mu informánttain lei muhtinlágan jurdda das, ahte sámegiela ii sáhte hállat mánáide, jos dan ii máhte doarvái bures. Danin jerren dan birra dán dutkamuša jearahallamiin. Mitalin informánttaide, ahte muhtumat jurddašit ahte eai sáhte sámástit mánáide, danin go eai máhte sámegiela doarvái bures. Dasto bivden sin meroštallat, mii lea doarvái buorre sámegiella sin mielas. Maiddái dán dutkamušas oassi informánttain ii atnán iežas sámegiela dáiddu doarvái buorin ja oassi fas ii ollige ádden, manin gii nu jurddašivččii nu. Okta vierrogielat informánta dajaige, ahte jos son áigu hállat sámegiela vaikko ii máhte dan bures, de son ii gal ádde manin dakkárat, geat máhttet sámegiela eatnigiela láhkai jurddašit ahte eai máhte sámegiela doarvái bures. Dakkár olbmui leige jurddan, ahte sámegiela galggašii máhttit muhtin láhkai feallaid haga, vai mánát eai oahpaše sámegiela boastut. Okta balai, ahte earát čaimmašedje mánnái, jos dat oahpašii sámegiela sus boastut.

na in gal dieđe dasgo in iešge máhte nu, £[in] leat mihkkige erenomáš buorre ja áiggon hállat nu£, in gal ádde manin dat oppa nu jurddašit. (...)

ja justa dan dihte ahte dat mánát eai oahpaše ovttá láhkai boastto-, boastut hállat. [-] ahte dat eai nugo šatta boagustahkan. (...)

Oppalohkáii sin jurdagat ledje hui iešguđetláganat. Ovtta mielas galggašii máhttit árgabeaiáššiid sámegillii, nuppi mielas fas hállat measta dievaslaččat, goalmmát fas lei dan oaivilis, ahte doarvái buorre lea dat, ahte duostá geahččalit hállat sámegiela, njealjáda mielas dalle máhttá sámegiela doarvái bures, go ii dárbbáš ohat sániid dahje

geavahit suomagiela sániid gaskkas, ja nu ain. Okta eatnigiela informánta dajai, ahte jos veháge máhtta, galggašii hállat, vai mánná oazžu dego siepmana, mii dasto láddá ja šaddá maŋŋil.

doarvái buorre lea várra ahte, máhtta buot vuoddoáššiid dahje, beaivvi doaimmaid muitalit muhto, nuppe dáfus sáhtáhan das seammás ovddidit iežas gielladáiddu go mánnáige hálešta, (...)

dakkár ahte ii álo dárbbas dadjat dan sáni suomagillii go ii dieđe dan sámegillii. (...)

ahte geahččala hállat dan. (.) várra, dat ahte duostá geahččalit. dat lea, £doarvái buorre.£ (...)

vaikko váhnen ii máhtáše nu bures dan sámegiela, na liikká dat galggašii geahččalit, hállat dan sámegiela dan mánnái, dan dáfus goittotge, ovttá láhkai, dat unna gielainge maid dat addá dasa dan mánnái, dat addá dakkár siepmana dan máná gillii ja dalle go dat rávásmuvvá, ja šaddá, na dat, dat sáhtta láddat doppe, dat de, dat unnanašge giella livččii dárbbaslaš. (...)

Buot mu informánttat hálidedje, ahte sin mánát oahpašedje sámegiela. Okta sápmelaš dajai, ahte ii hálit su mánáid manahit sámegiela dego son ieš. Dat geat árvaledje, ahte eai ieža máhte sámegiela doarvái bures, áigo bidjat mánáid sámegiela beaiveruktui dahje skuvllas sámegiela dahje sámegiela oahpahussii. Mайдái Lakomäki (1997: 81) informánttain ledje dakkárat, geat eai atnán iežaset sámegiela dáiddu doarvái buorin sámegiela hállamii. Sii maid geahččaledje ohcat eará vugiid oahpahit mánnái sámegiela. Okta áiggui bidjat mánáid sámegiela diimmuide, nubbi fas hálidii áhku hállat mánnái sámegiela. Mu informánttain okta kultuvrra studeanta dajai maiddái, ahte dat livččii su mánnái hui buorre, jos dat máhtášii sámegiela, dasgo su váhnen bargá sámi kultuvrrain. Jos mánná ii máhtáše sámegiela, son bázášii mángii olggobeallái. Ja jos váhnen barggašii vaikko Guovdageainnus moadde jagi, mo mánná doppe birgešii suomagielain?

joo. dat eai oáččo manahit dan dego mun lean manahan dan. (...)

dat [sámegiela dáidu] lea goit munnje leamašan nu diekkár riggodat ja diekkár, ahte dieđusge mun hálidan ahte mu mánát maid besset oassálažžan das. (...)

£gal mun daid ankke skuvllii bákkuhivččen.£ na nu dohko studeret. (...)

Lakomäki (1997:100) lea dutkan sámegiela geavaheami eandalii bearraša domenas. Vaikko sámegiela geavaheapmi orui unnánan muhtin bearrašiin, muhtin ealáskahttit áigot goit hállat iežaset mánáide sámegiela, vaikko sii bohte suomagielat ruovttuin. Ná gielamolsun lea rievdan revitalisašuvdnan. Maiddái mu materiálas oidno dákkár jorggugiellamolsun.

Supmii šattai 1800-logu loaipas ja 1900-logu álggus juohku fennománaid ja svekománaid gaskii. Sii ledje seaduid ruotagielat olbmot, geain vuosttažat molso iežaset giellan suomagiela ja nuppit fas doalahedje ruotagillii. Fennománat atne iežaset vástun ovddidit suomagiela dili servodagas ja danin geavahišgohte dan maiddái ruovttus mánáiguin. Dan boadusin sin mánát šadde guoktegielagin suoma- ja ruotagielas. (Lindgren 2007: 202–205.) Dál Giellagasa studeanttaid gaskkas oidno vehá seammalágan dilli. Universitehta studeanttat, sihke suomelaččat ja sápmelaččat, áigot geavahišgohtit sámegiela iežaset mánáiguin. Oktan sivvan lea fuolla sámegiela boahteáiggis ja sajis servodagas. Sii goit ovddastit muhtinlágan giellaaktivisttaid. Sii giddejit sámegillii ja dan ovddideapmái eanet fuomášumi go dábálaš olbmot. Maiddái Lakomäki (1997: 102) fuopmášahtta iežas dutkamušas, ahte giellaaktivisttaid jurdagat ja välljemat earránit dábálaš olbmui. Dábálaš olbmot välljejit giela dan vuodul, mii lea geavatlaš ja vealtameahttun. Giellaaktivistaide váikkuha maiddái idealisma.

6. Loahpahus

Lean dutkan Giellagas-instituhta studeanttaid gielalaš identitehta. Lean vudjon eandalii golmma aspektii gielalaš identitehtas, nappo gielladuogáži, doaladumiide sámegillii ja sámegiela geavaheapmái. Sámegiela geavaheami lean giedahallan eandalii Giellagas-instituhta perspektiivvas, dasgo dat domena ovddastahtá buot mu informánttaid. Jearahallen gávccii studeanta dán dutkamuša várás. Ná unna joavkkus in leat sáhtán gávdnat čielga korrelašuvnna gielladuogáža, doaladumiid ja sámegiela geavaheami gaskkas.

Gielladuogáža giedahaladettiin geavahin ávkin Tove Skutnabb-Kangas (1981) eatnigielaid meroštallama kritearaid. Veardidin gaskaneaset informánttaid vuosttas gielaide, gielladáiddu ja siskkáldas identifikašuvnna. Mu informánttain dušše okta lei oahppan vuosttas giellan sámegiela, čiežas fas suomagiela. Oassi lei goit gullan mánnávuoda rájes sámegiela fulkkiin. Njealjjs máhtte sámegiela ovdal go bohte Giellagassii, ja njealjjs fas ledje álggahan lohkat sámegiela easka doppe. Viđas lohke sámegiela Giellagasas eatnigiellan ja golmmas vieris giellan. Siskkáldas identifikašuvnna dáfus fas njealjjs atne iežaset ovttagielain suomagielas ja njealjjs guovttegielain sámegielas ja suomagielas. Guovttis guovttegielagiin goit atne sámegiela buorebutge nubbin eatnigiellan, go fas suomagiella lei sudnuide čielgasabbot eatnigiella.

Mu materiálas vuhtto čielgasit eatnigiela meroštallama váttisvuohta. Mu informánttaid eatnigielat leat iešguđetláganat iešguđet kritearaid vuodul. Buot informánttat eai lean iežage áibbas sihkkarat iežaset eatnigielain. Suomagiela lei álki atnit eatnigiellan, muhto identifikašuvdna sámegillii lei mohkkát. Veardidettiin vuolgaga ja siskkáldas identifikašuvnna fuobmá, ahte mu informánttat leat sámáiduvvan eatnigiela dáfus mánnávuoda maŋŋá. Anna-Riitta Lindgren (2000) dutkamušas Helssega sápmelaččaid gaskkas tendeansa lei fas suomaiduvvama guvlui.

Informánttaid ii lean álki juohkit eatnigielaidda ja vierrogielaidda dange dáfus, ahte oktageardánis juohku ii orron vuogas. Olbmuid ii sáhte čielgasit juohkit guovtti jovkui dan vuodul, leago sámegiella sidjiide eatnigiella vai vieris giella. Gažaldat lea eanetge

joatkkus go guovtti sierranas joavkkus. Nu gohčoduvvon eatnigielaigiid sáhtá juohkit guovtti jovkui, main nubái sámegealla lea muhtin láhkai eanet eatnigiella go vuosttas jovkui. Maiddái vierrogielaigiid sáhtá juohkit guovtti jovkui, main nubbi joavku lahkona eatnigielaigiid vuosttas joavkku. Boahtteáiggis livččiige miellagiddevaš dutkat nuoraid jurdagiid sámegeallas eatnigiellan ja vieris giellan. Geaid sii atnet eatnigielaigin ja geaid vierrogielaigin? Leatgo eatnigielaigiid ja vierrogielaigiid gaskkas iešguđetlágan joavkkut?

Mu informánttaid doaladumit sámegealli ledje eanaš positiivvalaččat. Sámegealla lei sidjiide dehálaš giella. Dat lei dehálaš sihke sidjiide persovnnalaččat muhto maiddái studerema ja bargoeallima dáfus. Sámegealla atne dehálažžan maiddái sámi kultuvrii, vaikko sin mielas sápmelaš sáhtá leat sámegealla haga. Sin mielas lei maiddái dehálaš, ahte buot sámegeallat seilot boahtteáiggis. Sin mielas davvisámegealla oalle sihkarit seailu, ja anárašgeallas leat buoret vejolašvuodát seailut go nuortalašgeallas. Sii ledje guovtti oaivilis das, sáhtágo sámi kultuvra seailut sámegealla haga. Oasi mielas ii sáhte ja oasi mielas sáhtá, muhto kultuvra rievda jos giella jávká.

Giellagas-instituhtta ovttaštáhtii buot mu informánttaid. Lei oalle vuordehahtti, ahte sin doaladuvvan sámegealli lei hui positiivvalaš. Giellagas-instituhtta lea sihkarit váikkuhan sin oaiviliidda, muhto dat ii goit sáhte leat áidna sivva. Buorebutge Giellagasii leat ohcan dakkár olbmot, geat leat jo álggu álggusge leamaš beroštuvvan sámegeallas ja sámi kultuvrras. Giellagas-instituhtta lei dakkár biras, mii lea buktán oktii olbmuid geain leat seammasullasaš jurdagat ja beroštumit.

Giellagas-instituhtta lei mu informánttaide dehálaš domena maiddái sámegealla geavaheami dáfus. Dat lei measta áidna báiki Oulus, gos beasai sámástit. Sii geavahedje sámegealla maiddái astoáigge, muhto dallege eanaš Giellagasa studeanttaiguin. Giellagasas sámegealla geavahedje mu informánttaid mielas eanaš bargit ja eatnigiellat sápmelaččat. Sii ieža muitaledje, ahte geavahit sámegealla dábálaččat dakkár olbmuiguin, geaid gielladáidu lea sullii seamma dásis go sis alddáset.

Muhtumat ledje dan oaivilis, ahte livčči buorre, jos eatnigiellat ja vierrogiellat hálášedje sámegealla maiddái nuppit nuppiide. Váttisvuotán lei goittotge dat, ahte vierrogiellat eai nu mielas hálidan hállat eatnigiellaiguin, danin go eatnigiellat

hállat sin mielas sámegiela nu bures. Maiddái eatnigiela lohkkít ledje fuobmán, ahte vierrogielagat eai hálit singuin sámástít. Nuppe dáfus muhtin eatnigiela, geain lei nana sámegiella, álkít molsot sámegiela eret, jos nubbi ii máhttán hállat sámegiela doarváí bures ja galggai geavahit ávkin suomagiela sániid.

Buot informánttain lei beroštupmi earret sámegillii maiddái dan ovddideapmái. Sii hálidedje oahppat dan, muhto maiddái geavahit dan boahhteáiggis. Sii jáhkke, ahte sámegielas livččii sidjiide ávki eandalii bargoeallimis. Dasa lassin sii hálidedje sirdit sámegiela ovddosguvlui. Čiežas lei miella hállat sámegiela iežaset mánáide, ja buohkat hálidedje iežaset mánáid oahppat sámegiela. Sin jurdagiin ja doaladumiin vuhttui hállu revitaliseret sámegiela ii dušše teorehtalaččat, muhto maiddái geavatlaččat. Sii hálidedje ieža váikkuhit sámegiela boahhteáigái.

Dutkamuš lihkostuvai mu mielas oalle bures. Jearahallamiin in goit álo fuobmán jearrat lassegaldagaid rivttes sajiin. Dasa lassin fuobmájin, ahte gažaldagat heivejit buorebut vierrogielagiid jearahallamii. Gažaldatskovvi doaimmai oalle bures maiddái dakkár eatnigielaiguin, geat eai atnán iežaset gielladáiddu erenomáš buorin. Dakkáriid várás, geain lei hui nana gielladáidu, livččii goit galggan leat áibbas earálgan gažaldatskovvi. Singuin oktan váttisvuohtan lei dat, ahte mun orron mánggii diehtimin jo ovddalgihtii, maid sii áigo vástidit ja sii dihte, ahte mun dihten dan. Dasa lei sivvan maiddái dat, ahte informánttat ledje munnje oahppásat ovddalgihtii.

Livččii maiddái lean buorre ságastallat informánttaiguin das, geaid sii atnet eatnigielaiguin ja geaid vierrogielaiguin. Fuobmájin muhtin jearahallamiid áigge, ahte informánttas ja mus ledje iešguđetlágan oaivilat áššis. Dalle soittii geavvat nu, ahte informántta vástidii eará gažaldahkii go dasa, man mun ledjen iešalddes oaivvildan. Sámegiela geavaheamis livččen ožžon dárkilut dieđuid, jos livččen sihtan informánttaid geavahit olbmuid namaid vástádusain. Livččen maiddái sáhtán jearrat juohke Giellagasa bargi ja studeantta birra, geavahitgo informánttat singuin sámegiela ja máhttetgo dat olbmot sin mielas sámegiela. Dat livččii lean vejolaš, dasgo buohkat dovdet buohkaid Giellagasas. Geavatlaččat dat livččii goit viiddidan barggu menddo ollu.

Ožžon jearahallamiin viiddis materiála, inge suige bastán giedahallat visot dán dutkamušas. Eandalii sámegiela geavaheamis Giellagasas livččii lean ollu lassemateriála, man galgen guođit eret go ráddjejin fáttá. Maiddáii informánttaid doaladumiid Giellagassii ja sámegiela geavaheapmái livččen sáhttán giedahallat viiddit perspektiivvas. Boahhteáiggi dutkamušas sáhtášiige vuodjut ovdamearkka dihte dáid temaide. Dasa lassin livččii miellagiddevaš veardidit mu informánttaid miellagova duohta giellageavaheapmái Giellagasas. Gielalaš identitehta giedahallama fas sáhtášii viiddidit nu, ahte veardidivččii dan etnikkalaš identitehtii dego Sanna Iskanus (2006) lea dahkan Suoma ruoššastudeanttaid dutkamušas.

Gáldut

- AIKIO, MARJUT 1988: Saamelaiset kielenvaihdon kierteessä: Kielisosiologinen tutkimus viiden saamelaiskylän kielenvaihdosta 1910–1980. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 479, Helsinki.
- DUFVA, HANNELE 2002: Dialogia suomalaisuudesta. – Sirkka Laihiainen-Kankainen, Sari Pietikäinen ja Hannele Dufva (doaimm.), *Moniääninen Suomi: kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.
- FISHMAN, JOSHUA 1972: *Language in Sociocultural Change*. Stanford University Press, California.
- GARRETT, PETER 2010: *Attitudes to Language. Key Topics in Sociolinguistics*. Cambridge University Press, United Kingdom.
- Giellagas-instituutti. www.oulu.fi/giellagas/ (12.10.2011)
- HELANDER, ELINA 1984: Om trespråkighet: En undersökning av språkvalet hos samerna i Övre Soppero. *Acta Universitatis Umensis*, Umeå.
- HIIDENMAA, PIRKKO 2003: *Suomen kieli – who cares?* Otava, Helsinki.
- ISKANIUS, SANNA 2004: Venäjänkieliset toisen asteen opiskelijat Suomessa: pohdintoja identiteetistä ja kielestä. – Sirkku Latomaa (doaimm.), *Äidinkieli ja toiset kielet: Pohjoismainen kaksikielisyystyöpaja Tampereella 18.–20.10.2002*. Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Series B 1 s. 28–42. Tampere University Press.
- 2006: Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti. *Jyväskylä Studien in Humanities* 51. Jyväskylän yliopisto.
- JOMPPANEN, MARJATTA 2010: Pohjoissaamea ja suomea kontrastiivisesti. www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/jomppanen1_2010.pdf. – Virittäjä 1/2010. Lektioit. Verkkoliite.
- KUULA, ARJA 2006: *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino, Jyväskylä.
- LAKOMÄKI, MARIANNE 1997: “Sydämettäni olen saamenkielinen”: Oulussa asuvien saamelaisten kielellisiä elämänkertoja. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- LINDGREN, ANNA-RIITTA 2000: Helsingin saamelaiset ja oma kieli. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 801, Helsinki.
- 2006: Saamen kieli Helsingissä. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (doaimm.), Helsinki kieliyhteisönä s. 162–180. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- 2007: Yksilöllinen poliittinen kannanotto ja kielenvalinta. – Harri Mantila, Merja Karjalainen & Jari Sivonen (doaimm.), *Merkityksen ongelmasta vähemmistökielten oikeuksiin: Juhlakirja professori Helena Sulkalan 60-vuotispäivänä* s. 201–210. *Acta Universitatis Ouluensis, B Humaniora* 79. Humanistinen tiedekunta, Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos. Oulun yliopisto.

- MANTILA, HARRI 2004: Äidinkieli, kansalliskieli ja lingua franca. – Maila Eichhorn & Anne Helttunen (doaimm.), *Kotimaana suomen kieli: Näkökulmia suomen kielen säilymiseen ja kehittymiseen ulkomailla* s. 9–13. Äidinkielen opettajain liitto, Helsinki.
- RASMUS, MINNA 2008: *Bággu vuolgit, bággu birget: Sámemánáid ceavzinstrategiijat Suoma álbmotskuvlla ásodagain 1950–1960-logus*. Publications of Giellagas Institute NR 10 2008. Oulun yliopisto.
- 2010: *Saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin koulutustarpeet Suomessa*. Publications of Giellagas Institute NR 13 2010. Oulun yliopistopaino.
- SAJAVAARA, KARI 1999: *Toisen kielen oppiminen*. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (doaimm.), *Kielenoppimisen kysymyksiä*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 2005: *Láidehus sámegiela cealkkaoahpa dutkamii*. Davvi Girji, Kárášjohka.
- SEINE, SINI 2007: *Saamen ja suomen kielen merkitys citysaamelaisille*. Kandidaattitutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2010: *Giellagas-instituhta sámestudeanttaid gielalaš identitehta. Sámegiela kandidáhtadutkamuš*. Giellagas-instituhtta. Oulun yliopisto.
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE 1981: *Tvåspråkighet*. Liber Läromedel, Lund.
- 1988: *Vähemmistö, kieli ja rasismi*. *Linguistica & Philologica*. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.
- 2000: *Kommentárat raportii Iskkadeapmi sámegiela geavaheami birra: Kommentarer til rapporten Undersøkelse om bruk av samisk språk*.
- VALKEAPÄÄ, LEENA 2011: *Luonnossa, vuoropuhelua Nils-Aslak Valkeapään tuotannon kanssa*. Maahenki, Helsinki.

Čuovus

Jearahallama gažaldagat

Duogás

1. Riegadanjahki
2. Man guhká leat studeren? (Giellagasas)
3. Gos don leat eret? Goas leat fárren Oului? Manin?
 - a. Manin leat fárren eret sámevuovllus? Áiggutgo máhccat davás?
 - b. Gos hálidivččet ássat boahtteáiggis?

Gielladuogáš

4. Mii lea du eatnigiella/eatnigielat?
 - a. Váhnemiid ja áhkuid ja ádjáid eatnigielat?
 - b. Hállágo du sogas giige sámegeiela?
5. Maid gielaide du váhnemat leat hállan dutnje mánnán?
 - a. Manin sii eai leat hállan sámegeiela? Lehpetgo goassige hállan dan birra ruovttus?
6. Váhnemiid ja fulkkiid (ja ustibiid) doaladuvvan sámegeilli/du oahpuide Giellagasas?
7. Man guhká leat lohkan sámegeiela?
 - a. Maid sámegeiela gurssaid leat vázzán dáppe Giellagasas?
 - b. Leatgo lohkan eará báikkiin sámegeiela?
8. Manin leat lohkaohatán sámegeiela?
 - a. Manin hálidat oahppat sámegeiela? Vai hálidatgo?
 - b. Leago dat juogá, man don hálidat dahkat, vai dušše studeretgo dan danin, go dat gullá oahpuide?
9. Man bures don máhtát sámegeiela iežat mielas?
 - a. hállat, čállit, lohkat, ipmirdit
 - b. Maid don sáhtát sámegeielain dahkat? Sáhtátgo omd. háleštit ustibiiguin, doallat sáhkavuoru luohkás, čállit essea, lohkat girjiid, áddet go earát hállet gaskaneaset...
 - c. Mo don govvidivččet iežat sámegeiela, mo don dan hálat?
10. Man bures hálidivččet máhttit sámegeiela?
11. Jurddašatgo don goassige sámegeilli/ Mainna gielain don lávet jurddašit?

Giellagas ja sámegeiela geavaheapmi

12. Gos ja goas don lávet geavahit sámegeiela?
 - a. Dáppe Giellagasas? Sámegeiela diimmuid áigge? Logaldallamiid olggobealde?
 - b. Manin don lávet geavahit sámegeiela justa dáin dilálasvuodain?
 - c. Geavahatgo sámegeiela muđui go Giellagasas?
13. Geaiguin don hálat sámegeiela?
 - a. Oahppiiguin (sáme-/suoma-)? Giela/kultuvrra oahpaheaddjiiguin? Earáiguin?
 - b. Manin justa dáiguin olbmuiguin?
 - c. Hálatgo millosabbot sámegeiela eatnigielagiiguin, nuppiiguin vierrogielagiiguin (vai giela oahpaheaddjiiguin)?

14. Mo Giellagas (studeren G:s) lea váikkuhan du sáme giela geavaheapmái?
 - a. Leago lassánan dađe mielde go leat oahppan eanet?
 - b. Leago lassánan dan maŋŋá go leat studeregoahtán Giellagasas?
15. Mo Giellagas doarju du mielas oahppiid sáme giela geavaheami?
 - a. Ávžžuhago geavahit? Gii ávžžuha? Mo?
 - b. Diimmuid áigge / logaldallamiid olggobealde?
 - c. Vurdetgo olbmot Giellagasas, ahte galgá sámástit, jus lea vejolaš? Geat vurdet? Mo dat oidno?
 - d. Leago dat buorre ášši?
16. Dalle, go bohtet Giellagassii, mo du mielas orui dat, go olbmot hálle guokte giela dáppe?
 - a. Lunddolaš, erenomáš?
 - b. Mo dat orui du mielas, go olbmot sámástedje gaskaneaset, itge ádden daid?
17. Mo dál du mielas orru dat, go gii nu hállágoahtá dutnje sáme gillii?
 - a. Liikotgo dasa? Átestago dat?
 - b. Mainna gielain vástidat?
 - c. Vurdetgo olbmot, ahte galgá vástidit sáme gillii?
 - d. Váikkuhago dat, gii dat lea gii hállá? (Oahpaheaddji, nubbi studeanta)
18. Álggatgo ieš goassige hállat geasage sáme gillii?
 - a. Geaidda?
 - b. Makkár dilálašvuodain?
 - c. Vuorddátgo ahte dat olbmot maiddái vástidit dutnje sáme gillii? Mo láhttet, jus dat suomastit?
19. Hálidivččetgo don hállat/geavahit eanet sáme giela?
 - a. Sáhtášitgo don geavahišgoahtit sáme giela dakkár olbmuiguin geaiguin don dál lávet suomastit? (teoriijas, naba geavatlaččat?)
 - b. Laktásago dihto giella dihto olbmui? Bastágo giela maŋŋá rievdadit?
20. Geat Giellagasas oppalohkai lávejit sámástit?
 - a. Goas ja gos?
 - b. Leago oaiveávdnasis/eatnigielas mearkkašupmi? Dahje das, leago sápmelaš?
21. Mo du mielas orru, go earát sámástit gaskaneaset?
 - a. Hálidivččetgo/Sáhtátgo (gielladáiddu bealis) searvat sagastallamii?
 - b. Bázátgo olggobeallái?
22. Jus don gulat, ahte tentii boahtá sáme gielat girji, mii lea du vuosttas jurdda?
23. Leatgo lohkan tentii sáme gielat girjjiid dahje artihkaliid?
 - a. Mo dat lea mannan?
 - b. Leatgo dahkan sáme gielat tenttiid?
24. Lávetgo ástoáiggis lohkat sáme gillii (omd. aviissaid, girjjiid)?
 - a. Hálidivččetgo?
25. Lávetgo guldalit sámeradio dahje geahččat ođđasiid?
 - a. Hálidivččetgo?
26. Mo sáme giella oidno Gieku doaimmain?
 - a. Geavahuvvogo sáme giella Giekus? Goas? Manin?
27. Man giela don hálat ođđa oahppiide?
 - a. Giela/kultuvrra bealde? (geat lohket sáme giela vierrogiellan?)
 - a. Hállagoađátgo daiguin maŋŋá sáme gillii, go sii leat dan oahppan?
 - b. Sáhttágo giela maŋŋá rievdadit vai báhcčágo dat giella geavahussii, man lea álggus válljen?

28. Leago das mearkkašupmi, man gillii hállá olbmuiguin? Leago das dutnje mearkkašupmi?
- Leago sámeielas dakkár iešárvu, ahte dan galggašii álo geahččalit geavahit?
 - Galggašiiigo álggu rájes sámástit, vaikko (nubbi) ii máhtáše sámeiela bures?
29. Jus don háleštát (omd. oahppiid lanjas) ustibiiguin sámeigillii, mo válldát vuhtii daid, geat eai máhte sámeiela eatnigiela láhkai?
30. Makkár oaivilis don leat Giellagasas?
- Oppalohkai?
 - Liikotgo studeret dáppe?
 - Makkár studerenbiras dat lea?

Mearkkašupmi (alcces ja sámi kultuvrii)

31. Man oaivilis don leat sámeielas? / Mitä sie pidät saamen kielestä?
- Oppalohkai? Liikotgo dasa?
32. Dárbbášatgo iežat mielas sámeiela dáiddu?
- Masa?
33. Maid sámeiella mearkkaša dutnje?
- persovnnalaččat
 - leago sámeiella dutnje eatnigiella vai vieris giella? Manin?
 - Jus don veardidat dan suomagillii/eaŋgalsgillii?
34. Leago sámeiella du mielas dehálaš, dárbbášmeahttun, amas, rikkis, váttis, čáppat...?
- Man láhkai? Manin?
 - Govvit makkár sámeiella lea du mielas. Geavat adjektiivvaid.
35. Leago sámeiella du mielas dehálaš sámi kultuvrii?
36. Sáhttágo sámi kultuvra seailut giella haga?

Sámeiela boahhteáigi

37. Mo jáhkát sámeielaid seailut boahhteáiggis?
- Livččiigo dehálaš, ahte dat seillošedje?
 - Maid galggašii dahkat dan ovdii?
38. Áiggutgo geavahit sámeiela oahpuid maŋŋá?
- Geainna? Gos?
39. Jáhkátgo, ahte sámeielas lea dutnje ávki boahhteáiggis?
- Omd. bargus?
 - Hálidivččetgo dakkár bargui, mas sáhttá geavahit sámeiela?
40. Áiggutgo hállat sámeiela iežat mánáide?
- Hálidivččetgo, ahte du mánát oahpašedje sámeiela?
 - Máŋgasat dadjet, ahte dat eai sáhte hállat sámeiela (omd. mánáide), go dat eai máhte dan doarvái bures. Mii lea du mielas doarvái buorre sámeiella?